

Univerzita Karlova v Praze

Pedagogická fakulta

Katedra primární pedagogiky

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Připravenost dětí na vstup do školy v regionu Český Brod

The Readiness of Children to Start School in Cesky Brod Region

Tereza Stejskalová

Vedoucí práce: PhDr. Jana Kropáčková, Ph.D.

Studijní program: Učitelství pro základní školy

Studijní obor: Učitelství pro 1. stupeň základní školy

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Přípravenost dětí na vstup do školy v regionu Český Brod vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených informačních zdrojů. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 11. 3. 2016

.....

podpis

Ráda bych touto cestou vyjádřila poděkování PhDr. Janě Kropáčkové, Ph.D. za její cenné rady, pomoc při získávání potřebných informací a podkladů, vstřícnost a trpělivost při vedení mé diplomové práce. Dále bych chtěla poděkovat Základní škole Český Brod, Tyršova 68, Základní škole Český Brod, Žitomířská 885 a Mateřské škole Tuchoraz za umožnění realizování mého výzkumného šetření na těchto školách.

ABSTRAKT

Diplomová práce se zabývá problematikou připravenosti dětí na vstup do školy v regionu Český Brod. V současnosti přetrvává vysoký počet dětí s odkladem povinné školní docházky, což se vláda rozhodla řešit zavedením povinného předškolního ročníku. Se zavedením rámcových vzdělávacích programů si školy začaly tvořit vlastní školní vzdělávací programy. Základy, s nimiž vstupují děti do základní školy, se více rozrůznily.

Cílem práce je stanovení oblastí, ve kterých mělo během zápisů do prvních tříd v regionu Český Brod nejvíce dětí problémy. Připravenost dětí na vstup do školy je zkoumána také z pohledu rodičů a pedagogů a pohledy jsou konfrontovány.

Výzkum kombinuje tři metody – pozorování, dotazník a případovou studii. Pro šetření během zápisu byla zvolena metoda pozorování. Na základě teorie byly stanoveny pozorované oblasti, posuzované podle zvolených kritérií. Pohled rodičů a pedagogů byl zkoumán dotazníkovým šetřením.

Oblasti, ve kterých mělo nejvíce dětí během zápisů do prvních tříd potíže, byly grafomotorika a vývoj řeči. Tento názor sdílí i rodiče a učitelé. Ti navíc zmiňují nedostatečnou délku udržení pozornosti dětí. Práce se tímto zamýšlí, v čem by mohly být výstupy předškolního a základního vzdělávání více provázané.

KLÍČOVÁ SLOVA

- školní připravenost
- školní zralost
- předškolní výchova
- předškolní vzdělávání
- zápis do první třídy
- vstup dítěte do první třídy
- mateřská škola
- zahájení povinné školní docházky
- odklad povinné školní docházky

ABSTRACT

The diploma thesis concerns with the school readiness issue in region Cesky Brod. High number of children with compulsory school attendance postponement resists these days, which the government decided to solve with compulsory preprimary year implementation. When framework education programs came into force, schools drew up their own school education programs. The basis, with which they enter the school, diversified.

The goal of the thesis is to determine the areas in which most children had problems during the first grade enrollments in Cesky Brod region. The readiness of children to enter school is studied also from the parents' and the teachers' point of view and their points of view are compared.

The research combines three methods – observation, questionnaire and case history. For the research during the first grades enrollments the observation was chosen. On the basis of the theory the areas for observation were determined and assessed according to the chosen assessment criteria. The points of view of the parents and teachers were examined in the questionnaire.

The areas in which the most children had difficulties during the first grades enrollments were graphomotory and speech development. The parents and the teachers also share this opinion. Weak attention span is mention, in addition, by them. The thesis thinks about how the outcomes of the preschool and the primary education could be more interconnected.

KEYWORDS

- school readiness
- school maturity
- preschool upbringing
- preschool education
- first grade enrollment
- first grade entry of a child
- nursery school
- commencement of the compulsory school attendance
- postponement of the compulsory school attendance

Obsah

Úvod	8
TEORETICKÁ ČÁST.....	10
1 Charakteristika dítěte v období zahájení školní docházky.....	10
1.1 Vnímání.....	10
1.2 Paměť a pozornost.....	12
1.3 Myšlení.....	13
1.4 Řeč a jazykové kompetence	14
1.5 Emocionální, sociální a volní vývoj.....	15
2 Diagnostika školní zralosti a připravenosti.....	17
2.1 Školní zralost a školní připravenost	18
2.2 Preventivní pětiletá prohlídka	22
2.3 Psychologické metody	23
2.4 Zápis do první třídy.....	25
2.5 Odklad povinné školní docházky.....	28
3 Návaznost předškolního a základního vzdělávání.....	30
3.1 Výchova a příprava na školu v rodině.....	31
3.2 Mateřská škola	33
3.3 Povinný předškolní ročník	35
3.4 Návaznost rámcových programů.....	38
Shrnutí teoretické části.....	45
EMPIRICKÁ ČÁST	46
4 Metodologie výzkumu.....	46
4.1 Vymezení cílů a výzkumných otázek	46
4.2 Metody a organizace výzkumu	47
4.3 Charakteristika výzkumného souboru.....	50
5 Připravenost dětí na vstup do školy – zápisy do prvních tříd.....	52
5.1 Průběhy zápisů	52

5.2	Výsledky šetření.....	56
5.3	Interpretace výsledků	64
6	Připravenost dítěte na vstup do školy – pohled rodičů předškolních dětí.....	66
6.1	Výsledky šetření.....	66
6.2	Interpretace výsledků	73
7	Připravenost dítěte na vstup do školy – pohled pedagogů	75
7.1	Výsledky šetření.....	75
7.2	Interpretace výsledků	79
8	Kazuistika dětí.....	80
8.1	Výsledky šetření.....	80
8.2	Interpretace výsledků	87
	Shrnutí a konfrontace výsledků.....	90
	Diskuze	92
	Závěr	94
	Seznam použitých informačních zdrojů	96
	Seznam příloh.....	100

ÚVOD

Téma diplomové práce *Připravenost dětí na vstup do školy v regionu Český Brod* bylo zvoleno na základě zvyšujícího se počtu dětí, jimž je doporučen odklad povinné školní docházky a předložení návrhu zákona o zavedení povinného předškolního ročníku. Příčiny jsou připisovány několika stranám. Učitelky ze základních škol jsou přesvědčeny, že by určité dovednosti a znalosti měly mít děti osvojeny ještě před vstupem do školy a potýkají se s problémem, kdy děti musí nejprve vychovávat, než je vůbec mohou vzdělávat. Diskutována je problematika návaznosti předškolního a základního vzdělávání. Se začátkem platnosti *Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání* (2004) a školními vzdělávacími plány, které si tvoří každá mateřská škola sama, navíc přichází do škol děti s více odlišnými nabytými poznatky. A rodiče často spoléhají, že mateřská škola je zaručenou „přípravou“ na školu. Předškolní vzdělávání stále nabývá na svém významu v životě dítěte. Mateřská škola již dávno není jen instituce, kde se postarají o děti, zatímco jejich rodiče pracují. Je to stavební základ pro celoživotní vzdělávání.

Cílem této práce je zmapování situace na základních školách v Českém Brodě a stanovení nejčastěji se projevujících problémů během zápisů do prvních tříd. Tyto výsledky jsou pak konfrontovány s názory rodičovské a pedagogické veřejnosti, mezi nimiž je jejich pohled na připravenost dětí na vstup do školy také zkoumán.

V teoretické části je na základě vývojové psychologie charakterizováno dítě v období zahájení povinné školní docházky. Kapitola popisuje intelektuální, emocionální a sociální vývoj dítěte. Jsou definovány pojmy školní zralost a školní připravenost, jež se často zaměňují, splývají a úzce spolu souvisí. Dále diplomová práce pojednává o diagnostice školní zralosti a školní připravenosti a především o rituálu zápisu do první třídy, který pro děti i rodiče znamená významný den. Důležitou částí je také podkapitola zaměřená na odklad povinné školní docházky, který může být dětem při zápisu doporučen. Teoretické část se věnuje otázce návaznosti předškolního a základního vzdělávání. Návaznost záleží na výchově v rodině, na výchovně vzdělávací činnosti v mateřské škole, požadavcích základní školy, spolupráce mezi rodinou, mateřskou školou a základní

školou. V souvislosti s tím je řešena také problematika zavedení povinného předškolního ročníku a návaznost rámcových programů.

V empirické části jsou zaznamenány průběhy zápisů do prvních tříd na *Základní škole Žitomířská 885, Český Brod* a na *Základní škole Český Brod, Tyršova 68*. Metodou pozorování dětí jsou na základě vymezených hodnotících kritérií stanoveny nejproblémovější oblasti, v nichž děti během zápisu musí obstát. Pro šetření bylo využito zápisů pro školní roky 2015/2016 a 2016/2017.

Prostřednictvím dotazníků s uzavřenými i otevřenými otázkami je vyhodnocen a interpretován pohled rodičů dětí nastupujících do prvních tříd na problematiku školní zralosti a školní připravenosti dnešních dětí. Dotazníky týkající se připravenosti dětí na vstup do školy, názoru na optimální věk pro zahájení povinné školní docházky a zavedení povinného předškolního ročníku zjišťují také pohled učitelů prvního stupně základních škol a učitelů z mateřských škol.

Pro posouzení připravenosti dětí na vstup do školy v širším kontextu je v empirické části zařazena kazuistika několika dětí. Případová studie je zaměřená na dítě, které nenavštěvovalo mateřskou školu; dítě ze sociokulturně znevýhodněného prostředí a dítě s vysokou úrovní rozumového vývoje.

TEORETICKÁ ČÁST

1 CHARAKTERISTIKA DÍTĚTE V OBDOBÍ ZAHÁJENÍ ŠKOLNÍ DOCHÁZKY

Vstup dítěte do školy je významným mezníkem v životě jedince, osobnostní vývoj nabývá nové kvality. Podle Zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) § 36 odst. 1, ve znění pozdějších předpisů, je zahájení povinné školní docházky stanoveno na školní rok, který následuje po dni, kdy dítě dosáhlo šestého roku života. Doba nástupu do školy nebyla zvolena náhodně. Mezi šestým a sedmým rokem dochází u dítěte k určitým vývojovým změnám, které jsou předpokladem pro úspěšné zvládnutí povinné školní docházky.

Před vstupem do školy by dítě mělo projít tzv. první strukturální přeměnou. Tělesná stavba od dětské podoby musí být vyzrálá v tělesnou stavbu podobající se více dospělé osobě. Oproti předchozí etapě vývoje roste nyní hlava pomaleji než končetiny, postava je celkově více protáhlá. Hmotnost se pohybuje kolem 20 kg, výška kolem 120 cm, tzv. růstový věk (výška v cm/hmotnost v kg) se rovná věku kalendářnímu. Měla by být dostatečně vyvinutá i kosterní (osifikace kůstek zápěstí) a svalová soustava. Tělesný vývoj musí být na takové úrovni, aby každodenní návštěva školy nezpůsobovala újmy na zdraví. (Vágnerová, 2005) Nedochází však jen k tělesným změnám.

1.1 Vnímání

Mezi pátým až sedmým rokem dochází k vývojovým změnám v oblasti percepce, které jsou jednou ze složek školní zralosti. Je potřeba takové úrovně sluchové a zrakové percepce, aby byl žák schopný zvládnout učivo první třídy (např. pravolevá orientace – rozlišení písmen „b“ a „d“). Vnímání je diferenciovanější a integrovanější. (Vágnerová, 2005)

Většina dětí denně slyší mluvenou řeč a snaží se ji dekodovat za účelem porozumění ostatním. Díky tomu dochází k rozvoji sluchové percepce. Šestileté dítě je schopno rozlišovat všechny fonémy rodného jazyka. Nezralé děti mívají problémy s diferenciací

podobně znějících hlásek. To způsobuje také špatná výslovnost, jelikož chybí dostatečná zpětná vazba. Pětileté děti vnímají řeč globálně a nedokážou analyzovat zvukovou podobu řečového projevu. Dokáží určit, jaká hláska je na začátku nebo na konci slova, ale neumí ještě přesně určit, z jakých hlásek či slabik se slovo skládá. (Vágnerová, 2005) Pokorná (2001) potvrzuje, že kolem pátého roku jsou děti schopné rozlišit počáteční hlásku slova, některé děti i poslední hlásku. Jako poslední se rozvíjí schopnost určit hlásky uprostřed slova. Sluchová analýza a syntéza se zlepšuje na počátku školní docházky, kdy jsou děti schopné určit délku samohlásek, měkké a tvrdé slabiky nebo znělé a neznělé souhlásky, které však mohou činit stále potíže. Rozvíjí se sekvenční percepce, tedy vnímání časové posloupnosti vnímaného sluchového podnětu. Pro školní úspěšnost je také důležitá sluchová paměť, jelikož mnoho instrukcí je zadáváno verbálně, ale sluchové podněty jsou jen dočasné. (Vágnerová, 2005)

S rozvojem vnímání také úzce souvisí rozvoj motoriky, jelikož rozvoj vnímání poskytuje zpětnou vazbu o přesnosti pohybu. V tomto období se rozvíjí především jemná motorika. Dítě koordinuje rozličné drobnější pohyby jednotlivých svalů a svalových skupin, zejména souhrn drobného svalstva prstů. Zlepšuje se souhra pohybů se smyslovými podněty, zvyšuje se přesnost a rychlost pohybů. Dítě nejprve kreslí, maluje, stříhá, navléká korálky, staví obratně z kostek, následně je připraveno i na nácvik psaní. Nácvik psaní vyžaduje zpočátku velké úsilí, ale soustavným cvičením se kolem dvanáctého roku zautomatizuje. (Trpišovská, Vacínová, 2006)

Pro předškolní dítě je typické zaostřování na dálku, tudíž pomíjení detailů. Pro školní práci je však důležitý rozvoj vidění na blízko a postihování detailů. Střídání způsobu akomodace vyžaduje větší pozornost, a proto je pro děti v tomto věku vidění drobných obrázků nebo textu obtížné a nevydrží u něj dlouho. S rozvojem vnímání celku jako soboru detailů se rozvíjí také schopnost vnímat vztahy mezi těmito detaily. Rozvíjí se vizuální analýza a syntéza – dítě dokáže rozkládat celky na jednotlivosti a z jednotlivostí opět dávat dohromady celky (např.: na obrázku, kde je domeček, dítě pojmenuje jednotlivé geometrické tvary, ze kterých se domeček skládá.). S vizuální analýzou souvisí také sekvenční percepce, tj. určování správného pořadí. (Vágnerová, 2006)

Rozvíjí se schopnost rozlišovat a určovat dané tvary bez ohledu na jejich polohu, pozadí, překrytí (konstantnost vnímání). Pro děti je jednodušší diferenciovat vertikální polohu, jelikož zůstává zachována pevná poloha vlastního pohledu. Následuje diferenciaci horizontální (pravolevá poloha), která se odvíjí od zrání pravé mozkové hemisféry. Rozlišování pravé a levé strany na svém vlastním těle je podle Piageta dítě schopné již mezi čtvrtým a pátým rokem. Nedokáže však ještě určit, která ruka matky sedící naproti němu je pravá. (Piaget, 1999) Pokorná (2001) ve svém výzkumu potvrzuje, že nejprve děti (čtyřleté) postihují rozdílnost dvojice odlišné tvarem, následně dokážou rozlišovat tvary rozdílné v ose nahoře-dole a nejobtížnější je pro ně rozlišování zrcadlových tvarů.

Při čtení se aktivují určité části v levé hemisféře mozku, zatímco při sledování geometrických obrazců se aktivují především části v pravé mozkové hemisféře (Koukolík, 2002). Proto je důležitá spolupráce obou hemisfér, jež závisí na míře rovnoměrnosti jejich zrání. Chlapci jsou ve vývoji celkově pomalejší než dívky, naopak u nich ale dochází k dřívějšímu zrání a funkční diferenciaci pravé hemisféry, což znesnadňuje souhru obou hemisfér. Na počátku školní docházky mohou mít chlapci při činnostech vyžadujících spolupráci pravé a levé hemisféry potíže. (Matějček, 2005)

V mladším školním věku děti přecházejí od nahodilého nesystematického postupu při poznávacím procesu, od prohlížení si věcí podle toho, co je zaujme, k systematické exploraci. Zjišťují, že díky postupnému a systematickému prohlížení nic nevynechají. (Vágnerová, 2005) při zápisech do prvních tříd se často sleduje, zda dítě postupuje zleva doprava, jako je tomu při psaní a čtení.

1.2 Paměť a pozornost

Zvládnutí požadavků školy předpokládá patřičnou úroveň paměti a pozornosti. V druhé polovině předškolního věku si dítě začíná pamatovat věci i úmyslně, aniž by se ho citově dotýkaly. Vzhledem k tomu, že okolní svět uchopuje především prostřednictvím smyslů, zapamatování a vybavování probíhá také na základě smyslového vnímání (podle barvy, polohy, zvuku atd.). Postupně se rozvíjí se i logická paměť. Škola vyžaduje mimo jiné zapamatování slovního materiálu. Z důvodu nedostatečné slovní zásoby pro postihnutí myšlenek se dítě ještě velmi často uchyluje k mechanickému zapamatování, přestože by již bylo schopno postihnout logické souvislosti.

Kapacita paměti se zvyšuje a zrychluje se také zpracování informací. Dítě si osvojuje paměťové strategie a efektivněji a flexibilněji je používá. Rozvíjí se také metapaměť – jedinec má obecné znalosti o fungování paměti a vlastních paměťových schopnostech. (Siegler, 1998)

Zvyšuje se doba, po kterou je dítě schopné soustředit se na danou látku. Vývoj pozornosti je závislý na vyzrálosti centrální nervové soustavy a je jednou ze složek školní zralosti. Zaměřování pozornosti se zlepšuje od tří let, ale mladší školák může být stále rychle rozptýlen jinými podněty. Snazší je udržet pozornost nad vizuálními podněty než sluchovými. Sluchové podněty jsou totiž pomíjivé. Doba udržení pozornosti dítěte se mezi autory trochu liší. Britský psycholog Fontana (1997) uvádí soustředěnost sedmiletého dítěte rozmezí od sedmi do desíti minut. Podle českého dětského psychologa Mertina (2004) by dítě před vstupem do školy mělo být schopné soustředit se deset až patnáct minut.

1.3 Myšlení

Piaget stanovil čtyři fáze vývoje myšlení dětí od dvou do dvanácti let, kdy dochází k vytváření operací. Myšlení předškolního dítěte je názorné a trvá přibližně i po dobu jednoho až dvou let mladšího školního věku. Názorné myšlení se opírá o smyslové vnímání a smyslové zkušenosti. Na počátku školní docházky dochází k proměně uvažování, kdy začíná fáze konkrétního logického myšlení. Rozdíl mezi názorným a logickým myšlením vysvětluje Piaget na příkladu se sklenicemi. Jestliže dvě stejné sklenice naplníme stejným množstvím korálků a následně přesypeme korálky z jedné sklenice do třetí sklenice jiného tvaru, bude čtyřleté dítě tvrdit, že se počet korálků změnil. Na rozdíl od toho osmileté dítě už chápe, že jestliže nebyly žádné korálky odebrány, nebo přidány, zůstává počet stejný. (Piaget, Inhelder, 1997; Piaget, 1999)

Mladší školák je schopen decentrace, tj. posuzování skutečnosti podle více hledisek, uvažování souvislostí a vztahů a neulpívání pouze na jednom aspektu. Chápe trvalost podstaty určitého objektu, i když se změní jejich vnější vzhled (konzervace). Generalizace je pro šestileté dítě ještě obtížná, častěji se opírá o konkrétní zkušenosti. Uvědomuje si však vratnost (reverzibilitu) různých situací, uskutečněná změna nemusí být definitivní. Chápe, že když z jedné hromádky pastelek odebereme určitý počet

a přidáme je ke druhé hromádce, celkový počet pastelek se nezmění (reciprocita). (Vágnerová, 2005)

Podle Trpišovské a Vacínové (2006) je předpokladem pro vstup do školy je analytické myšlení, tj. schopnost postihnout důležité znaky a vztahy mezi nimi. Dále uvádí, že ze začátku se konkrétní logické uvažování neprojevuje za všech okolností, jelikož ještě není pevně zažitě. Pro řešení problému v neznáme situaci je pro dítě jednodušší použít primitivnější strategii uvažování, problém je egocentricky zjednodušen a zkreslen.

1.4 Řeč a jazykové kompetence

S rozvojem myšlení souvisí úzce řeč, která dítěti slouží k poznávání. S rozvojem řeči se proces poznávání zrychluje, jelikož je možné přebírat vyslovená poznání ostatních osob. Piaget upozorňuje, že „*jazyk není (jediným) zdrojem logiky*“. (1999, s. 83) Tento jev popisuje na studii hluchoněmých a slepých dětí. Jazyk se učí dítě nápodobou, nevytváří si jej sám. Hluchoněmé děti se ve vývoji logického myšlení zpožďují, ale stále procházejí stejnými stádii jako normální děti. U slepých dětí (které se mohou opírat o artikulovanou řeč) bylo zpoždění ještě vyšší, přesto však nakonec dokážou logicky uvažovat, ale nevidomost omezuje jejich smyslovou zkušenost. (Piaget, 1999) Vygotskij (2004) naopak zdůrazňuje v kognitivní vývoji působení sociální interakce a vývoj řeči.

Podle Fontana (1997) průměrná aktivní slovní zásoba šestiletého dítěte obsahuje přibližně 14 000 slov. Mluva se skládá z vět, které svou délkou odpovídají délce vět dospělého člověka. Z hlediska slovních druhů se začíná objevovat exaktnější používání příslovcí, předložek a spojek. Rozvoj řeči je ale velmi individuální a liší se u každého jednotlivého dítěte. Vývoj je závislý na působení okolí (rodina, škola, média, vrstevníci). Podobné mínění má i Šulová (2014), která zmiňuje, že na rozvoj řeči má vliv to, zda dítě mluví s rodiči, zda má možnost mluvit se sourozenci a vrstevníky a pozitivní vliv má také čtení. To většina předškolních dětí ještě nedokáže, a tak se nabízí předčítání od rodičů.

Přibližně od čtyř let děti začínají přizpůsobovat svou komunikaci s ohledem na komunikačního partnera. V komunikaci s dospělým volí zdvořilejší výrazy, učí se rozdílu mezi tykáním a vykáním. V šestém roce může u dětí přetrvávat egocentrická řeč, která není určena žádnému posluchači, je to řeč pro sebe, která často souvisí

s myšlením a odráží myšlenkové pochody. Egocentrická řeč postupně přechází v řeč vnitřní. (Vágnerová, 2005)

Vzhledem k tomu, že řeč dítě přejímá v hotových formách, nedokáže zpočátku ještě vyjádřit své pocity. (Piaget, 1999) Před vstupem do školy by měl být jazykový rozvoj na takové úrovni, kdy dítě dokáže samo srozumitelně vyjádřit své city, poznatky a přání. Důležitým předpokladem je správná výslovnost, která bývá často posuzována během zápisu do první třídy. Vágnerová a Klégrová (2008) tolerují nesprávnou výslovnost hlásek R a Ř do sedmi let věku. Dítě by mělo být schopné porozumět ostatním, učitelům. Se vstupem do školy se jazykový rozsah prudce rozšiřuje, upevňují se gramatická a syntaktická pravidla. Jejich užívání bylo doposud spíše implicitní (neuvědomělé).

1.5 Emocionální, sociální a volní vývoj

Se vstupem do školy se dítě dostává do nových sociálních rolí. Jako žák musí být připraven přijímat a plnit pokyny třetí osoby. Jako spolužák musí navazovat vztahy s vrstevníky. Mělo by tedy disponovat určitým stupněm socializační úrovně. Aby mohlo plnit školní docházku a zvládnout se adaptovat v novém prostředí, musí být také schopné odloučit se od rodiny, což vyžaduje určitou úroveň emoční nezávislosti. Díky rodině by mělo dítě chápat hodnotu a smysl školního vzdělávání, mělo by mít motivaci k učení a mělo by mít také potřebu stýkat se s ostatními dětmi. Mělo by chápat základní hodnoty a normy sociálního chování. Langmeier a Krejčířová (2006) uvádějí, že v předškolním věku se rozvíjí sociální kontrola, hodnotový systém a později také morální vědomí. Tento rozvoj souvisí s celkovým vývojem, především s kognitivním vývojem.

Stefan (2009) rozlišuje tři dimenze emočního vývoje – porozumění emocím, vyjadřování emocí a regulace emocí. Pětileté dítě by podle něj mělo znát emoce štěstí, smutek, strach, zlost. Stefan (2009) i Vágnerová (2005) se shodují, že city předškolního dítěte začínají podléhat rozumové kontrole (např.: Dítě se bojí lékařského zákroku, ale díky vysvětlení chápe jeho důležitost a překoná strach.). Stefan to nazývá „maskováním“ před dospělými pro snadnější adaptaci. Jedná se o důležitý předpoklad pro vstup do školy. Rozvoj seberegulace souvisí s rozvojem porozumění vlastním pocitům. (Langmeier, Krejčířová, 2006)

Sílí potřeba být v kontaktu se společností. Předškolák dává přednost vztahům s dospělými, jelikož jsou pro něj vzorem, zajišťují mu bezpečí a poskytují pomoc. Díky mateřské škole jsou navazovány kontakty také s vrstevníky. Jejich síla a trvalost je sice zpravidla pouze dočasná, vztahy jsou založené na prostorové blízkosti, ale i v pozdějším věku si děti na kamarády z mateřské školy pamatují. Pro školní dítě je důležitý vztah s učitelem, který je na počátku školní docházky obdivovaným vzorem. Dítěti záleží více na přízni učitele než na přízni spolužáků. (Koťátková, 2014; Vágnerová 2005)

Koťátková zdůrazňuje důležitost sociálních vztahů se sourozenci. Sourozenci jsou sami sobě spojenci ale i soupeři. Mladší dítě ke staršímu sourozenci často vzhlíží a inspiruje se jeho činnostmi, chováním, vyjadřováním a má k dispozici dostupný model pro nápodobu. Nemá ale tolik pozornosti od svých blízkých jako dítě prvorozené. Pro staršího sourozence může být těžké připravit se a přizpůsobit se příchodu mladšího sourozence. Dítě může být žárlivé a pociťovat především ze strany rodičů citovou nerovnováhu. Jedináčci jsou v tomto období ochuzeni o širší spektrum sociálních zkušeností. (Koťátková, 2014)

Škola a vzdělávání v ní vyžaduje také určitou práceschopnost. Jestliže bude mít dítě velké mentální předpoklady a další schopnosti či dovednosti, ale nebude schopné odložit uspokojení a věnovat se činnosti pro něj méně zajímavé, přesto důležité, nemusel by být jeho potenciál úspěšně využit. Dítě potřebuje určitou míru záměrné volní koncentrace na daný úkol, smysl pro povinnost, zodpovědnost za svoje činy a uvědomování si, že je třeba úkol dokončit. Vývoj volních vlastností souvisí s vyžíváním centrální nervové soustavy. Lze ho ale ovlivnit výchovou dítěte. Rodiče by měli vést děti k respektování a chápání určitých pravidel a učit děti rozlišovat mezi volnou hrou a povinností. U dítěte se vyhraňují vyšší city, tedy i mravní. Ale ani ve školním věku nejsou mravní normy ještě natolik zvnitřněny, aby dítě dalo přednost odpírání si vlastního uspokojení. Proto je důležité vyjadřovat souhlas nebo nesouhlas s jeho jednáním. (Bednářová, Šmardová, 2010) Stefan (2009) uvádí, že děti, které nedokáží respektovat určitá pravidla, jsou v kolektivu více odmítané a mají větší tendenci reagovat agresí.

Emocionální uspokojení poskytuje dítěti pro něj charakteristická a nejčastější aktivita předškolního věku – hra. Hraje také důležitou roli v jeho rozvoji. Díky hře si děti osvojují

činnosti, které budou potřebovat pro další vzdělávání, ale i celkově do života, přirozeným způsobem a s motivací. Hra může mít nespočet podob. Často se v ní odráží svět dospělých (např. hra na rodinu) nebo je spojena s výtvarným projevem, v němž má dítě možnost vyjádřit své pocity, myšlenky, přání apod. Dětskou kresbu využívá pro svou diagnostiku dětský psycholog. Při nástupu do školy dětská kresba přechází od intelektuálního realismu (dítě kreslí, co ví, nikoliv co vidí) k realistické kresbě. Prostřednictvím hry se dítě může naučit, že hra může být volná podle jeho volby, ale i záměrná (např. hra s rodičem, která rozvíjí pozornost).

2 DIAGNOSTIKA ŠKOLNÍ ZRALOSTI A PŘIPRAVENOSTI

Každý rok rodiče budoucích prvňáčků řeší, zda je jejich dítě zralé a připravené na školu. Většina rodičů žije v domnění, že právě to jejich dítě je jedinečné a nejlepší. Proto bývá hodnocení jejich potomků ne příliš objektivní, a to nejen v pozitivním, ale i v negativním směru. Neznamená, že dítě, jež umí například číst ještě před vstupem do první třídy, je chytřejší. Na druhou stranu obavy z toho, že dítě nebude ve škole úspěšné, jelikož ještě před vstupem do školy neumí číst, také nejsou na místě. Zejména rodiče dětí, které nenavštěvovaly mateřskou školu, nemají pro posouzení dostatečné spektrum vrstevníků s jejich dítětem.

Diagnostiku ale neprovádí jen rodiče. Jsou to zejména lékaři (především fyzická, zdravotní stránka), pedagogové, speciální pedagogové, psychologové a odborníci z pedagogicko-psychologických poraden (především psychická, sociální stránka). Posouzení školní připravenosti dítěte je v kompetencích učitelek mateřské školy, jelikož jsou s dítětem v každodenním styku, jsou schopny posoudit jeho vývojovou úroveň, kterou sledují v průběhu delšího časového období.

V minulosti se dítě posuzovalo především z biologického hlediska. Metody posuzovali vztah mezi dosažením tělesné formy dítěte a psychickou zralostí pro školu. Nejsou však zcela směrodatné, nerespektují individuální odchylky jedince. Jedním z těchto postupů diagnostiky zralosti je tzv. *filipínská míra*. Zjišťuje, zda ve fyzickém vývoji došlo již k protažení končetin (Dítě si jednou rukou dosáhne přes temeno vzpřímené hlavy na ucho na opačné straně, než je ruka, kterou si na ucho sahá). *Kapalinův index* spočítáme

poměrem výšky (v cm) a hmotnosti (v kg). Průměrná váha šestiletého dítěte je cca 20 kg, výška 120 cm. Kapalinův index je tedy 6 ($120/20=6$). Vyšší hodnota znamená fyzicky zralejší dítě, nižší hodnota podprůměrně zralé dítě. Při podrobnější diagnostice se posuzuje *kostní věk*, tj. míra osifikace zápěstních kůstek. Hodnotit lze také vyzrállost elektroencefalografu. Metody byly využívány hlavně v dřívější době, dnes slouží spíše orientačně. (Kropáčková, 2012)

V souvislosti s osobnostně orientovaným pojetím výuky musí být dítě zralé nejen po stránce fyzické, ale i sociální (nejsou příliš hravé, dokáží se odpoutat od rodičů, jeví sami zájem o školu) a psychické (důležité pro výuku čtení, psaní a počítání). V psychické oblasti se jedná zejména o zrakové a sluchové vnímání, jemnou a hrubou motoriku, paměť a pozornost, myšlení a řeč. Tyto psychické funkce je možné rozvíjet prostřednictvím nenáročných cvičení a her.

V České republice je podle Zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) § 36 odst. 1, ve znění pozdějších předpisů, předpokládáno, že dítě je školsky zralé a připravené v šesti letech, na kdy je stanoveno zahájení povinné školní docházky. V evropských zemích se doba zahájení povinné školní docházky liší. Základní vzdělávání („primary education“) stanovené na stejnou věkovou hranici jako u nás je v nejvíce evropských státech, například ve všech našich sousedních státech (Německu, Slovensku, Rakousku, Polsku), dále také v Belgii, Dánsku, Irsku, Norsku, Řecku, Rumunsku, Španělsku. V několika zemích vstupují děti do základní školy až v sedmi letech, například v Bulharsku, Finsku, Švédsku a pobaltských státech. Na Maltě začíná základní vzdělávání již v pěti letech. (The Structure of the European Education Systems 2014/15: Schematic Diagrams, 2014) ve Velké Británii je po povinném předškolním roce v přípravných třídách („reception classes“) hranice stanovena také na pět let (Curriculum Guidance for the Foundation Stage, 2000) v některých zemích je navíc povinné také předškolní vzdělávání, a to buď v přípravných třídách, v mateřských školách či doma.

2.1 Školní zralost a školní připravenost

Vymezení pojmů školní zralost a školní připravenost není jednoznačné, jelikož pojmy se navzájem překrývají a jsou jinak vymezeny z pohledu pedagogů, jinak z pohledu

psychologů, jinak podle zákona. Pojmy se navíc s časem i vyvíjejí. Oba vyjadřují určitý stav kvality vývoje dítěte potřebný pro úspěšné zvládnutí požadavků základního vzdělávání. Školní zralost je vztahována více k vnitřním (biologickým a psychickým) činitelům, připravenost k vnějším činitelům (sociálním).

Přestože určitá část školní zralosti i školní připravenosti je daná vnitřními dispozicemi – zráním centrální nervové soustavy a kognitivních procesů, pro oba termíny je společným znakem to, že je možné ovlivnit jejich úroveň kvalitou péče a prostředí (tzn. zvnějšku). (Kořátková, 2014)

Valentová (2010) uvádí, že původní význam pojmu školní zralost vycházel z vývojové psychologie, tedy z vývojových změn kolem šestého roku dítěte, které byly především fyziologicky podmíněné. Dnes je pojem pojímán komplexněji. (Valentová In Kolláriková, Pupala, 2010) Školní zralost „*v pedagogicko-psychologickém pojetí znamená stav dítěte projevující se v takové vývojové úrovni jeho organismu, která mu umožňuje adaptaci na prostředí školy. Psychologové zdůrazňují, že pojmem školní zralost se akcentuje aspekt biologický, tj. vnitřní, který vychází z dispoziční složky dětského organismu a z procesu zrání. Na základě toho byly zkonstruovány diagnostické testy měřící úroveň školní zralosti. Z hlediska školské legislativy je školní zralost dítěte chápána jako podmínka pro zahájení povinné školní docházky po dovršení 6. roku věku, kdy dítě má být tělesně i duševně přiměřeně vyspělé.*“ (Průcha, Walterová, Mareš, 2009, s. 304)

Kořátková popisuje školní zralost jako „*způsobilost dítěte začlenit se do školního vyučování, která vychází ze stavu jeho fyzických, zdravotních a mentálních předpokladů, tj. z kvality myšlenkových operací, úrovně vyjadřování, schopnosti soustředit se s aktivní pozorností a odpovídajícím reagováním*“ (Kořátková, 2014, s. 139)

„*Langmeier (1983) souhrnně definuje školní zralost jako takový stav somato-psycho-sociálního vývoje, který*

1. je výsledkem úspěšně dovršeného vývoje celého předchozího období útlého a předškolního dětství;

2. je vyznačen přiměřeným fyzickými i psychickými dispozicemi pro požadovaný výkon ve škole a je provázen pocitem štěstí dítěte;

3. je současně dobrým předpokladem budoucího školního výkonu a sociálního zařazení.“ (Langmeier In Havlínová a kol., 1995, s. 114)

Autorky Budíková, Krušinová a Kuncová (2004) vymezují školní zralost úrovní rozumového, sociálního a emocionálního vývoje (Příloha 1). Do rozumového vývoje řadí vývoj řeči. Školky zralé dítě umí srozumitelně vyslovovat, má slovní zásobu o několika tisících slovech, mluví v rozvitých větách, správně užívá gramatiku. Další oblastí je grafomotorický vývoj. Dítě před vstupem do školy by mělo být schopné ovládat čáru a směr, tvořivě a spontánně kreslit. Musí správně držet tužku a mít uvolněné zápěstí. Mělo by udržet pozornost alespoň deset minut. Pro školní práci je potřebná také vůle a určité pracovní návyky – dítě ví, že teď zrovna musí pracovat na nějakém úkolu a vydržet u něj a nemůže si jít hrát. Pro výuku psaní, čtení i počítání je důležitá sluchová a zraková diferenciacce. Dítě je schopné analyzovat slovo. V předškolním věku ještě neumí určit všechny hlásky, ale školky zralé dítě by mělo určit první a poslední hlásku ve slově. Zrakově dokáže rozlišit například podobné obrázky, které jsou k sobě zrcadlové. Umí se orientovat v prostoru a čase, tzn., orientuje se na vlastním těle, rozumí pojmům nahoře, dole, před, za, nad, pod, vpředu vzadu, vprostřed a užívá tyto pojmy. Během prvních dvou let povinné školní docházky si upevňuje také pravolevou orientaci. Početní představy vymezují autorky jako porozumění pojmům větší, menší, první, poslední, lehčí, těžší. Dítě umí rozlišovat a přiřazovat barvy. Další úrovní školní zralosti je sociální vývoj. Autorky zmiňují, že dítě by mělo být schopné navazovat vztahy s vrstevníky a komunikovat s okolím. V neposlední řadě je podstatný také emocionální vývoj. Dítě by mělo dokázat ovládat své emoce v zátěžových situacích. Pro školu je nutné, aby bylo schopné odpoutat se od rodiny.

Šporclová a Šulová posuzují školní zralost podle oblasti fyzického, psychického, sociálního a emocionálního vývoje. Do psychické oblasti řadí zrakové a sluchové vnímání, paměť a pozornost, myšlení, řeč a komunikační dovednosti. (Šporclová a Šulová In Šulová, 2014)

Termín školní připravenost se začal používat až v posledních letech především mezi pedagogy. Zralost již není nutnou podmínkou vstupu do školy, škola by měla přizpůsobit učební podmínky aktuálním možnostem dítěte. (Valentová In Kolláriková, Pupala, 2010) ve starších vydáních pedagogických slovníků bychom pojem školní připravenost hledali těžko. V nových vydáních je školní připravenost definována jako pojem, „*kteřý zdůrazňuje ty charakteristiky dítěte, které mají vztah k vnějším, sociálním činitelům a k procesu učení. Při rozhodování o tom, zda dítě může nastoupit do školy, nebo je třeba navrhnout odklad školní docházky, se posuzují všechny aspekty: fyzické, psychické (poznávací, emoční, fyzické, psychomotorické), sociální aspekty.*“ (Průcha, Walterová, Mareš, 2009, s. 304) Stejně tak v zahraničí se termín vyvíjel. Dříve byl pojem vztahován hlavně k fyzickým, psychickým a sociálním aspektům, nyní zahrnuje také prostředí působící na dítě. (Murphy, Burns, 2002)

Podle Kořátkové se jedná o „*způsobilost a stav rozvoje obecných a praktických vědomostí, dovedností a návyků, které umožní dítěti pokračovat ve svém vývoji prostřednictvím školního vzdělávání*“. (Kořátková, 2014, s. 139)

Termín školní připravenost se používá „*k vystižení určité úrovně vědomostí, dovedností a návyků, které by dítě mělo ovládat před vstupem do základní školy*“ (Kropáčková, 2008, s. 14), „*zahrnuje vyspělost psychickou (tzn. rozumovou, sociální, emoční a pracovní, jazykovou, motorickou), podmíněnou biologickým zráním organismu, a vlivy prostředí*“. (Kropáčková, 2008, s. 15) Kropáčková (2012) dále uvádí, že připravenost dítěte na vstup do školy ovlivňuje mnoho faktorů. Vedle úrovně fyzického, psychického a sociálního vývoje je to také věk, pohlaví, dědičnost a zdravotní stav dítěte, ale i například podnětnost rodinného prostředí, výchovný styl rodičů a jejich očekávání, podnětnost předškolního vzdělávání v mateřské škole. V tabulce *Dimenze posuzování připravenosti dítěte pro zahájení povinné školní docházky* (Příloha 2) vyjadřuje vazbu mezi *Záznamovým archem pro sledování a hodnocení rozvoje a učení dítěte v přípravné třídě základní školy* (VÚP, 2010), kategoriemi školní zralosti a školní připravenosti podle Vágnerové (2000) a Delorsovou zprávou čtyř pilířů celoživotního vzdělávání, které byly uvedeny v *Bílé knize*.

Mertin (2010) se domnívá, že se v posledních letech pohled na vstup dítěte do školy změnil. Už se nejedná o posuzování dítěte z medicínského hlediska. V podstatě každé dítě je vzdělatelné, jestliže se mu přizpůsobí podmínky vzdělávání.

Podobný názor převládá i v zahraničí. Současné pojetí termínu školní připravenost nezahrnuje jen samotné dítě. Autorka Britto (2012), která pro UNICEF vypracovala konceptuální rámec školní připravenosti, zmiňuje, že školní připravenost má tři dimenze – připravenost dítěte na školu, připravenost rodiny na školu a připravenost školy na dítě. Škola a rodina by měly zajistit snadný vstup dítěte do školy. Podobně podle autorů Maxwell a Clifforda (2004) školní připravenost zahrnuje kromě dítěte rodinu, prostředí, školy a společnost. Dítě samo o sobě není připraveno nebo nepřípraveno na školu. Jeho schopnosti a dovednosti jsou ovlivněny jejich rodinou a interakcí s ostatními lidmi a prostředím. Matějček (2013) se též domnívá, že na přípravě mají vedle rodiny a mateřské školy vliv všichni lidé, s nimiž je dítě v kontaktu.

Školní připravenost je tedy chápána jako komplexní charakteristika zahrnující jak biologické a psychické aspekty, tak dispozice vytvořené na základě učení a vlivem sociálního prostředí. Přípravení musí být i rodiče a škola.

2.2 Preventivní pětiletá prohlídka

Diagnostikovat školní zralost, případně nezralost může dětský lékař. Na preventivní pětiletou prohlídku je pozváno každé dítě v časovém období tři měsíce před dovršením nebo tři měsíce po dovršení pátého roku věku. Lékař hodnotí úroveň fyzického a psychomotorického vývoje. Sledována je také celková zdravotní odolnost a individuální zvláštnosti organismu.

Dítě je zváženo a změřeno. Průměrná váha pětiletého dítěte je kolem 20 kg, výška se pohybuje okolo 120 cm. Není však výjimkou, že dítě nedosahuje průměrných hodnot. Fyzické předpoklady jsou ovlivněny i dědičností a dítě tak může být zkrátka drobnější díky genům jeho rodičů. I dítě menšího vzrůstu může zvládnout požadavky školy, jestliže v ostatních oblastech nemá potíže.

Dále je prověřen zrak a sluch. Pediatr kontroluje také krevní tlak, držení těla, stav dentice (výměna mléčného chrupu). Je vyšetřena moč. Lékař s dítětem provádí orientační

zkoušku školní zralosti. Zjišťuje se znalost barev, úroveň řečového projevu (výslovnost, slovní zásoba) a rozebírá se výtvarný a grafický projev dítěte.

Během úkonů se zjišťuje stav lateralizace, která je projevem dominance jedné z hemisfér v mozku. Dominantní orgán je zpravidla ten, kterým jsou úkony prováděny častěji, přesněji, snadněji a rychleji. Jedná se o všechny párové orgány, tj. oči, uši, ruce a nohy. Na základě toho určujeme u končetin praváctví, leváctví nebo ambideextrii (obourukost). Pokud u praváka dominuje také pravé oko, hovoříme o souhlasné lateralitě (v populaci nejčastější). Jestliže pravák upřednostňuje v používání levé oko, jedná se o zkříženou, nesouhlasnou lateralitu. Vyhranění lateralitě se děje přibližně kolem čtvrtého roku dítěte a je důležitým předpokladem pro úspěšný rozvoj čtení a psaní.

Hodnocení probíhá formou rozhovoru lékaře a dítěte s jeho rodiči. Lékař může rodičům doporučit návštěvu pedagogicko-psychologické poradny, logopedické poradny, docházku v mateřské škole. V případě nedostatečné školní zralosti navrhuje lékař odklad povinné školní docházky. (Kropáčková, 2008 a 2012)

2.3 Psychologické metody

Při diagnostice školní zralosti se v současnosti používají metody psychologické. Jedná se především o psychologické testy, ale i jiné způsoby posuzování. Testy obsahují různý počet úloh a úkolů. Kvalitu testu však neurčuje kvantita otázek, ale především jeho validita (platnost) a reliabilita (spolehlivost). Psychologickými metodami testování školní zralosti se věnovali např. G. Strebelová, A. Kern, J. Jirásek a další.

Na pedagogické půdě je nejvíce rozšířený především Jiráskův orientační test školní zralosti, který je vlastně modifikací testu A. Kerna. Testování je založeno pouze na třech úlohách, což přináší výhodu časové nenáročnosti. Provedení tří úkolů obvykle zabere 15 až 20 minut. Jak už ale napovídá sám název, test je pouze orientační. Není například vůbec zohledněn verbální projev.

Prvním úkolem je kresba lidské postavy. Ve výtvarném projevu se totiž silně projevuje rozumová úroveň dítěte, a to zejména při kresbě postavy. Ta se u dítěte v závislosti na jeho vyspělosti vyvíjí od stádia tzv. hlavonožce přes dvojdimenzionální kresbu až po realistickou kresbu s detaily. Během testování by nemělo být dítěti pomáháno

ve smyslu dávání rad (např. Pozor, nakreslil jsi jen čtyři prsty.). Můžeme děti povzbudit, pokud se ostýchají. Druhá úloha spočívá ve snaze co nejpřesněji napodobit psané písmo. V úloze je krátká věta, či několik bezsmyslných slabik, které má dítě opsat. Třetím úkolem je napodobení uskupení teček. „*Oba úkoly zjišťují tzv. percepční zralost i splnění instrukce v málo přitažlivém úkolu, také vizuomotorickou koordinaci při napodobování předlohy.*“ (Trpišovská, Vacínová, 2006, s. 39-40)

Pro hodnocení úloh jsou stanovené normy na stupnici od 1 do 5 (1 = nejlepší výkon): Součet známek jednotlivých úloh může být od 3 do 15. Hodnoty 3 – 6 představují nadprůměr, hodnoty 7 – 11 představují průměr a hodnoty 12 – 15 představují podprůměr.

I. úkol (kresba mužské postavy)

- 1 Jedná se o syntetickou kresbu (obrysová). Postava musí mít jak základní části těla (hlava, trup, končetiny), tak i detailnější části (vlasy, uši, oči, ústa, nos, pět prstů na ruku, krk). Kresba je dvojdimenzionální a realistická. Tělesné proporce odpovídají.
- 2 Stejně jako u vyšší úrovně, kresba je však analytická (složená z geometrických tvarů).
- 3 Postava má všechny základní části těla. Končetiny jsou zpravidla nakreslené dvojčarou. Toleruje se absence krku, uší,...
- 4 Jednoduchá postava mající trup. Končetiny jsou „nitkovité“.
- 5 Trup není jasně vymezen, mohou také chybět oba páry končetin. Často se jedná o fázi tzv. *hlavonožce* nebo překonání hlavonožce.

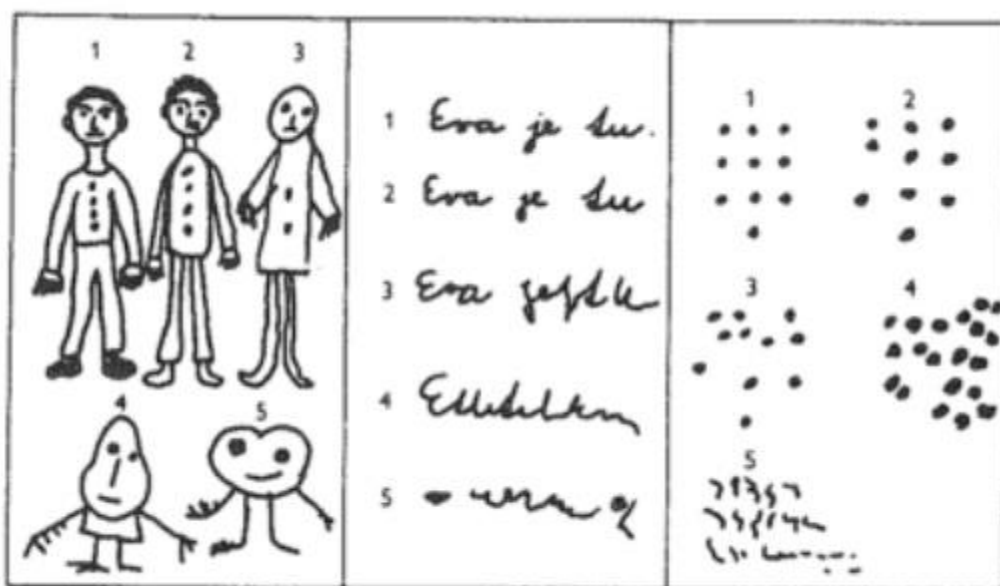
II. úkol (překreslení jednoduché věty nebo bezsmyslných slov napsaných psacím písmem)

- 1 Písmo je velmi dobře čitelné. Oproti předloze je zvětšení přibližně dvojnásobné. Počáteční písmeno je větší než písmena malá. Písmo je ve vodorovné linii, maximální odchýlení je 30 stupňů. Nechybí ani tečky nad písmeny.
- 2 Písmo je stále čitelné. Nezáleží na dodržení vodorovné linie ani na velikosti písma.
- 3 Čitelná jsou alespoň čtyři písmena. Dělení slov je nepřesné.
- 4 Čitelná jsou alespoň dvě písmena.

5 Čmárání.

III. úkol (překreslení skupiny teček)

- 1 Napodobenina se téměř shoduje s předlohou. Toleruje se vychýlení maximálně jednoho bodu z řádku či sloupce. Kresba může být menší, zvětšení nesmí být větší než o polovinu.
- 2 Počet i sestavení bodů odpovídá předloze. Toleruje se drobné vychýlení až tří teček.
- 3 Obrys obrazce se podobá předloze, může být však pootočen. Počet teček neodpovídá (maximálně 20, minimálně 7 teček).
- 4 Obrazec se již předloze nepodobá. Nezáleží na počtu teček ani velikosti tvaru, nejsou však přípustné tvary jiné.
- 5 Čmárání. (Langmeier, 1998; Kropáčková, 2012)



Obrázek 1: Orientační test školní zralosti (Langmeier, 1998, s. 111)

2.4 Zápis do první třídy

„Zápis do školy lze považovat za formu depistáže (tzv. měkká norma pro vyhledávání dětí nezralých pro školu).“ (Kropáčková, 2008, s. 71)

Zápis je pro dítě významným dnem, kdy se poprvé dostává do kontaktu se školou. Cílem zápisu je bližší poznání dítěte a zjišťování, zda dítě dosáhlo příslušné vývojové úrovně, zda je pro školu zralé. Některé školy při zápisu spolupracují s dalšími odborníky, např.

Se školním psychologem, speciálním pedagogem, pracovníkem pedagogicko-psychologické poradny, dětským lékařem, učitelkami z mateřských škol atd.

Podle Zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání § 36 odst. 4, ve znění pozdějších předpisů, je zákonný zástupce povinen přihlásit dítě k zápisu k povinné školní docházce, a to v době od 15. ledna do 15. února kalendářního roku, v němž má dítě zahájit povinnou školní docházku. Datum zápisu volí každá škola sama. Obvykle se jedná o předem vymezené hodiny dvou pracovních dnů, případně během stanoveného času v pátek odpoledne a v sobotu dopoledne.

V souvislosti s předložením novely školského zákona, která od školního roku 2017/2018 zavádí povinný rok předškolního vzdělávání před zahájením základního vzdělávání, bude zápisové období nově stanoveno na 1. duben až 30. duben. Posun je zdůvodněn vhodnějším časem pro posouzení školní zralosti dítěte. Příliš brzké termíny mohou způsobovat neopodstatněné odklady povinné školní docházky. Novela také přinese nutnost vymezení školských obvodů spádových mateřských škol, podle nichž bude určeno, z jakých oblastí budou děti ve kterých mateřských školách povinnou předškolní docházku plnit. Tu však bude možné plnit i individuálně domácím vzděláváním, v přípravných třídách ZŠ a ZŠ speciálních, nebo v zahraničních školách působících na území ČR. (MŠMT, 2015)

Dříve bylo zvykem, že dítě nastoupilo do základní školy v místě trvalého bydliště. Všechny školy se řídily stejnými osnovami. V dnešní době si škola sestavuje vlastní školní vzdělávací plán, a tudíž se může více profilovat a odlišit od ostatních škol. Zákon umožňuje rodičům a jejich dětem výběr školy dle jejich uvážení. Ředitel spádové školy je však povinen přednostně přijmout žáky s místem trvalého pobytu v příslušném školském obvodu.

V současné době, kdy se zvyšuje počet dětí nastupujících do prvních tříd, o čemž svědčí přeplněné mateřské školy, nastává problém s kapacitou základních škol. Tím se také zužuje výběr škol. Rodiče by měli dítě přihlásit do spádové školy a po skončení období zápisů se informovat o jiných základních školách s nenaplněnou kapacitou.

K zápisu se musí dostavit alespoň jeden z rodičů (zákonný zástupce), ale není výjimkou, že dítě přijde podpořit i prarodič. Zda bude rodič během průběhu zápisu přítomen, záleží na škole. Někdy rodiče sedí hned vedle dítěte, pozorují průběh. Rodiče mohou být požádáni, aby do rozhovoru nevstupovali a během plnění úkolů dítěti neasistovali. Některé školy také preferují tu variantu, kdy rodič není u vlastního zápisu přítomen. Díky tomu mají možnost pozorovat, zda je dítě schopné odpoutat se od rodičů na určitou dobu a samostatně plnit úkoly či zodpovídat otázky.

Zápis může být pro dítě stresující, a proto by se školy měly snažit o přátelskou a příjemnou atmosférou. Zvládnutí situace může být pro dítě znatelně těžší, pokud nenavštěvovalo mateřskou školu a nepřicházelo tak pravidelně do kontaktu v podstatě s žádnou jinou osobou než se svými rodiči a příbuznými. Stejně tak i zvládnutí úkolů by dětem z mateřských škol nemělo být cizí. Nedělá jim problémy umět komunikovat samostatně bez pomoci rodiče.

Pro méně psychicky náročný přechod do školy může pomoci návštěva školy rodiče společně s dítětem ještě před samotným zápisem. Mnoho škol pořádá dny otevřených dveří speciálně pro budoucí prvňáčky a jiné zábavné události. Po domluvě je možné sjednat i individuální návštěvu. Nebývá ani výjimkou, že v rámci spolupráce mateřské a základní školy má dítě možnost seznámit se s prostředím, kde se bude realizovat jeho základní vzdělávání, případně s budoucími učiteli a budoucími staršími spolužáky.

Vzhledem k tomu, že si způsob provedení zápisu volí každá škola sama, jsou jejich průběhy různorodé. V poslední době se často objevuje zápis formou pohádky, díky níž zápis nepůsobí na dítě dojmem zkoušky nebo testování. Některé školy rozmisťují po budově školy stanoviště, kde děti plní různé úkoly, dle jejich zvládnutí jsou pak posuzovány. Zápis může probíhat formou rozhovoru dítěte s učitelkou, který může být doplněn také orientačním testem školní zralosti dítěte.

Od zápisu do zahájení školního roku, a tedy nástupu dítěte do školy, je ještě dlouhá doba, jež by měla být využita ke kompenzaci slabších oblastí dítěte, která by měla být založená na spolupráci mateřské školy a rodiny, případně dalších odborníků (např. logoped). Učitelé základních škol nejčastěji u dětí prvních tříd pozorují špatný úchop tužky a nedostatečně vyvinutou grafomotoriku, problémy s koncentrací pozornosti,

samostatností, sebekázní a výslovností. Děti nemívají problém s navazováním nových vztahů jak s vrstevníky, tak s učitelem, mají zájem učit se novým věcem (Kropáčková, 2008)

2.5 Odklad povinné školní docházky

Diagnostika školní zralosti a školní připravenosti může ukázat, že je dítě školsky výrazně nezralé nebo nepřípravené na školu. V tomto případě je realizován odklad povinné školní docházky. O odklad školní docházky žádají písemně rodiče. Žádost je dle Zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) § 37 odst. 1, ve znění pozdějších předpisů, třeba doložit dvěma odbornými doporučeními – doporučení pediatra a posudek z příslušného školského poradenského centra. Žádost posuzuje ředitel školy, rozhodne o odkladu povinné školní docházky o jeden školní rok a vyrozumí rodiče písemně. Začátek školní docházky může být odložen nejdéle na rok, kdy dítě dovrší osmý rok života. Ředitel školy zároveň doporučí vzdělávání dítěte v přípravné třídě nebo v mateřské škole, jestliže lze předpokládat, že takové institucionalizované vzdělávání vyrovná vývoj dítěte. Jestliže již dítě navštěvuje mateřskou školu, měl by mu zde být vypracován individuální vzdělávací plán (IVP). Kropáčková (2013) zdůrazňuje, že dítě s odkladem školní docházky vyžaduje individuální přístup.

Další variantou odkladu je dodatečný odklad školní docházky. Jestliže se žák během prvního pololetí prvního školního roku potýká s výraznými obtížemi, zákon řediteli školy umožňuje (se souhlasem zákonného zástupce) žákovi dodatečně odložit začátek povinné školní docházky. K dodatečným odkladům dochází často u dětí, kterým byl doporučen odklad povinné školní docházky, ale rodiče přesto trvali na tom, aby dítě do školy nastoupilo. Tato varianta odkladu by měla být až ta poslední. Šestileté dítě již rozumí tomu, co se kolem něho děje a dodatečným odkladem školní docházky rozumí vlastní selhání. Nezralé dítě je více ohroženo negativním vlivem na jeho sebevědomí, a tudíž i na jeho celkovou úspěšnost. (Jucovičová, Žáčková, 2005; Verecká, 2002)

Většina dětí je v šesti letech připravená pro vstup do školy. Přibližně čtvrtina dětí zahajuje školní docházku v sedmi letech, tedy po odložení o jeden školní rok. Existuje i varianta s předčasným nástupem do školy. Tuto možnost však volí oproti minulosti, kdy

bylo naprosto běžné nastupovat do školy v pěti letech, velmi málo rodičů (necelé 1 %). (Kropáčková, 2008)

Podle Kořátkové (2014) u nás v dnešní době přetrvává období odkladů povinné školní docházky. Po utužení nároků na děti v mateřské škole a na prvním stupni přinesla 80. léta 20. století obavy a pochybnosti rodičů o zvládnutí požadavků školy. Rodiče začali mít strach, jaké následky to pro jejich dítě bude představovat. Odklad povinné školní docházky se u nás stal běžným a častým řešením, přestože v evropských zemích nastává spíše jen ve výjimečných případech.

O odklad žádají častěji rodiče chlapců než dívek. Důvodem je celkový pomalejší vývoj. Jejich psychosociální dozrávání je více nerovnoměrné a potýkají se s problémem při souhře pravé a levé mozkové hemisféry. Chlapci jsou tedy více ohroženi školní neúspěšností. (Matějček, 2005)

Odklad povinné školní docházky je specifikem České republiky. Ve většině zemí EU je rozhodujícím kritériem pro přijetí k základnímu vzdělávání věk. Odklad buď není možný, nebo se vyskytuje ve velmi malé míře. Nejde o to, že by tyto země nezohledňovaly individuální dispozice dítěte. Naopak. Škola musí být připravená pracovat s dětmi s různými startovacími základy. Stejně tak američtí autoři se domnívají, že je povinností školy vzdělávat všechny děti ve věku, kdy jim legislativa umožňuje vstup do školy, nehledě na jejich úroveň dovedností. (Maxwell, Clifford, 2004)

Odklad povinné školní docházky je závažné a citlivé téma. Rodiče by měli tuto otázku pečlivě promyslet, aby nedošlo u zralého dítěte k propásmutí okamžiku, *„kdy je vysloveně připraveno začít se učit, a když nenastoupí v této době do školy, ztrácí o ni a učení zájem“*. (Jucovičová, Žáčková, 2005, s. 4) Taková situace může nastat, jestliže rodiče usoudí, že bude pro dítě výhodnější „prodloužit mu dětství“. Na druhou stranu není ani žádoucí vstup do školy uspěchat. Fyzický a psychický vývoj neprobíhá souběžně. Rodiče často žene vysoká míra fyzické vyspělosti dítěte (např. výška dítěte), která však nezaručuje úspěšné počínání si ve škole.

Odklad povinné školní docházky pro dítě většinou neznamená další rok volné zábavy a her. Naopak dítěti říká, že do jisté míry selhalo. Škola, na kterou se dříve těšilo, což mu pomáhalo překonávat určité nejistoty, se stává něčím, co vzbuzuje strach. I v rodině

se mluví o škole s pochybnostmi, což dítě nepříznivě motivuje. Dítě zůstává v mateřské škole, ale jeho vrstevníci a přátelé odcházejí do školy. Tím je zkomplikován i následný nástup do školy, který musí absolvovat bez svých blízkých kamarádů. *„Průzkumy ukazují, že tyto blízké vztahy a opory pro dítě při tomto závažném kroku dost znamenají. Jsou mladými lidmi (po dvacátém roce) intenzivně vybavovány jako usnadňující jejich adaptaci v ZŠ.“* (Kořátková, 2014)

„O odložení povinné školní docházky lze uvažovat, pokud je dítě např. nesoustředěné, neklidné, přebíhá od jedné činnosti k druhé, je neobratné a nesamostatné, impulzivní, neumí se podříditi autoritě, objevuje se u něj agresivita, velmi špatně navazuje kontakt s vrstevníky, je přecitlivělé až plačtivé, nebo naopak pomalé, bázlivé, nápadně unavitelné, nekomunikující až apatické.“ (Kropáčková, 2012, s. 36)

Odklad nemůžeme chápat jako selhání dítěte. Jedná se o formu pomoci, díky které má dítě čas pro kompenzaci nedostatků.

3 NÁVAZNOST PŘEDŠKOLNÍHO A ZÁKLADNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ

Základní vzdělávání navazuje na předškolní vzdělávání a na výchovu v rodině. O významu předškolní výchovy bychom se dočetli již před 400 lety v díle Jana Ámose Komenského *Informatorium školy mateřské*. V té době byla „svěřena“ předškolní výchova rodině. Dnes se předškolní výchova a vzdělávání zpravidla realizuje v rodině a v mateřské škole zároveň. Existují ale i případy, kdy dítě žádnou vzdělávací instituci pro předškolní vzdělávání nenavštěvuje.

Aby byl přechod z mateřské školy a rodiny do základní školy pro dítě bezproblémový, musí být dítě (i rodina) na školu připraveno. Cílem předškolní výchovy a vzdělávání by mělo být nejen připravení dětí na vstup do prvních tříd, ale rozvoj potenciality dítěte. Jejím cílem ale *„rozhodně není dítě předem naučit číst a psát, „aby mu to pak ve škole pěkně šlo“, ale zajistit především maximální a harmonický rozvoj schopností, které umožní, aby dítě bylo – až přijde čas – při výuce čtení, psaní a počítání bez větší námahy úspěšné.“* (Kutálková, 2014, s. 15)

3.1 Výchova a příprava na školu v rodině

Rodina svým působením přispívá k tomu, aby bylo dítě na školu připravené. Výzkumy potvrzují, že většina rodičů považuje přípravu dítěte k povinné školní docházce za důležitou. Rodiče jsou si vědomi svého podílu na přípravě dítěte, nespolehnou pouze na mateřskou školu. Podle rodičů je nejpodstatnější, aby dítě před vstupem do školy umělo žít v kolektivu a bylo samostatné. Vedle schopnosti soustředit se a udržet pozornost rodiče také často zdůrazňují znalost barev, zvládání stříhání či lepení. (Kropáčková, 2008)

Dítě se na vstup do školy připravuje už od narození. Matějček (2013) uvádí, brzká interakce rodičů a dítěte je ve výchově cenná. Rodinné prostředí je pro dítě prvotním. Dítě je ze strany rodiny ovlivněno nejen genetickými dispozicemi a dědičností kognitivních schopností, podmíněn je tím celkový psychický a sociální vývoj. Dítě si buduje základní postoje, hodnoty a zkušenosti se světem. Rodiče na dítě působí uvědoměle i neuvědoměle. Podle Matějčka (2013) je dokonce neuvědomělé výchovné působení mnohdy lepší. Důležitý je postoj rodičů ke škole, který pak přebírá i dítě. Proto by měli rodiče budovat u dětí takový postoj, aby o škole nepochybovaly, nebály se vstupu do ní, ale těšily se na něj. Výchova by měla mít široké hranice svobody, které však musí rodiče důsledně dodržovat.

Dítě se s rodičem identifikuje, čímž dochází k obohacení jeho identity. Dítětem přijatá osoba (rodič, jiný blízký člověk) jako model usnadňuje rozlišování žádoucích a nežádoucích projevů chování a vlastností. Rodič je pro dítě před zahájením povinné školní docházky vzorem, později se jím stávají pedagogové. Dítě se od rodiče učí nápodobou. Identifikace s rodičem se často projevuje prostřednictvím vnějších znaků (např. podobný způsob vyjadřování, úprava zevnějšku). (Vágnerová, 2005)

Dítě potřebuje mít pocit jistoty a bezpečí, který mu zajišťuje právě rodina. Pokud jsou vztahy v rodině pozitivní, cítí se dítě bezpečně. Sdílením každodenního života a zážitků, společným prožíváním rodinných rituálů se dítěti potvrzuje jistota rodinného zázemí. (Vágnerová, 2005) Matějček (2013) též vyzdvihuje důležitost stálosti a jistoty ve vztazích dítěte. Aby se dítě mohlo plně rozvinout, je nutné poskytnout mu pocit bezpečí a lásky.

Je potřeba si ale uvědomit, že ne pro každé dítě je jistota stabilního rodinného zázemí samozřejmostí.

Rodiče by měli své potomky podporovat a projevovat zájem. Nelze počítat, že dítěti se dostane sám dostatek intelektuálních stimulů. Měli by s dětmi společně pracovat, učit se například prostřednictvím her, ale podporovat je také k samostatnému řešení úkolů či problémů. Pro vývoj zdravého sebevědomí je důležité předkládat dítěti pozitivní a realistická očekávání a poskytovat zpětnou vazbu. (Vágnerová, 2010)

Kropáčková upozorňuje, že úkolem rodičů není připravit dítě tak, aby „prošlo zápisem“. Smyslem přípravy dítěte na povinnou školní docházku v rodině je příprava pro celý další život. Rodiče by měli v dítěti budovat touhu po poznání a tedy i pozitivní vztah k vzdělávání. Rozhodně není na místě strašení paní učitelkou, školou, či povinnostmi v ní. Věnovat dětem čas by mělo být samozřejmostí, a to pravidelně a průběžně. V dnešní době je trendem přihlásit děti do mnoha zájmových kroužků. Tím je však často opomínána důležitost společného prožívání jak všedních činností (společné snídání, péče o mazlíčky apod.), tak i společného hraní, kreslení, modelování, sportování a dalších aktivit. Ve výchově dítěte hrají významnou roli i rodinné rituály jako je oslava Vánoc a narozenin, ale také uspávací rituál, při kterém rodiče dětem čtou. Rodiče musí dítěti důvěřovat, díky čemuž věří děti samy sobě. Dítě potřebuje být podporováno a chváleno a vědět, v čem je výjimečné, což vede k jejich ještě větší snaze. Děti nepodceňujeme, ani nepřeceňujeme, musíme jim nechat dostatek času také na odpočinek a nepřetěžovat je. Při výchově je důležitá trpělivost. Rodiče by měli být důslední a mít jasně stanovená pravidla, aby dítě nebylo zmatené a nejisté. Školní připravenost ovlivňuje také socioekonomický status rodiny, tedy vzdělání rodičů, ekonomická situace atd. (Kropáčková, 2012)

Na rodině je také výběr mateřské a následně základní školy. Většina rodičů přihlašuje své děti do tzv. spádové základní školy (záleží na trvalém bydlišti školy). Lze ale přihlásit dítě i do jiné školy, pokud to její kapacita dovolí. Podobně jako u mateřských škol existují i různé typy základních škol. Je tedy možné pokračovat ve škole podle *waldorfské pedagogiky*, *montessori pedagogiky* nebo podle vzdělávacích programů jako jsou například *Začít spolu*, *Zdravá škola*. Nejrozšířenější jsou školy státní, ale existuje také

varianta soukromých základních škol. Rodiče se mohou rozhodnout podle školního vzdělávacího plánu konkrétní školy, který je veřejným dokumentem. Každá škola může nakládat jinak s disponibilními hodinami a posílit tak výuku některých předmětů (např. cizí jazyk).

Podle Kropáčkové je vhodné, aby se dítě předem seznámilo s prostředím školy. Rodiče mohou se svým potomkem využít možnosti otevřených dveří, nebo se společně zúčastnit dalších akcí školy. (Kropáčková, 2012)

3.2 Mateřská škola

Předškolní vzdělávání je institucionálně zajištěno mateřskými školami. „*Zákonem o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školským zákonem) se předškolní vzdělávání stává legitimní součástí systému vzdělávání. Představuje počáteční stupeň veřejného vzdělávání organizovaného a řízeného požadavky a pokyny Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy.*“ (Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání, 2004, s. 7) Úkolem mateřské školy je především vytváření kvalitních základů a předpokladů pro další vzdělávání a celkový rozvoj dítěte na takové úrovni, která je pro dítě dosažitelná.

Preprimární vzdělávání se v ČR organizuje zpravidla pro děti ve věku od tří do šesti let, případně do sedmi let, jestliže dítě ještě nenastoupilo do základní školy. V současné době jsou přednostně přijímány děti s trvalým bydlištěm v místě, kde sídlí i mateřská škola a děti v posledním roce před zahájením povinné školní docházky. Je slibován také nárok na umístění čtyřletých a později i tříletých dětí v mateřské škole.

Mateřská škola je prvním krokem, kdy se dítě dostává z rodinného prostředí a přizpůsobuje se požadavkům společenského prostředí. Její význam nespočívá pouze ve hlídání dětí po dobu pracovní doby jejich rodičů, ale především ve funkci vzdělávání a výchovy dětí. Kořátková (2014) zmiňuje, že v posledních letech se zdůrazňuje rozvoj osobnosti a kultivace vzájemných vztahů, čehož může být v mateřské škole dosaženo. Ani pravidelné setkávání (jednou až dvakrát do týdne) s dětmi z širší rodiny nebo v různých dětských centrech nedosahuje své kvality jako pobyt v dětské skupině v mateřské škole.

V mateřské škole se dítě setkává se svými vrstevníky, učí se navazovat kontakty a žít v kolektivu, má možnost najít sebeuplatnění. V této instituci se dítě učí vzájemnému porozumění, pochopení, spolupráci a ohleduplnosti. Díky odloučení od rodiny se také osamostatňuje a je připraveno ke vstupu do školy.

Výhodou mateřské školy je pečlivě sestavený program a odborné vedení, jež zajišťují učitelky. Ty se stávají pro děti vzorem, kterým doposud byli většinou jenom rodiče. Děti se chtějí učitelce podobat, a proto by jim učitelky měly být vzorným příkladem. Ukázat dětem jak se chovat, co dělat a jak řešit problémy. Učitelka podporuje dítě, aby bylo schopné ovládat svoje chování, podněcuje dítě k lepším výkonům a dodává dítěti odvalu, případně chování dítěte usměrňuje a vysvětluje mu nevhodnost jeho jednání.

Význam mateřské školy tedy spočívá v tom, že dítě získá v průběhu docházky v rozsahu svých možností a osobních předpokladů, věku přiměřenou fyzickou, psychickou a sociální zdatnost a základy důležité pro jeho další rozvoj a vzdělávání. Každému dítěti by se mělo v mateřské škole dostávat individuální péče a podpory, jaká mu vyhovuje. Děti by se měly naučit lásce nejen k druhým, ale i k sobě, získat citový vztah k lidem, přírodě a okolí. Děti se zde učí základy slušného chování a jejich dodržování.

Mateřská škola má v přípravě dítěte na vstup do školy klíčové postavení. Mateřská škola však může také pomoci rozhodnout, zda dítě pro školu zralé a připravené je a zda uvažovat o odkladu povinné školní docházky. Dojde-li k odkladu, hraje mateřská škola významnou roli ve vyrovnávání a odstraňování případných nedostatků. Předpokladem pro efektivní využití roku během odkladu je spolupráce mateřské školy, rodiny, odborníků i základní školy (Ležalová, 2010)

U mateřských škol (dále pak i u základních škol) můžeme vybírat z několika typů. Nejrozšířenějším typem u nás stále zůstávají mateřské školy státní, zřizované městy a obcemi. Rodiče čím dál více využívají i soukromých mateřských. Ty mohou být vedeny v rejstříku mateřských škol ministerstva školství, a tudíž se musí závazně řídit *Rámcovým vzdělávacím programem pro předškolní vzdělávání* (dále také RVP PV). Ryze soukromé mateřské školy RVP PV nepodléhají, ale měly by mít pečlivě sestavený vlastní program pro vzdělávání. Mateřské školy církevní zřízené příslušnou církví jsou obvykle zapsány v rejstříku mateřských škol MŠMT ČR. Jejich specifikem je vedle komplexního rozvoje

také zařazení základů náboženské výchovy a tradice dané víry. Po společensko-politických změnách v roce 1990 u nás existují také školy, kde se děti mohou vzdělávat podle pedagogiky *Marie Montessori* nebo ve *waldorfské škole*. Stále více se stávají populárními nové vzdělávací programy, např. *Začít spolu*, *Zdravá mateřská škola*, lesní mateřské školy a další. (Budíková, Krušinová, Kuncová, 2005; Kořátková, 2014) Mateřská škola se dále dělí na třídy. Třídy homogenní navštěvují děti stejné věkové kategorie, třídy heterogenní jsou pro děti různého věku. Do tříd běžných mateřských škol je také možné zařazovat děti se speciálními vzdělávacími potřebami, čímž vznikají třídy integrované. Všechny typy mají určité výhody a nevýhody. Ve třídách, kde jsou děti stejné věkové kategorie, může být plán nastaven přímo pro specifika daného věku. Třídy heterogenní umožňují dětem stýkání nejen se stejně starými dětmi. Je dokázáno, že dítě se mnohem lépe než od učitele učí od svých starších kamarádů, kteří mu mohou danou problematiku zprostředkovat způsobem a jazykem jemu blízkým. Mladší děti se snaží starší napodobovat. Starší děti se tak učí spolupracovat a pomáhat mladším.

Děti tedy přicházejí z různých prostředí a mají odlišné startovací základy. Škola musí být na tuto skutečnost připravena a respektovat individuální potřeby dítěte. V ideálním případě se nabízí spolupráce mateřské a základní školy.

3.3 Povinný předškolní ročník

Předškolní vzdělávání jednoznačně přispívá k jednoduššímu přechodu dítěte do základní školy. Ne všechny děti však mateřskou školu navštěvují. V tuto chvíli zatím v České republice není povinné navštěvovat mateřskou školu. Dítě má pouze přednostní právo na předškolní vzdělávání v posledním ročníku mateřské školy před zahájením povinné školní docházky, tj. dětem, které daný rok dovrší věku šesti let nebo jim byl udělen odklad povinné školní docházky. Jestliže není možné takové dítě do mateřské školy umístit (např. z důvodu nedostačující kapacity), je povinností obce, v níž má dítě trvalý pobyt, zajistit předškolní vzdělávání v jiné mateřské škole. Tento rok vzdělávání je bezplatný. Dítě však v současné době může nastoupit do první třídy, aniž by navštěvovalo mateřskou školu.

Zavedení povinného předškolního ročníku je jedním ze záměrů uvedených Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy v dokumentu *Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje*

vzdělávací soustavy České republiky na období 2015-2020. Předložená novela školského zákona zavádí povinný rok předškolního vzdělávání před zahájením povinné školní docházky od 1. září 2017. (Povinný předškolní ročník a jeho důsledky, 2016).

Povinným předškolním vzděláváním procházejí i některé děti z evropských zemí. Nejčastěji se jedná o jeden rok předškolního vzdělávání od pěti do šesti let, tedy podobně, jako tomu bude u nás. Je například v Chorvatsku, Maďarsku, Nizozemsku, Polsku, Řecku a na Kypru. Od pěti do sedmi let je povinná předškolní docházka v Lotyšsku, od čtyř do šesti let v Lucembursku. Ve Velké Británii chodí děti od čtyř let do přípravných tříd („reception classes“). Ve Finsku, které je obecně známé svým vyspělým vzdělávacím systémem, není povinné žádné předškolní vzdělávání. (The Structure of the European Education Systems 2014/15: Schematic Diagrams, 2014).

Problémem, který nastal po populačním nárůstu v minulých letech, je nedostatečná kapacita mateřských škol v některých oblastech České republiky. V souvislosti s ekonomickou výhodností a brzkým návratem do zaměstnání jsou do mateřských škol navíc umísťovány i děti mladší než tříleté. (MŠMT, 2014)

Důvodem pro zavedení povinného předškolního ročníku je snaha snížit nerovnosti ve vzdělávání a snížit tak počet odkladů povinné školní docházky. Je již obecně uznáváno, že *„zejména v případě dětí ze sociálně znevýhodněného prostředí má kvalifikovaná výchova a vzdělávání dětí od velmi raného věku velký potenciál eliminovat některá znevýhodnění, která si přinášejí z rodiny, a zvýšit jejich vzdělávací šance“*. (MŠMT, 2014, s. 15)

V roce 2014 tehdejší ministr školství, mládeže a tělovýchovy Marcel Chládek, který povinný předškolní ročník zahrnul do *Dlouhodobého záměru vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky na období 2015-2020*, v rozhovoru pro Týdeník ŠKOLSTVÍ uvedl tři varianty povinného předškolního ročníku. První variantou je již zmiňovaný ročník v mateřské škole, druhou variantou jsou přípravné třídy při základní škole, jež budou otevřeny pro všechny děti. Přípravné třídy mohou být na škole dvě – pro děti plnící poslední ročník předškolní výchovy a pro děti s odkladem povinné školní docházky. Třetí formu představuje domácí vzdělávání, které bude mít stejné parametry jako domácí vzdělávání na prvním stupni, včetně kontroly (plánované je i rozšíření větší

kontroly Českou školní inspekcí). Všechny tři formy se budou řídit rámcovým vzdělávacím programem, kde bude stanoveno, čeho musí dítě na konci tohoto vzdělávání dosáhnout. Volba varianty bude záležet na rodičích. Pro zavedení povinného předškolního ročníku předkládá dva důvody. Snaha, aby ve vzdělávací a pracovní kariéře dětí rozhodovala jejich kvalita a nadání a ne jejich podmínky. Druhým důvodem je zvyšující se počet žáků v přípravných třídách a vysoké procento dětí s odkladem povinné školní docházky. Dále uvádí, že, pokud budou rodiče povinnou předškolní docházku v mateřské škole nebo přípravných tříd zanedbávat, je povinností nahlásit tuto skutečnost sociální péči. (Poslední rok předškolní docházky by měl být povinný již v roce 2016, 2014)

Proti zavedení povinného předškolního ročníku argumentuje mnoho odborníků. Markéta Literová z organizace *Step by Step* (odpovídá za monitorování, implementování a evaluaci programu *Začít spolu* v České republice) je přesvědčena, že za výchovu svých dětí jsou zodpovědní jejich rodiče a tímto by byla zodpovědnost nabourána. Upozorňuje také na fakt, že povinný předškolní ročník počítá s jeho realizací v mateřských školách vedených v síti mateřských škol. To by znamenalo, že někteří rodiče, kteří upřednostňují soukromé mateřské školy, například z důvodu menšího počtu dětí, by měli pro své děti znemožněné navštěvování některých soukromých či alternativních školek. Poukazuje také na finanční neefektivnost a náročnost.

Dětský psycholog Václav Mertin se domnívá, že česká veřejnost předškolní vzdělávání uznává a není podle něj rozumné kvůli jedné skupině lidí měnit fungování státu. Rodina by měla být státem podporována. Nelze tvrdit, že každé dítě, které nenavštěvuje mateřskou školu, je poškozeno. Jako možnost navrhuje selektivní nařizování povinného předškolního vzdělávání, pouze pro ty případy, kdy by rodina tuto funkci neplnila. (Povinná předškolní docházka. Ano, či ne?, 2015)

Zástupci pedagogických fakult vzdělávající učitele mateřských škol se shodují, že řešit problémy až v posledním ročníku je pozdě. Děti by měly navštěvovat mateřskou školu od tří let, což se ve většině případů děje. Je nutno počítat s tím, že někteří rodiče se rozhodnou pro domácí vzdělávání (doporučení lékaře, matka-učitelka), jiní využívají mateřských center, nebo své děti přihlásí do alternativní nebo soukromé mateřské školy,

kteřá není vedena v rejstříku MŠMT. Skupinou, na kterou je zavedení povinného předškolního ročníku zřejmě cíleno, jsou především rodiny ze sociokulturně znevýhodněného prostředí. Kropáčková se zmiňuje o možnosti využití pomoci neziskových organizací, které by mohly zajistit osvětu a probudit u rodiny důvěru v institucionální předškolní vzdělávání, a to ještě před narozením dítěte prostřednictvím spolupráce s gynekology. Spolupráci neziskových organizací, obce a sociálních pracovníků doporučuje mateřským školám i v případě zákonného schválení zavedení povinného posledního ročníku. Neziskové organizace pracují v rámci předškolních klubů s menším počtem dětí a mohou tak plně individualizovat. To v mateřské škole, kde je na jednoho pedagoga povolen počet 28 dětí, možné není. Proto se nabízí řešení snížit počet dětí na jednoho pedagoga a zajistit dostatek učitelů v mateřských školách. (Obrat'te se na neziskovky, 2015)

Daniel Hůle, který se podílel v roce 2013 v *Demografickém informačním centru* na studii proveditelnosti, se na základě zjištěných výsledků domnívá, že jeden rok v mateřské škole nemá na úspěšnost ve škole vliv. S povinným předškolním ročníkem navíc dojde k rozvolnění povinnosti omlouvat absence dítěte v mateřské škole, čímž bude povinná školní docházka (především u sociokulturně znevýhodněných rodin) ještě hůře vymahatelná. Navíc bude realizace opatření finančně velmi nákladná. Zákon podle něj nepřinese nic hrozného, ale ani nic pozitivního. (Hůle, 2016)

3.4 Návaznost rámcových programů

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání a *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání* (dále také RVP ZV) jsou hlavní prostředky pro vzdělávání dítěte v mateřské škole a následně v základní škole. Tyto kurikulární dokumenty nepředkládají obsah pedagogické práce na jednotlivé dny, nýbrž stanovují hlavní podmínky, požadavky, pravidla, cíle, obsahy a výsledky vzdělávání na státní úrovni. Díky vytvoření RVP PV a uvedení v platnost se mateřské školy staly oficiální součástí vzdělávacího systému. Rámcové vzdělávací programy jsou stanoveny i pro další stupně vzdělávání (např. *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia*).

Každá škola si dále sestavuje vlastní školní vzdělávací program (dále také ŠVP), který je v souladu s rámcovým vzdělávacím programem. Školní vzdělávací program umožňuje

jednotlivým školám i učitelům prosadit větší autonomii ve volbách metod, forem, struktury i obsahu vzdělávání. ŠVP představuje reálnou představu konkrétní školy o tom, jak bude požadavky RVP PV naplňovat.

Předškolní a základní vzdělávání mají společnou koncepci, která se odvíjí od specifík jednotlivých období. Systém rámcových programů je vzájemně provázaný a má jistou kontinuitu. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání* navazuje na *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Oba rámcové vzdělávací programy stanovují vzdělávací cíle, a to tak, aby představovaly dvě navazující etapy. Na konci předškolního vzdělávání by dítě mělo dosáhnout očekávaných výstupů, které jsou zároveň vstupními předpoklady pro zahájení základního vzdělávání. Cíle v podobě klíčových kompetencí, jejichž úroveň vyjadřuje, čím předškolní vzdělávání přispívá k tvoření základů pro celoživotní vzdělávání, jsou gradovány. (Ležalová, 2012)

Klíčové kompetence jsou cílovou kategorií obecnou, formulovanou pomocí činnostně zaměřených a prakticky využitelných výstupů, kterých by mělo dítě na konci daných etap vzdělávání dosáhnout na své individuálně dosažitelné úrovni. Jedná se o „*soubory předpokládaných vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot důležitých pro osobní rozvoj a uplatnění každého jedince*“. (Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání, 2004, s. 11)

Pro předškolní vzdělávání jsou vymezeny klíčové kompetence:

- k učení,
- k řešení problému,
- komunikativní,
- sociální a personální,
- činnostní a občanská.

Ve vygradované podobě jsou pro základní vzdělávání stanoveny kompetence:

- k učení,
- k řešení problému,
- komunikativní,
- sociální a personální,
- občanská,
- pracovní.

Zatímco **kompetence k učení** se v předškolním vzdělávání orientuje především na to, aby se dítě dokázalo učit nejen spontánně, ale i vědomě učit a aby bylo schopné zaměřovat pozornost, v základním vzdělávání už jde spíše o řízení vlastního učení, vybírání efektivních způsobů a strategií. V mateřské škole se dítě chce učit díky získávání

oceňování, na základní škole už by mělo poznat smysl a cíl učení a vytvořit si tak k němu pozitivní vztah. Nejprve se učí dítě hodnotit svoje i cizí pokroky, později své výsledky učení kriticky posuzuje a vyvozuje závěry.

V mateřské škole **kompetence k řešení problému** znamená postupování cestou pokusu a omylu, přičemž si dítě uvědomuje, že některá řešení vedou k cíli, některá nikoliv. Avšak nebojí se chybovat. Na základní škole už o řešení problémů více přemýšlí a hledá vhodná řešení, plánuje je a nese za ně zodpovědnost. Postupně se dopracovává k samostatnému řešení problémů.

Rozvoj **komunikativní kompetence** zaujímá stěžejní postavení. Ležalová (2012) uvádí, že podle výsledků výzkumu se 79 % učitelů základních škol a 87 % učitelek mateřských škol domnívá, že by se mateřská škola měla zaměřit na rozvoj slovní zásoby u dítěte. Nejedná se ale pouze o rozvoj slovní zásoby, důležitý je také plynulý jazykový projev, jazyková pohotovost a fantazie, porozumění řeči. Děti jsou vedeny k dodržování určitých pravidel při komunikaci (např. naslouchat ostatním). Na konci základního vzdělávání by žák měl být už schopen vyjadřovat své myšlenky v logickém sledu, vyjadřovat se výstižně a souvisle nejen v mluveném, ale i písemném projevu, využívat informační a komunikační technologie pro komunikaci s okolním světem apod., k čemuž potřebuje nejprve dosáhnout komunikativní kompetence popsané v RVP PV.

Předškolní vzdělávání vede dítě k dosažení určité úrovně **kompetence sociální a personální**. Dítě se učí dodržovat určitá pravidla společenského styku, prosadit se i podřídit a domluvit se při společných činnostech. To jsou základy nutné pro účinnou spolupráci ve skupině, které by měl být žák na konci prvního stupně schopný. Žák se již dokáže sám na tvorbě pravidel podílet. Dítě se teprve učí chápat, že lidé se různí. Žák se učí z odlišných názorů druhých čerpat, uvědomuje si potřebu efektivně spolupracovat. V předškolním věku napodobuje prosociální chování, ve školním věku přispívá k upevňování mezilidských vztahů.

Kompetence z RVP PV **činnostní a občanská** je v RVP ZV rozdělena na **kompetenci občanskou** a **kompetenci pracovní**. Od vyvinutí smyslu pro povinnost a zvnitřnění pravidel pro soužití ve skupině se kompetence občanská posouvá k respektování přesvědčení druhých lidí, vědomí o svých právech a povinnostech ve škole i mimo ni,

zodpovědnému chování v krizových situacích, respektování, chránění a uznávání našich tradic a kulturního dědictví, chápání základů ekologie a environmentálních problémů. Kompetence pracovní souvisí s připravováním na povolání. Jedná se o schopnost adaptace na nové pracovní podmínky, bezpečné používání materiálů a nástrojů, činění podložených rozhodnutí o budoucím vzdělávání a profesním zaměření, orientace v základech potřebných pro uskutečnění podnikatelského záměru. (Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání, 2004; Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, 2013)

Klíčové kompetence by měly prostupovat veškerý vzdělávací obsah, prostřednictvím něhož by zároveň kompetencí mělo být dosahováno. Vzdělávací obsah je v obou etapách rozdělen do vzdělávacích oblastí. V případě *Rámcového vzdělávacího programu pro předškolního vzdělávání* (2004) se jedná o oblasti:

- Dítě a jeho tělo,
- Dítě a jeho psychika,
- Dítě a ten druhý,
- Dítě a společnost,
- Dítě a svět.

Na tyto oblasti na prvním stupni základní školy navazují vzdělávací oblasti vymezené v *Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání* (2013):

- Jazyk a jazyková komunikace,
- Matematika a její aplikace,
- Informační a komunikační technologie,
- Člověk a jeho svět,
- Umění a kultura,
- Člověk a zdraví,
- Člověk a svět práce,

které dále zahrnují jednotlivé předměty. (Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, 2013)

Dítě a jeho tělo

Cílem pedagoga v této oblasti je, aby si dítě uvědomovalo svoje vlastní tělo a poznalo tělo lidské. Oblast směřuje k potřebám fyziologického rozvoje dětského organismu. Ale také ke správné koordinaci ruky a oka, správné koordinaci jemné a hrubé motoriky, správnému držení těla. Jedním z očekávaných výstupů této oblasti je rozvoj vnímání

a rozlišování pomocí všech smyslů. V neposlední řadě musí učitel dítě seznámit s péčí o zdraví a prevencí úrazů či nemocí, se správnými hygienickými návyky, se základy stolování, a s úklidem a úpravou prostředí.

Dítě a jeho psychika

Tato oblast se soustředí na rozvoj všech psychických funkcí, tj. vnímání, myšlení, soustředění, paměť, city, učení, tvořivost a vůle. Oblast se dále dělí na tři části: *Jazyk a řeč; Poznávací schopnosti a funkce, představivost a fantazie, myšlenkové operace; Sebepojetí, cíle a vůle*. V části *Jazyk a řeč* se pedagog zaměřuje na jazykové a řečové dovednosti, které jsou rozvíjeny během rozhovorů, diskuzí, práce s knížkami, vypravování, samostatného slovního projevu i zpěvu. Rozvíjí u dítěte naslouchání, porozumění a schopnost kultivovaně se vyjádřit. Očekávanými výstupy, které jsou často součástí procesu zápisu do první třídy, je správná výslovnost, schopnost sluchově rozlišovat začáteční a koncové slabiky a hlásky ve slově, sledování očima zleva doprava. Do další oblasti patří činnosti, hry a aktivity rozvíjející poznávací schopnosti, představivost, fantazii a myšlenkové operace. Dítě se učí zaměřovat pozornost na běžné předměty a pojmenovávat jejich vlastnosti. Učí se třídít, přiřazovat a uspořádávat podle určitého kritéria. Je trénována paměť a její různé typy. Děti řeší různé situace a hledají různé možnosti řešení. Seznamují se se znakovými systémy (písmena, číslice, značky atd.), s elementárními matematickými pojmy a s časovými pojmy. Dítě by mělo rozlišit a chápat pojmy jako je vpravo, vlevo, nahoře, dole, pod, nad apod. Důležité je také rozvíjení sluchového a zrakového vnímání (např. rozlišení různých zvuků, hledání shodných obrázků), které je podstatné pro výuku psaní a čtení. V třetí části *Sebepojetí, city a vůle* by měl učitel dítě připravit, aby zvládlo odloučení od rodiny na určitou dobu, aby umělo přijímat i své prohry a neúspěchy a přiměřeně na ně reagovalo. Dítě se učí prosazovat svoje a obhajovat svoje názory a nápady. Učitel dítěti poskytuje takové aktivity, v nichž zažívá úspěch. V neposlední řadě sem patří estetické a tvůrčí aktivity, které přinášejí uspokojení a prožitek.

Dítě a ten druhý

Děti by se měly během předškolní výchovy naučit navazovat kontakty s ostatními vrstevníky i dospělými. Při kontaktu s dospělými volí vhodný způsob komunikace (např.

tykání/vykání). Dítě se učí porozumět projevům emocí a nálad, respektovat názory druhého, případně hledat kompromisy. Cílem je také naučit děti spolupracovat v kolektivu, být si navzájem partnery a dodržovat stanovená pravidla. Dítě chápe, že každý je jiný a každý umí něco jiného. Dokáže vhodně odmítat nepříjemné kontakty a naopak si uvědomuje cenu přátelství.

Dítě a společnost

Tato oblast je nejlépe zprostředkována setkáváním se s pozitivními vzory chování a jednání. Záměrem pedagoga je seznámit děti se základními pravidly chování doma v mateřské škole, a na veřejnosti, naučit je pravidla chápat a dodržovat. Také je důležité vědět kdy pozdravit, rozloučit se, poprosit či poděkovat. Učitel seznamuje děti s různými formami umění a společenskými aktivitami mimo mateřskou školu. Různé aktivity a hry by měly dětem pomoci poznávat a rozlišovat sociální role (dítě, rodič, dospělý, muž, žena atd.).

Dítě a svět

U dětí před vstupem do základní školy se požaduje bezpečná orientace v blízkém okolí, základní znalost o vlivu člověka na životní prostředí od nejbližšího okolí až po globální problémy, schopnost rozlišovat činnosti, které naše prostředí poškozují, a které mu naopak prospívají. Dítě by si mělo uvědomovat nebezpečí a vědět, jak takovým situacím předcházet. Dítě získává poznatky o své zemi a povědomí o jiných zemích, planetě Zemi a vesmíru. Oblast vybízí k zájmu o přírodní jevy. Dítě získává povědomí o významu životního prostředí a o důsledcích působících vlivem našeho životního stylu. (Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání, 2004)

Tyto oblasti vedou dítě k tomu, aby se mohly vzdělávat v jednotlivých oblastech základního vzdělávání. Pro rozvoj psaní, čtení a počítání, které prostupují většinou oblastí základního vzdělávání, je důležitá například schopnost zrakového a sluchového rozlišování, jemná motorika, koordinace ruky a oka, pozornost a celkově určitá úroveň kognitivních schopností, na nichž se pracuje v předškolním vzdělávání. Aby mohli žáci na základní škole pracovat a spolupracovat, učí se v mateřské škole samostatnosti, pracovním návykům, domluvě při společných činnostech apod. Vzdělávací oblasti

předškolního vzdělávání však nevedou jen k úspěchům při základním vzdělávání, ale k rozvoji schopností, dovedností a poznatků důležitých pro celý život.

Rámcové vzdělávací programy musí navazovat. Otázkou je, zda navazují také jednotlivé ŠVP. Rozpor nastává tehdy, jestliže mateřská škola nerespektuje požadavky základní školy a naopak. Návaznost by měla být plynulá a beze ztrát. Obě instituce by měly na základě spolupráce stanovovat svoje požadavky. Dovednosti, které si děti osvojí ve školce, by měly být rozvíjeny i v základní škole. Naopak mateřská škola by měla přispívat k přípravě na požadavky základní školy. Mateřská a základní škola by tedy měly spolupracovat, a to nejen v případě spojených MŠ a ZŠ.

Ležalová (2013) navrhuje, aby byla adaptace prvňáčků zohledněna ve školním vzdělávacím plánu. Pro snadnější adaptaci dítěte v základní škole by měl být způsob vzdělávání po určitou dobu podobný způsobu práce v mateřské škole. Měl by „*vycházet ze specifik vzdělávání daných věkem a možnostmi dětí a měl by odpovídat jejich fyzickým, kognitivním i emotivním potřebám.*“ (Ležalová, 2012, s. 13)

Spolupráce může mít různé podoby. Ať už se jedná o společné konzultace pedagogů mateřské a základní školy, nebo setkávání předškolních dětí a dětí z první třídy. Ideální spoluprací by byla společná tvorba ŠVP. Základní škola by formulovala své požadavky na připravenost dětí, na které by mateřská škola mohla reagovat a společně tak zajistit návaznost mezi výstupy mateřské školy a nároky základní školy. (Ležalová, 2012)

SHRNUTÍ TEORETICKÉ ČÁSTI

Teoretická část začíná charakteristikou dítěte v období zahájení povinné školní docházky, která se zakládá především na poznatcích z vývojové psychologie, díky čemuž bylo zjištěno, na jaké vývojové úrovni děti před vstupem do školy jsou. Následuje definování a diagnostikování školní zralosti a školní zralosti a školní připravenosti, které vymezuje, jaké oblasti jsou pro vstup do školy klíčové. Problematika návaznosti předškolního a základního vzdělávání se zabývá tím, co všechno přechod z rodiny nebo mateřské školy do základní školy ovlivňuje, jak je to ošetřeno kurikulárními dokumenty. Prostřednictvím klíčových kompetencí a vzdělávacích oblastí v RVP PV je také uvedeno, čeho by měly děti na konci předškolního vzdělávání dosáhnout, a tudíž, jaké by měly být vstupní předpoklady základního vzdělávání. Na základě těchto poznatků byl v empirické části sestaven seznam oblastí, které byly zkoumány během zápisů do prvních tříd (a hodnotících kritérií, podle nichž byly oblasti označeny jako problémové) a hodnoceny rodičovskou a pedagogickou veřejností.

Díky prozkoumané teorii se také ukazují některé závěry. Vývojová úroveň dětí může být různá, liší se individuálně u každého dítěte. Ani jednotliví autoři se nemusí shodovat například ve vymezení věku, ve kterém má být dosaženo určitého vývojového stupně. V posledních letech se užívá více pojem školní připravenost, jež se týká nejen fyzického, psychického a sociálního vývoje, ale souvisí také s působením prostředí na dítě a její posuzování musí vycházet z komplexnějších dat. Zahraniční autoři navíc zmiňují, že připravená musí být i škola a rodina. Mateřská škola přispívá k plynulejšímu vstupu do školy. Rámcové programy na sebe sice navazují, ale jednotlivé školní vzdělávací programy už v plné míře navazovat nemusí, a proto je důležitá spolupráce rodiny, mateřské školy a základní školy. Byly uvedeny také názory odborníků na zavedení povinného předškolního ročníku, jež ukazují, že tento krok nebude řešit problém u rodin ze sociálně vyloučených oblastí, na kterou byl cílen.

EMPIRICKÁ ČÁST

4 METODOLOGIE VÝZKUMU

4.1 Vymezení cílů a výzkumných otázek

Vzhledem ke zvyšujícímu se počtu odkladů povinné školní docházky v posledních letech a k aktuální otázce nad zavedením povinného předškolního ročníku se práce zaměřuje na připravenost dětí na vstup do školy, která je mimo jiné posuzována během zápisu do první třídy. Výzkum je rozdělen ještě do čtyř částí. První se zabývá školní připraveností dětí účastnících se zápisů. Druhá část sleduje pohled rodičů na připravenost jejich dětí na vstup do školy. Třetí část zahrnuje pohled učitelů ZŠ a MŠ. Čtvrtá část obsahuje kazuistiku tří dětí. Hlavním cílem je

První část sleduje, jak probíhají **zápisy** do prvních tříd pro školní roky 2015/2016 a 2016/2017 na dvou základních školách v Českém Brodě, jakou formou se zápisy uskutečňují, co je po dětech požadováno, zda se požadavky shodují s výstupy stanovenými v Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání, které oblasti jsou během zápisu posuzovány. Cílem je zjistit které oblasti činí dětem v regionu Český Brod nejčastěji problémy.

Cílem druhé části je zjistit, jaký je **pohled rodičů** předškolních dětí na hodnocení školní připravenosti jejich dětí. Během výzkumu byly mezi rodiči zkoumány následující otázky:

- Ve kterých oblastech je dítě podle rodiče dobře připraveno?
- Jaké oblasti jsou pro něj/ni naopak problémové?
- Jak připravují rodiče své dítě na vstup do základní školy?
- Navštěvují děti mateřskou školu?
- Jaký je hlavní důvod, proč rodiče umisťují své dítě do mateřské školy?
- V čem spatřují rodiče význam mateřské školy?
- Jaký mají rodiče názor na optimální věk pro zahájení povinné školní docházky?
- Souhlasí rodiče se zavedením povinného předškolního ročníku a proč?

Třetí část se zaměřuje na **pohled pedagogů** působících v regionu Český Brod, a to jak učitelů-elementaristů, tak učitelů mateřských škol, kteří jsou schopni posoudit připravenost dítěte na vstup do školy. Během výzkumu byly mezi pedagogy zkoumány následující otázky:

- Ve které oblasti jsou děti podle pedagogů dobře připraveny?
- Jaká oblast je pro ně naopak problémová?
- Jaký mají pedagogové názor na optimální věk pro zahájení povinné školní docházky?
- Souhlasí pedagogové se zavedením povinného předškolního ročníku a proč?

Vzhledem k tomu, že požadavky základní školy a výstupy mateřské školy nemusí být vždy v souladu, je cílem diplomové práce zjistit, v čem se názory rodičů a učitelů shodují, v čem se naopak jejich názory rozcházejí, jak se shodují či rozcházejí s aktuální situací školní připravenosti dětí zjišťovanou během zápisů.

Čtvrtá část výzkumu předkládá **kazuistiku** tří dětí. Jejím cílem je zhodnotit školní připravenost jednotlivých dětí v komplexnějším pojetí a zjistit, jak vybrané faktory u jednotlivých dětí - znevýhodněné sociokulturní zázemí, absence předškolního vzdělávání a vysoká úroveň rozumových schopností – ovlivňují připravenost dítěte na vstup do školy, do kterých oblastí se faktory promítají. Na základě prostudované literatury se pokusit navrhnout opatření, která by případné nedostatky vyrovnala.

4.2 Metody a organizace výzkumu

Pro první část výzkumu byla zvolena metoda skrytého **pozorování zápisů** doplněná o studium písemných materiálů poskytnutých školou, zejména údajů o zápisech do první třídy (počet dětí účastnících se zápisu, počet přijatých dětí, počet žádostí o odklad povinné školní docházky) a záznamových archů o průběhu zápisu (Příloha 3). Ve výzkumném vzorku bylo celkem 114 dětí účastnících se zápisů do prvních tříd pro školní roky 2015/2016 a 2016/2017.

Sběr dat a pozorování se uskutečnily na základních školách v Českém Brodě – Základní škola Český Brod, Tyršova 68 (pozorováno 48 dětí) a Základní škola Český Brod,

Žitomířská 885 (pozorováno 65 dětí). Pozorování se uskutečnila celkem v osmi dnech v období zápisů do prvních tříd pro školní roky 2015/2016 a 2016/2017:

- 16. 1. 2015 – zápis do prvních tříd pro školní rok 2015/2016 na ZŠ Český Brod, Tyršova 68
- 17. 1. 2015 – zápis do prvních tříd pro školní rok 2015/2016 na ZŠ Český Brod, Tyršova 68
- 22. 1. 2015 – zápis do prvních tříd pro školní rok 2015/2016 na ZŠ Český Brod, Žitomířská 885
- 23. 1. 2015 – zápis do prvních tříd pro školní rok 2015/2016 na ZŠ Český Brod, Žitomířská 885
- 15. 1. 2016 – zápis do prvních tříd pro školní rok 2016/2017 na ZŠ Český Brod, Tyršova 68
- 16. 1. 2016 – zápis do prvních tříd pro školní rok 2016/2017 na ZŠ Český Brod, Tyršova 68
- 25. 1. 2016 – zápis do prvních tříd pro školní rok 2016/2017 na ZŠ Český Brod, Žitomířská 885
- 26. 1. 2016 – zápis do prvních tříd pro školní rok 2016/2017 na ZŠ Český Brod, Žitomířská 885

Pozorování se zaměřovalo na oblasti školní zralosti a připravenosti podle autorek Budíkové, Krušinové a Kuncové (2004, s. 37-38) a Kropáčkové (2012, s. 7-8), k nimž jsou uvedena kritéria, podle kterých byla oblast označena za problémovou:

- **vývoj řeči** – Dítě během zápisu špatně vyslovuje některou z hlásek, nemluví v rozvitých větách, nebo nemluví gramaticky správně.
- **grafomotorika** – Dítě během zápisu nesprávně drží tužku, neovládá čáru a směr, nebo není provedení jednotažných cvičení plynulé.
- **pozornost** – Dítě se během zápisu nedokáže vkuse soustředit alespoň deset minut, nebo má diagnostikovanou poruchu pozornosti.
- **pracovní návyky** – Dítě nedokončí více jak dva úkoly.
- **zrakové a sluchové rozlišování** – Dítě nerozlišuje počet slabik, počáteční hlásku/slabiku ve dvou a více slovech, nebo nedokáže zopakovat alespoň tři ze čtyř významově nesouvisejících slov. Ve zrakovém rozlišování nedokáže najít shodné tvary/odlišné tvar ve více jak dvou úlohách.

- **orientace v prostoru a čase** – Dítě neovládá pojmy nahoře/dole, před/za, vpravo/vlevo ve více jak dvou úlohách.
- **představa početní** – Dítě neovládá pojmy první/poslední, větší/menší, lehčí/těžší, více/méně ve více jak dvou úlohách.
- **logické a myšlenkové operace** - Dítě nedokáže bez dopomoci třídít obrázky do skupin, logicky je řadit, nebo nedokáže na dvou a více obrázcích najít, co je na nich nesmyslného.
- **barvy** – Dítě nedokáže rozlišit nebo přiřadit základní barvy.
- **sociální vývoj** – Dítě se během zápisu jeví jako příliš dětské a hravé, nedovede střídat role podle situace (podřizování, spolupráce), nebo se chová nezdvořile.
- **emocionální vývoj** – Dítě se během zápisu jeví jako plačtivé, nedokáže se odpoutat od rodičů, jeho city nepodléhají rozumové kontrole.

Průběh pozorování byl zaznamenáván do pozorovacího archu. U několika prvních dětí byly sledovány především jednotlivé úkoly a následně přiřazeny k jednotlivým oblastem. Hlavní náplní bylo sledovat a zapisovat počet dětí, pro které byla oblast problémová podle stanovených kritérií.

Pro zjišťování pohledu rodičů bylo použito **dotazníkové šetření** (Příloha 4, 5). V dotazníku bylo celkem osm otázek. Otázky byly uzavřené s možností volby jedné nebo více položek, ale i otevřené. Sběr dat se uskutečnil v roce 2015 a 2016. V roce 2015 proběhla distribuce dotazníků během informačních schůzek rodičů budoucích prvňáčků v červnu. V roce 2016 byly dotazníky zadány během zápisů do prvních tříd, které se konaly ve dnech 15. 1., 16. 1., 25. 1. A 26. 1. 2016.

Pro zjištění pohledu pedagogů bylo použito **dotazníkové šetření** (Příloha 6, 7). V dotazníku byly převážně uzavřené otázky s možností volby jedné nebo více položek, ale i otázky otevřené. Dotazníky byly zadány v lednu 2016 deseti pedagogům prvního stupně na základních školách v Českém Brodě a deseti pedagogům z mateřských škol v regionu Český Brod.

Kazuistika se zakládá na pravidelném pozorování v prostředí mateřské školy, neformálních rozhovorech s dítětem, učitelem MŠ a ZŠ, případně rodičem. Skryté pozorování probíhalo v období od ledna 2015 do února 2016, a to každé úterý v jedné z mateřských škol v regionu Český Brod, minimálně po dobu tří hodin. Jedná se o mateřskou školu s heterogenními třídami. Z důvodu ochrany osobních údajů jsou jména

děti změněna. Během případové studie byl s dětmi mj. proveden I. úkol z Jiráskova orientačního testu školní zralosti – kresba lidské postavy (popsáno v kapitole 2.4). Zadání znělo: Nakresli mámu nebo tátu, celou postavu. Pro orientační zhodnocení fyzického vývoje byla testována také *filipínská míra* (popsána v kapitole 2)

4.3 Charakteristika výzkumného souboru

Pozorování zápisů do prvních tříd proběhlo na dvou základních školách v Českém Brodě – ZŠ Český Brod, Tyršova 68 a ZŠ Český Brod, Žitomířská 885. Pro představu, v jakém prostředí, a za jakých podmínek se zápisy konaly, jsou základní školy krátce charakterizovány. Z charakteristiky školy lze také předpokládat některé požadavky školy na dítě a možnost individuálního přístupu k jednotlivým dětem.

Základní škola ZŠ Český Brod, Tyršova 68 realizuje vzdělávání podle vlastního ŠVP s názvem *Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání - Základní škola Český Brod, Tyršova 68*. Škola klade důraz především na jazykovou výuku i informační a komunikační technologie. Výuka cizího jazyka je zařazena od 3. ročníku. Pro předškolní děti je organizován kurz *Předškolák*, který má kompenzovat nedostatky budoucích prvňáčků a podílet se na přípravě dětí na vstup do školy. Vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami je zajištěno formou individuální integrace žáků v běžných třídách. Části z nich je doporučeno vzdělávání podle individuálního vzdělávacího plánu, který zpracovávají třídní učitelé. Škola pro tyto žáky poskytuje reedukaci formou kroužku s názvem *Reedukace*. Škola nemá speciálního pedagoga, ale učitelky absolvovaly kurz pro práci se žáky s vývojovými poruchami učení a logopedie. Škola působí v rozsahu obou stupňů, tedy 9 ročníků. Ve školním roce 2014/2015 se na škole vzdělávalo 506 žáků v 18 třídách. Průměrný počet žáků na jednu třídu je 28. Řízení a organizaci školy znesnadňuje dislokace do čtyř budov, jež jsou od sebe poměrně vzdálené. (Dušek, 2015; Česká školní inspekce, 2011)

Základní škola Český Brod, Žitomířská 885 se zaměřuje na rozšířenou výuku cizích jazyků. V minulosti realizovaný učební plán, který byl orientovaný výhradně na rozšířenou výuku cizích jazyků, byl nahrazen vlastním ŠVP s motivačním názvem *Tvořivá škola*. Tento nový ŠVP obsahuje 13 priorit, z nichž nejvýznamnější roli hraje opět výuka cizích jazyků. Základem je anglický jazyk, jenž se vyučuje od 2. ročníku.

ŠVP zahrnuje také práci s informační výpočetní technikou, výtvarnou výchovu – keramiku a širokou škálu zájmových činností a školních aktivit. Připraven je *Klub předškolák*, který je určen předškolním dětem, u nichž byly zjištěny během zápisu problémy v určitých oblastech. Zakládá se na programu *Edukačně stimulačních skupin* podle Jiřiny Bednářové a je rozdělen do deseti lekcí, kterých se účastní i rodiče. Uskutečněna byla modernizace vzdělávacího kurikula – projektové formy vzdělávání, čtení genetickou metodou, slovní hodnocení a další. Škola rozvíjí mj. žákovu osobnost a posiluje sociální gramotnost. Etická výchova je průřezově zařazena do všech předmětů. K dispozici je také školní psychologka, speciální pedagožka. Od školního roku 2015/2016 je otevřena pedagogicko-psychologická poradna při ZŠ Český Brod, Žitomířská 885. Kapacita školy je 600 žáků. Na prvním stupni bylo ve školním roce 2014/2015 celkem 14 tříd, na druhém stupni 8 tříd. Průměrný počet žáků na jednu třídu je 23 až 24. Tento průměr se zvyšuje. Počet žáků se zvyšuje především na prvním stupni, kde je kapacita prakticky naplněna. Problémem představujícím komplikace v organizaci vzdělávání je rozmístění školy do celkem čtyř budov, které jsou od sebe poměrně vzdálené. (Slavík, 2015; Česká školní inspekce 2011)

Dotazník pro objasnění **pohledu rodičů** byl zadán celkem 109 respondentům. Jednalo se rodiče dětí, které se toho roku (leden 2015, leden 2016) účastnily zápisu k povinné školní docházce na Základní škole Český Brod, Tyršova 68 a na Základní škole Český Brod, Žitomířská 885. Všichni respondenti jsou ženského pohlaví. Věkové rozmezí respondentů se pohybuje od 26 do 45 let. Největší část rodičů je ve věku od 31 do 40 let. 15 respondentů uvádí pedagogické zaměření vzdělání, u 9 z nich se jedná o vysokoškolské vzdělání, u 6 z nich o středoškolské vzdělání. Většina dětí, které vedli rodiče k zápisu, by dovršila do srpna roku, v němž měla nastoupit do školy, šesti let. V jednom případě se jednalo o dívku, která by dovršila šesti let až v prosinci v roce, kdy měla nastoupit do školy. Asi čtvrtině dětem bylo v době zápisu již 7 let. Přibližně tři čtvrtiny rodičů zmiňují, že dítě jdoucí k zápisu má alespoň jednoho sourozence. 35 rodičů uvádí k dítěti mladšího sourozence, 42 rodičů uvádí k dítěti staršího sourozence.

Zkoumán byl i **názor pedagogů**. Výzkumným vzorkem byli učitelé ze základních škol a mateřských škol v regionu Český Brod. Jednalo se celkem o 20 učitelů – 10 prvostupňových učitelů ze dvou základních škol v Českém Brodě a 10 učitelů z dvou

mateřských škol v Českém Brodě a jedné mateřské školy v přilehlé obci Tuchoraz. Všichni respondenti jsou ženského pohlaví. 9 učitelů elementaristů má vysokoškolské pedagogické vzdělání v oboru učitelství pro I. stupeň základní školy. 1 pedagog má středoškolské pedagogické vzdělání. Všichni pedagogové mají více jak 5 let pedagogické praxe. Jejich věk se pohybuje v rozmezí od 26 do 55 let, největší část učitelek je v rozmezí od 31 do 45 let. 5 učitelek z mateřských škol má vysokoškolské vzdělání v oboru učitelství pro mateřské školy. Jedna paní učitelka má vysokoškolské vzdělání zaměřené na psychologii. Dvě učitelky mají vyšší odborné vzdělání v oboru pedagogika pro předškolní vzdělávání. Zbývající učitelky uvedly středoškolské pedagogické vzdělání. Počet let v pedagogické praxi u všech učitelek je minimálně 7 let. Věk se pohybuje v rozmezí od 31 do 50 let.

Poslední část výzkumu – **případová studie** – se týká tří dětí. Dvou chlapců, kteří se účastnily zápisu v roce 2015, jedné dívky účastníci se zápisu v roce 2016. Všechny děti byly přihlášeny k předškolnímu vzdělávání v jedné mateřské škole v regionu Český Brod. Děti byly narozené v roce 2008, 2009 a 2010. Do výzkumného vzorku byl záměrně zařazen chlapec, který neabsolvoval předškolní vzdělávání, chlapec ze sociokulturně znevýhodněného prostředí a dívka s vysokou úrovní rozumových schopností.

5 PŘIRAVENOST DĚTÍ NA VSTUP DO ŠKOLY – ZÁPISY DO PRVNÍCH TŘÍD

5.1 Průběhy zápisů

Průběhy zápisů na **ZŠ Český Brod, Tyršova 68** byly spíš tradičního rázu. Budoucí prvňáčci si vybrali jedno ze dvou stanovišť, kde na ně čekala paní učitelka. Vybírat mohli navíc ještě ze dvou tříd, ale vzhledem k množství čekajících dětí a rodičů bylo hlavním kritériem pro výběr volné místo na stanovišti. U paní učitelky plnily děti několik úkolů a zodpověděly pár otázek. Rodiče se mohli účastnit zápisu a pozorovat při něm svou ratolest, ale aby průběh zápisu nenarušovali, plnili během něj potřebné formuláře. Pokud přeci jen rodiče do procesu vstoupili, byli požádáni, aby za dítě neodpovídali a nechali ho pracovat samostatně s paní učitelkou.

Struktura a výběr úkolů plněných během obou zápisů závisel na volbě učitele. Učitel si během zápisů dělal poznámky. Začínalo se vždy představením učitele a následně dítěte. Paní učitelky se ptaly na další osobní informace, například o věku, sourozencích, zaměstnání rodičů atp. Následoval obvykle přednes písně nebo básně. Děti měly za úkol rozpoznávat a jmenovat názvy různých druhů ovoce a zeleniny. V některé obměně úkolu měly obrázky samy rozdělit podle nějakého kritéria. Určování barev proběhlo za využití barevných víček, ale i předmětů ve třídě či oblečení. Pro zjištění správné výslovnosti byl připraven úkol, kdy děti opakovaly slova vyřčená učitelem. Během zápisu se i počítalo – například počet jablíček na obrázku nebo počet puntíků. Víčka byla využita i pro porovnávání množství. Paní učitelky se vypyávaly na názvy dopravních prostředků a názvy zvířat. Úkolem bylo i rozlišit, která zvířata najdeme u nás, a která jen v zoologické zahradě. Jedním z úkolů bylo určovat, které předměty patří do školní tašky, které nikoliv. Na zrakové rozlišování byl zaměřen úkol: Co má domeček navíc oproti ostatním domečkům. Dalším úkolem z této oblasti bylo vyhledávání stejných tvarů. Sluchové rozlišování bylo zkoumáno prostřednictvím vyhledávání slov (obrázků) začínajících stejnou hláskou. Nebyla opomenuta ani grafomotorika. Děti byly vyzvány, aby nakreslily lidskou postavu nebo dokreslily kouř. V některých případech děti poznávaly na kartičkách čísla od 1 do 5.

Zápis do prvních tříd Základní školy Český Brod, Tyršova 68 pro školní rok 2015/2016 se konal v pátek 16. 1. 2015 po celý den a v sobotu 17. 1. 2015 v dopoledních hodinách. K zápisu se dostavilo celkem 89 dětí, 8 z nich mělo odklad povinné školní docházky. Do třech prvních tříd tudíž nastoupilo 81 dětí.

Pro následující školní rok, tj. 2016/2017, se zápis do prvních tříd Základní školy Český Brod, Tyršova 68 se konal ve čtvrtek 15. 1. 2016 od 9 do 17 hodin a v sobotu 16. 1. 2016 od 8 do 11 hodin. K zápisu se dostavilo celkem 109 dětí, z toho jich 17 bude mít odklad školní docházky. Ze zbývajících 92 dětí, jejichž zákonní zástupci podali žádost o přijetí, mohlo být přijato pouze 60 dětí. Důvodem je omezená kapacita školy daná rejstříkem škol a možnost otevření pouze dvou prvních tříd v daném školním roce. Přijaté děti mají trvalé bydliště v Českém Brodě, a tudíž mají přednost pro přijetí. Dětem s jiným trvalým bydlištěm, především z okolních vesnic, bylo doporučeno přihlásit se na jinou školu.

Průběhy zápisů na **ZŠ Český Brod, Žitomířská 885** byly také spíše tradiční a odehrávaly se na jedné z budov školy ve třech třídách. V každé třídě byla připravena tři stanoviště, kde u jedné paní učitelky jedno dítě plnilo několik úkolů. Rodiče nejprve navštívili kancelář, kde vyplnili a předložili potřebné dokumenty. Rodič či další rodinní příslušníci měli možnost být s dítětem během celého zápisu. Požadavkem pedagogů však bylo, aby rodiče neodpovídali za děti, neasistovali jim a nevstupovali do procesu, což několika rodičům činilo problém. Po dokončení všech úkolů dostalo dítě razítko, kterým se muselo s maminkou či tatínkem prokázat opět v kanceláři.

Zápis do prvních tříd Základní školy Český Brod, Žitomířská 885 pro školní rok 2015/2016 se konal ve čtvrtek 22. 1. 2015 a v pátek 23. 1. 2015. Rodiče s dětmi měli možnost dostavit se v odpoledních hodinách od 14 do 18 hodin. Zápisu se účastnilo celkem 84 dětí, z toho 14 dětí mělo odklad povinné školní docházky a 10 odešlo na jinou školu. K 1. 9. 2015 nastoupilo do třech prvních tříd 61 žáků.

Zápis neměl předepsanou formu, tudíž záleželo na konkrétním učiteli, jakou činnost pro kterou zkoumanou oblast volil, případně dostalo možnost výběru dítě. Pedagogové si během zápisu psali poznámky.

Učitelé obvykle zahajovali zápis představením sebe a následně požadovali představení dítěte. Úkoly na zjištění úrovně grafomotoriky byly různé – doplňování zubů na pile, horní klička, skoky zajíce. V průběhu byl mimo jiné sledován úchop tužky a tlak na ni. Některé děti také kreslily na tabuli. Dalším z úkolů bylo určování názvů dřevěných geometrických tvarů – čtverec, obdélník, trojúhelník. Tyto tvary mohly být použity také pro rozlišování barev. Zazněly úkoly jako například: Podej mi všechny modré obrazce. Jakou barvu má trojúhelník? Najdi nějaký předmět, který má barvu jako tento čtverec. Zajímavým úkolem bylo rozpoznávání nesmyslů na obrázcích, kde byl například bosý chlapec ve sněhu, nebo osoba s obrácenými brýlemi. Na zrakové rozlišování a pravolevou orientaci bylo zaměřeno hledání obrázku, který do řady nepatří a zdůvodňování proč. Děti mohly také skládat rozstříhaný obrázek pejska podle předlohy. Zkoumána byla také posloupnost. Budoucí prvňáčci seřazovali obrázky žirafy od nejmenší po největší, nebo jednotlivé fáze růstu jabloně. Nebyla opomenuta ani prostorová orientace. Na obrázku domečku bylo devět oken, v každém okně byl nějaký

předmět nebo osoba. Učitel se ptal například: „Kdo je vlevo nahoře?“ na hromádkách pastelek nebo na obrázcích děti porovnávaly, kde je více, méně či stejně. Někteří učitelé také zahrnuli pohybové úkoly, například stání na jedné noze, skákání na jedné noze.

Zápis do prvních tříd Základní školy Český Brod, Žitomířská 885 pro školní rok 2016/2017 se konal v pondělí 25. 1. 2016 a v pátek 26. 1. 2016. Rodiče s dětmi měli možnost dostavit se opět v odpoledních hodinách od 14 do 18 hodin. Zápisu se účastnilo celkem 100 dětí, tedy o 16 více než v loňském roce. Žádostí o odklad bylo podáno 13, konečné vyjádření bude zřejmé až na konci května 2016. Z důvodu omezené kapacity mohou být otevřeny pouze tři první třídy o 30 žácích, tudíž bylo do školy přijato pouze 90 dětí. Přednostně byly přijaty děti s trvalým bydlištěm v Českém Brodě a žáci, kteří do konce srpna dovrší šesti let.

Pro školní rok 2016/2017 měl zápis předem danou formu. Průběh zápisu byl vypracován ve spolupráci jak s elementaristy, tak se školním psychologem a speciálním pedagogem. Učitelé tedy následovaly určitou strukturu a výsledky zapisovaly do záznamového archu (Příloha 3). Učitelé označovali úroveň splnění úkolu. Učitel si měl všimnout udržení pozornosti (dokončování úkolů, psychomotorický neklid), výkonové motivace, pravolevé orientace, laterality a výslovnosti.

U většiny úkolů učitel nejprve provedl s dítětem vzorový příklad. Prvním úkolem bylo opět představení se a zodpovězení několika otázek týkajících se rodiny, sourozenců a věku. Následoval přednes básničky či písničky. Děti vytleskávaly slova, která jim učitel říkal, podle počtu slabik. Další úkol se zaměřoval na výslovnost – opakování slov po učiteli. Vybrána byla taková slova, aby se projevila především výslovnost hlásek R, Ř, S, Š, C, Č, Ž, K, L. Diagnostikována byla sluchová paměť. Učitel řekl čtyři významově nesouvisející slova a dítě je mělo zopakovat. Pro zjištění vývoje zrakového vnímání museli budoucí prvňáčci hledat, které obrázky nejsou stejné. Úkol sledoval také pravolevou orientaci a to, zda dítě postupuje po řádcích zleva doprava. Dále děti určovali geometrické tvary a snažily se je překreslit. Na zjištění vývoje sluchového rozlišování byl cílen úkol, kdy děti určovaly počáteční hlásku slov. Nechybělo ani poznávání základních a doplňkových barev na pastelkách. Úkol s řazením obrázků žirafy nebo stromu od nejmenšího po největší se orientoval na chápání posloupnosti. Děti si také zkusily

počítat s pastelkami, určovaly jejich počet nebo porovnávaly množství. Zkoumána byla pravolevá orientace na vlastním těle. Orientaci v prostoru zajišťoval úkol s určováním polohy objektů na obrázku v domečku a určování pořadí zvířat ve vagónech. Posledním úkolem bylo dokreslení zubů pile, případně kresba lidské postavy. Průběh zápisu jednoho dítěte trval až 25 minut, a proto byly některé úkoly zkráceny nebo vypuštěny.

5.2 Výsledky šetření

Tabulky v této kapitole a přiložené grafy (Příloha 8) ukazují, které z oblastí (grafomotorika, pozornost, pracovní návyky, zrakové a sluchové rozlišování, orientace v prostoru a čase, představa početní, logické a myšlenkové operace, barvy, sociální vývoj, emocionální vývoj, vývoj řeči) činily dětem během zápisů do prvních tříd problémy. Jsou uvedeny také příklady činností, jež se u zápisu vyskytly a skrze které byly oblasti pozorovány.

Tabulka 2: Výsledky pozorování zápisu pro školní rok 2015/2016 na ZŠ Tyršova 68, Český Brod

Celkový počet dětí u zápisu pro školní rok 2015/2016: 89 Z toho pozorovaných dětí: 28		
Sledovaná oblast	Počet dětí, kterým činila sledovaná oblast problémy [procentuální vyjádření]	Příklady činností, skrze které byly oblasti posuzovány
Grafomotorika	10 [36 %]	- sledování úchopu, držení a tlaku na tužku - obtahování čáry
Pozornost	1 [4 %]	- záměrná koncentrace pozornosti
Pracovní návyky	1 [4 %]	- vydržení u úkolu, dokončení
Zrakové a sluchové rozlišování	5 [18 %]	- spojování stejných tvarů - hledání slov (obrázků) začínajících stejnou hláskou
Orientace v prostoru a čase	5 [18 %]	- před/za/vedle/nad - kostky - pravo-levá orientace na vlastním těle
Představa početní	4 [14 %]	- počítání objektů na obrázku - určování více/méně - víčka
Logické a myšlenkové operace	5 [18 %]	- hledání kritéria pro rozdělování obrázků do dvou skupin
Barvy	0 [0 %]	- určování základních barev – různé předměty
Sociální vývoj	0 [0 %]	- komunikace s okolím - spolupráce, podřizování
Emocionální vývoj	0 [0 %]	- odpoutání se od rodiny, zvládání zátěžové situace
Vývoj řeči	9 [32 %]	- opakování slov - přednes básně nebo písničky

Během zápisu na Základní škole Český Brod, Tyršova 68 v lednu 2015 bylo pozorováno celkem 28 dětí. Více než třetina dětí (36 %), respektive jejich rodičů, byla upozorněna na špatnou úroveň grafomotoriky. Nejčastěji se jednalo o špatně zafixovaný úchop tužky. S podobnou četností obtíží (32 %) se k nejproblémovějším oblastem zařadil vývoj řeči. U 18 % dětí byly zaznamenány potíže v oblasti zrakového a sluchového rozlišování, orientaci v prostoru a čase a logických a myšlenkových operacích. 14 % dětí nemělo dobře osvojené početní představy. Dodržování pracovních návyků se nedařilo jednomu dítěti. Problém s pozorností se během zápisu prokázal u jednoho dítěte. U žádného z dětí se během zápisu neprojeví nedostatky v sociálním a emocionálním vývoji a při rozlišování a přiřazování barev.

Tabulka 3: Výsledky pozorování zápisu pro školní rok 2016/2017 na ZŠ Tyršova 68, Český Brod

Celkový počet dětí u zápisu pro školní rok 2016/2017: 109 Z toho pozorovaných dětí: 21		
Sledovaná oblast	Počet dětí, kterým činila sledovaná oblast problémy [procentuální vyjádření]	Příklady činností, skrze které byly oblasti posuzovány
Grafomotorika	7 [33 %]	- sledování úchopu, držení a tlaku na tužku - dokreslování kouře
Pozornost	1 [5 %]	- záměrná koncentrace pozornosti
Pracovní návyky	0 [0 %]	- vydržení u úkolu, dokončení
Zrakové a sluchové rozlišování	4 [19 %]	- určování stejných/odlišných tvarů - hledání slov (obrázků) začínajících stejnou hláskou
Orientace v prostoru a čase	3 [14 %]	- pravolevá orientace na vlastním těle
Představa početní	0 [0 %]	- určování více/méně/stejně - víčka
Logické a myšlenkové operace	3 [14 %]	- řazení obrázků do různých kategorií
Barvy	0 [0 %]	- určování základních barev - různé předměty
Sociální vývoj	1 [5 %]	- komunikace s okolím - spolupráce, podřízení
Emocionální vývoj	0 [0 %]	- odpoutání se od rodiny, zvládnání zátěžové situace
Vývoj řeči	7 [33 %]	- opakování slov - přednes básně nebo písňe

Během zápisu na Základní škole Český Brod, Tyršova 68 v lednu 2016 bylo pozorováno celkem 21 dětí. Třetina dětí (33 %) neuměla správně vyslovovat, nepoužívala jazyk gramaticky správně. Stejně tak 33 % dětí mělo potíže se splněním úkolů zaměřených na grafomotoriku. Nedostatkem byl nejčastěji špatný úchop ruky. Pro 4 z 21 dětí bylo příliš složité sluchově a zrakově rozlišovat. 14 % pozorovaných dětí mělo problémy v orientaci v prostoru a čase a stejný počet dětí také s logickými a myšlenkovými operacemi. Problém s pozorností se během zápisu prokázal u jednoho dítěte. Na patřičné úrovni nebyl sociální vývoj u jednoho dítěte. U žádného z dětí se během zápisu neprojeví nedostatky v emocionálním vývoji, při početních představách a při rozlišování a přiřazování barev.

Tabulka 4: Výsledky pozorování zápisu pro školní rok 2015/2016 na ZŠ Žitomířská 885, Český Brod

Celkový počet dětí u zápisu pro školní rok 2015/2016: 84 Z toho pozorovaných dětí: 41		
Sledovaná oblast	Počet dětí, kterým činila sledovaná oblast problémy [procentuální vyjádření]	Příklady činností, skrze které byly oblasti posuzovány
Grafomotorika	11 [27 %]	- sledování úchopu, držení a tlaku na tužku - horní klička
Pozornost	3 [7 %]	- záměrná koncentrace pozornosti
Pracovní návyky	1 [2 %]	- vydržení u úkolu, dokončení
Zrakové a sluchové rozlišování	7 [17 %]	- určování odlišného obrázku v řadě - určování počáteční hlásky u slov
Orientace v prostoru a čase	6 [15 %]	- určování polohy objektů na obrázku - pravolevá orientace na vlastním těle - časová posloupnost.
Představa početní	4 [10 %]	- určování více/méně na obrázcích - určování počtu na obrázcích
Logické a myšlenkové operace	5 [12 %]	- co do řady nepatří a proč - hledání nesmyslů na obrázcích
Barvy	1 [2 %]	- určování základních barev na pastelkách nebo barevných obrázcích
Sociální vývoj	0 [0 %]	- komunikace s okolím - spolupráce, podřizování
Emocionální vývoj	1 [2 %]	- odpoutání se od rodiny, zvládání zátěžové situace
Vývoj řeči	13 [32 %]	- opakování slov - celkový mluvený projev

Při zápisu na ZŠ Český Brod, Žitomířská v lednu 2015 bylo pozorováno celkem 41 dětí. Přibližně u třetiny dětí byl zaznamenán problém ve vývoji řeči. 11 ze 41 dětí se potýkalo s obtížemi v oblasti grafomotoriky, velmi často bylo upozorněno na špatný úchop tužky. Sluchové a zrakové rozlišování bylo problematické pro 17 % dětí. Podobně na tom byly děti s orientací v čase a prostoru. V oblasti logických a myšlenkových operací byly pozorovány nedostatky u 5 dětí, v oblasti početních představ u 4 dětí. Jedno z dětí nechtělo opustit rodiče a posadit se k učitelce, reagovalo pláčem a proces zápisu nemohl být uskutečněn. Rozlišování a přiřazování barev se nedařilo 1 dítěti. Stejně tak pracovní návyky nebyly dostatečně zvnitřněny u 1 dítěte. Sociální vývoj se během zápisu jevil jako na dobré úrovni u všech pozorovaných dětí.

Tabulka 5: Výsledky pozorování zápisu pro školní rok 2016/2017 na ZŠ Žitomířská 885, Český Brod

Celkový počet dětí u zápisu pro školní rok 2016/2017: 100 Z toho pozorovaných dětí: 24		
Sledovaná oblast	Počet dětí, kterým činila sledovaná oblast problémy [procentuální vyjádření]	Příklady činností, skrze které byly oblasti posuzovány
Grafomotorika	7 [29 %]	- sledování úchopu, držení a tlaku na tužku - dokreslování zubů pile
Pozornost	2 [8 %]	- záměrná koncentrace pozornosti
Pracovní návyky	0 [0 %]	- vydržení u úkolu, dokončení
Zrakové a sluchové rozlišování	4 [17 %]	- určování odlišného obrázku v řadě - určování počáteční hlásky u slov
Orientace v prostoru a čase	5 [21 %]	- určování polohy objektů na obrázku - pravo-levá orientace na vlastním těle - časová posloupnost <i>Co je v domečku (obrázek) nahoře vlevo?</i>
Představa početní	1 [4 %]	- určování více/méně/stejně - pastelky - určování počtu pastelek
Logické a myšlenkové operace	3 [13 %]	- řazení obrázků smysluplně za sebou
Barvy	0 [0 %]	- určování základních (případně doplňkových) barev na pastelkách
Sociální vývoj	1 [4 %]	- komunikace s okolím - spolupráce, podřizování
Emocionální vývoj	0 [0 %]	- odpoutání se od rodiny, zvládnutí zátěžové situace
Vývoj řeči	9 [38 %]	- opakování slov - vlastní mluvený projev

Jelikož se doba procesu zápisu jednoho dítěte značně prodloužila, bylo při zápise na ZŠ Český Brod, Žitomiřská v lednu 2016 pozorováno méně dětí než v loňském roce – celkem 24 dětí. U dětí se opět jevily jako nejproblematictější oblasti vývoj řeči a grafomotorika. Ve vývoji řeči, především ve výslovnosti, byly zaznamenány nedostatky u více než třetiny dětí (38 %), v grafomotorice se jednalo o 7 z 24 dětí. Pětina dětí měla problém s orientací v prostoru a čase a se sluchovou a zrakovou diferenciací. 3 dětem činily potíže úkoly zaměřené na logické a myšlenkové operace. 2 děti měly diagnostikovanou poruchu pozornosti, což se projevilo i během zápisu. Sociální vývoj nebyl na potřebné úrovni u 1 dítěte, stejně tak početní představy. Žádné z dětí se nepotýkalo s obtížemi při rozlišování a přiřazování barev. Emocionální vývoj a pracovní návyky byly na patřičné úrovni u všech dětí.

5.3 Interpretace výsledků

Zápisy v regionu Český Brod probíhají tradičním způsobem. Nebyly pozorovány formy zápisu rozšiřující se v posledních letech, kdy má zápis méně formální podobu například formou pochodu pohádkovou říší. Zápis se odehrával na obou školách tím způsobem, že děti přicházely s rodičem do třídy, kde budoucí prvňáček plní u učitele několik úkolů.

Během zápisů byly posuzovány nejvíce oblasti grafomotorika, vývoj řeči, početní představy, rozlišování a přiřazování barev, zrakové a sluchové rozlišování, logické a myšlenkové operace. Schopnost udržet pozornost zkoumali učitelé většinou během plnění všech úkolů. Stejně tak oblast pracovních návyků, sociálního a emocionálního vývoje. Je třeba brát v potaz, že úroveň v těchto oblastech nelze během krátké doby zápisu 100% zhodnotit. Požadavky školy, které se projevily během zápisu, se shodovaly s výstupy *Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání* (2004). Děti mají od doby zápisu po dobu nástupu do základní školy ještě více jak půl roku čas na přípravu na školu a všechny výstupy tak nemusí být ještě plně dosaženy.

V současné době se často hovoří o tom, že dnešní děti mají velký problém ve **vývoji řeči**, což potvrdil i výzkum. Množství dětí, které měly nedostatky ve vývoji řeči, se pohybovalo kolem třetiny pozorovaných dětí. Největším úskalím byla správná výslovnost určitých hlásek. Výslovnost by měla být správná před vstupem do školy, jelikož ovlivňuje rozvoj psaní. Špatná výslovnost se objevila nejvíce u hlásek R, Ř

(správná výslovnost se může upevňovat až s nástupem do školy), S, Š, C, Č, L. Problémem byla i malá slovní zásoba nebo gramaticky nesprávné užívání jazyka. Zhoršující se úroveň jazykových kompetencí a řeči je přisuzována absenci čtení a práce s knihami.

Druhou značně problémovou oblastí je **grafomotorika**. S potížemi se potýkalo okolo 30 % dětí. Nejčastěji bylo upozorňováno na špatný úchop tužky, ale i křečovitě držení, velký tlak na tužku, špatnou koordinaci oko-ruka, neuvolněnou ruku a další. Napravovat špatné držení tužky až ve škole je pozdě. Rodiče a učitelé mateřských škol by měly dbát na to, aby si dítě špatný úchop nezafixovalo, jelikož se těžce přeučuje.

Větší pozornost by bylo třeba věnovat také **sluchovému a zrakovému rozlišování**, orientaci v prostoru a čase a logickým a myšlenkovým operacím. Určit první slabiku nebo hlásku ve slově, vytleskat slovo podle počtu slabik či vyhledat odlišný obrázek v řadě činilo dětem potíže. Některé děti se neorientovaly v pojmech nahoře, dole, před, za, vpravo, vlevo atd. Problémem bylo i třídění pojmů do různých skupin nebo posloupnosti.

Schopnost soustředěně vnímat a záměrně koncentrovat pozornost byla během zápisů na poměrně dobré úrovni. Odbíhání od úkolu a snadné rozrušení okolními podněty bylo pozorováno převážně u dětí, jejichž rodiče následně potvrdily diagnostikovanou poruchu pozornosti. Problémy s pozorností se však samozřejmě mohou projevit až s nástupem do školy.

Během zápisu pro školní rok 2015/2016 byl pozorován šestiletý chlapec, který byl velmi plačtivý. Odmítal například sedět na jiné straně stolu než maminka. Ani při velmi vstřícném a milém přístupu učitelů a po dostatečném času na uklidnění nebylo možné zápis vykonat. Na všechny reagoval opětovně pláčem.

K zápisu pro školní rok 2016/2017 se dostavila dívka, která by dosáhla šesti let až v prosinci 2016. Její rozumový vývoj byl na velmi dobré úrovni. Dívka však působila velmi dětsky a hravě, její sociální vývoj nebyl na úrovni, kterou škola vyžaduje. Maminka dítěte však měla obavy, že kdyby dívka zůstala ještě rok doma, nudila by se.

Bezproblémovou oblastí se jeví rozlišování a přiřazování barev.

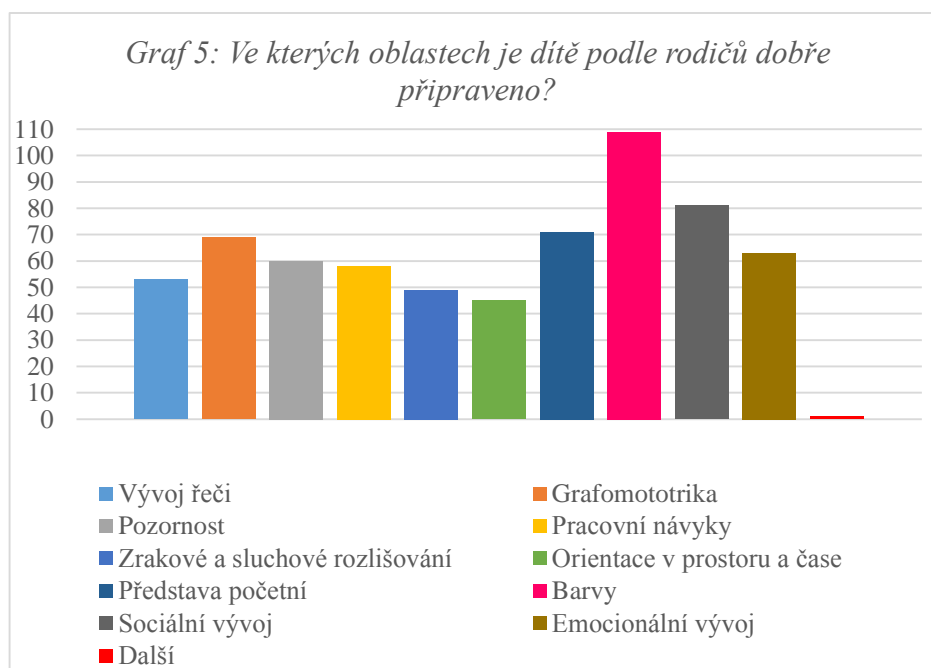
Děti jsou zpravidla přijaty k povinné předškolní docházce. Největším důvodem k nepřijetí je v regionu Český Brod omezená kapacita obou škol. I přes nemalý počet odkladů (cca 14 % dětí) jsou první třídy plně obsazeny. V prvních třídách tak bude ve školním roce 2016/2017 pravděpodobně 30 dětí na učitele. Obecně jsou děti posuzovány jako připravené na vstup do školy, ale každé dítě je jiné a je připravené trochu jinak. Otázkou je, zda jsou na tuto situaci připravené školy, zda je v obrovském počtu dětí v kompetencích učitele diferenciovat výuku a přizpůsobovat ji individuálním potřebám dětí.

6 PŘIPRAVENOST DÍTĚTE NA VSTUP DO ŠKOLY – POHLED RODIČŮ PŘEDŠKOLNÍCH DĚTÍ

6.1 Výsledky šetření

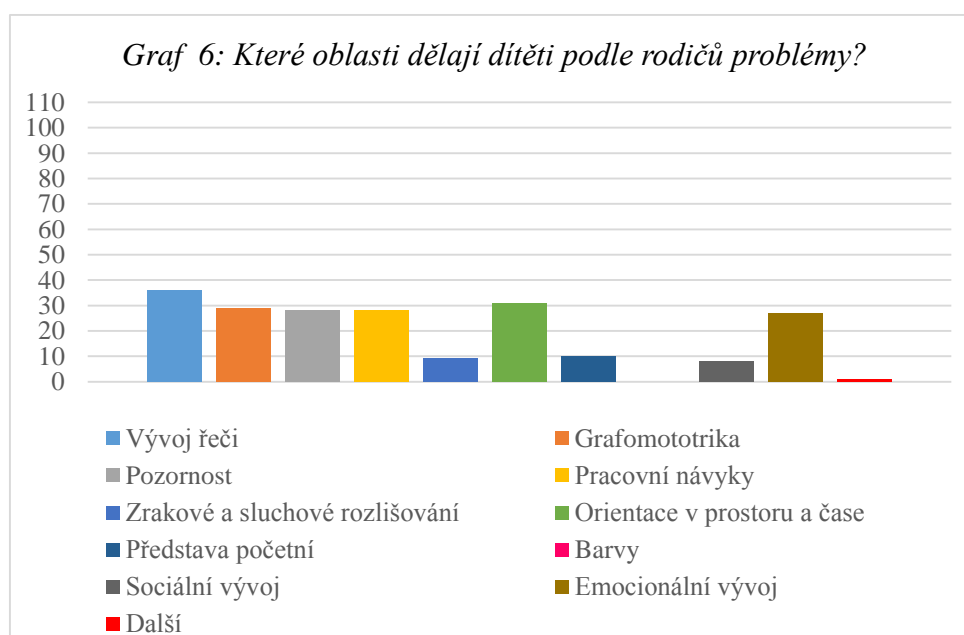
Následující grafy a příložené tabulky (Příloha 9) znázorňují výsledky šetření, které se zaměřovalo na pohled rodičů na připravenost dětí na vstup do školy. Výsledky jsou členěny podle jednotlivých zkoumaných otázek.

Otázka č. 1: ve které oblasti je podle Vás Vaše dítě dobře připraveno? (Možnost volit více položek.)



Více jak 40 % všech dotazovaných rodičů volila u otázky č. 1 všechny položky, tedy více jak 40 % rodičů je přesvědčeno, že jejich dítě je dobře připraveno ve všech oblastech důležitých pro úspěšné počínání si ve škole. Všichni dotazovaní se shodují, že rozeznávání a přiřazování barev není pro jejich předškolní dítě problematické. Na dobré úrovni je podle rodičů i sociální vývoj dětí, tedy schopnost komunikovat s okolím a navazovat vztahy s vrstevníky. Tuto možnost volily téměř tři čtvrtiny dotazovaných. Více než 60 % rodičů zmínilo, že jsou na dobré úrovni i matematické představy (rozlišování pojmů první/poslední, větší/menší, více/méně apod.), grafomotorika (ovládání čáry a směru, správné držení tužky apod.) a emocionální vývoj (schopnost odpoutat se od rodiny a zvládat zátěžové situace). Kolem poloviny rodičů uvádí, že jejich dítě má srozumitelnou výslovnost, patřičnou slovní zásobu a tvoří rozvitě věty, dokáže udržet pozornost alespoň deset minut a má osvojené určité pracovní návyky, zvládne vydržet u úkolu. Nejméně volenými možnostmi je oblast zrakové a sluchové rozlišování, důležitá pro to, aby mohla být započata výuka čtení a psaní. Dále také orientace na vlastním těle, v prostoru a čase. Jeden rodič považuje za dobře připravenou oblast pro vstup do školy také výtvarné nadání.

Otázka č. 2: Jaká oblast je pro něj/ni naopak problémová? (Možnost volit více položek.)



Rodiče u svých dětí pozorují jako nejproblémovější oblast vývoj řeči. Děti mají špatnou výslovnost určitých hlásek nebo trpí celkovou patlavostí, na dobré úrovni nemusí být ani slovní zásoba a gramaticky správné tvoření vět. Vývoj řeči není na patřičné úrovni podle třetiny rodičů. Těsně pod 30 % rodičů se domnívá, že problémovou oblastí je pro jejich dítě orientace v prostoru a čase a grafomotorika, tedy orientace na vlastním těle, rozlišování pojmů nahoře/dole, před/za apod. A ovládnutí čáry a směru, správné držení tužky, uvolněné zápěstí a schopnost tvořivě a spontánně kreslit. Schopnost udržet pozornost alespoň deset minut, mít pracovní návyky a emocionální vývoj je problémovou oblastí podle čtvrtiny rodičů. Méně než 10 % rodičům se jeví jako problematické početní představy, zrakové a sluchové rozlišování a sociální vývoj. Přestože například zrakové a sluchové rozlišování bylo také naopak jednou z nejméně volených oblastí, ve kterých je dítě dobře připraveno. Dokázat přiřadit a rozeznat barvy nečiní podle rodičů potíže žádnému dítěti. Jeden rodič uvedl nechut' učit se básničky, říkanky a písničky.

Otázka č. 3: Stručně popište, zda a jak připravujete své dítě na vstup do základní školy.

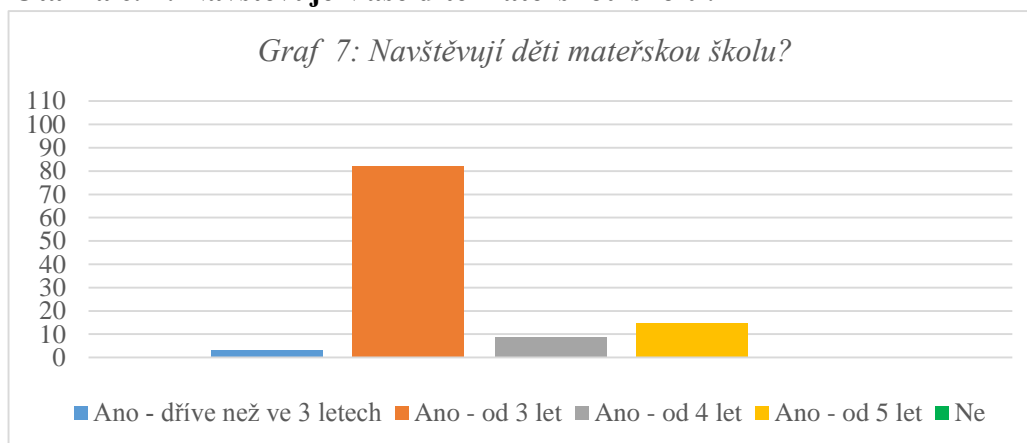
Téměř většina rodičů uvádí, že se s dětmi na školu připravují. Nejčastěji popisovanou činností připravující dítě na zahájení povinné školní docházky je grafomotorické cvičení. Těm se podle odpovědí věnuje až polovina dotazovaných. Druhou nejčastější aktivitou (asi 30 %) je čtení a činnosti s ním spojené. U této odpovědi se projevila příčinnost s pedagogickým zaměřením vzdělání. Některé matky (asi 80 % z nich má pedagogické vzdělání) dětem čtou před spaním, jiné čtou společně s dítětem a následně si povídají, o čem text byl. Obecněji vyjádřené je rozvíjení dítěte formou hry, ale není přesněji specifikováno, o jakou oblast rozvoje se jedná. Přibližně 10 % rodičů zmiňuje, že se snaží vést své dítě k samostatnosti. Méně často se objevuje zmínka o předpočetních představách. Několik rodičů zmiňuje, že se s dítětem připravuje na školu rozvojem jeho celé osobnosti a snahou o trávení společného času. V neposlední řadě je třeba uvést, že několik rodičů také poznamenalo, že s dětmi již dopředu cvičí čtení, psaní a počítání. Všichni tito respondenti mají jiné než pedagogické vzdělání.

Necelá čtvrtina rodičů uvádí jako společnou přípravu na školu návštěvu různých zájmových kroužků, kurzů připravujících děti na vstup do školy (*Předškolák, Klub*

předškoláka), logopedie a pedagogicko-psychologické poradny. Logopedickou přípravu zmiňuje třetina dotazovaných.

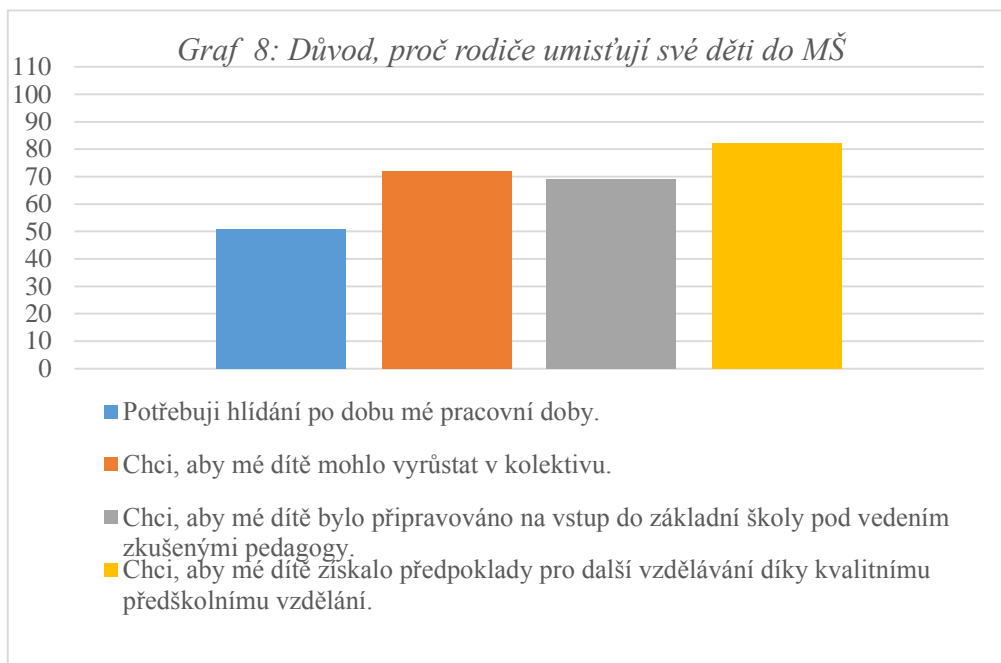
Kolem 10 % rodičů se domnívá, že jejich dítě se zvládá připravovat na školu samo, matka či otec pomáhá pouze v případě vyžadování pomoci.

Otázka č. 4: Navštěvuje Vaše dítě mateřskou školu?



Do mateřské školy chodí všechny děti dotazovaných rodičů. Není zmíněno žádné jiné předškolní zařízení. Někteří rodiče pouze doplňují, že jejich dítě navštěvuje logopedickou ordinaci nebo přípravný kurz organizovaný základní školou („Předškolák“). Neobjevuje se věk nástupu v šesti letech, který by byl možný například v případě, že by byl dítěti udělen odklad povinné školní docházky a doporučena docházka do mateřské školy. Nejvíce dětí, tři čtvrtiny, navštěvují mateřskou školu již od tří let. 15 % dětí se dostává do mateřské školy alespoň poslední rok před zahájením povinné školní docházky, tj. v pěti letech. 8% dětí nastupuje do mateřské školy ve čtyřech letech. Jen malá část dětí započne předškolní vzdělávání dříve než ve třech letech.

**Otázka č. 5: Hlavním důvodem, proč mé dítě navštěvuje mateřskou školu, je...
(Možnost volit více položek.)**



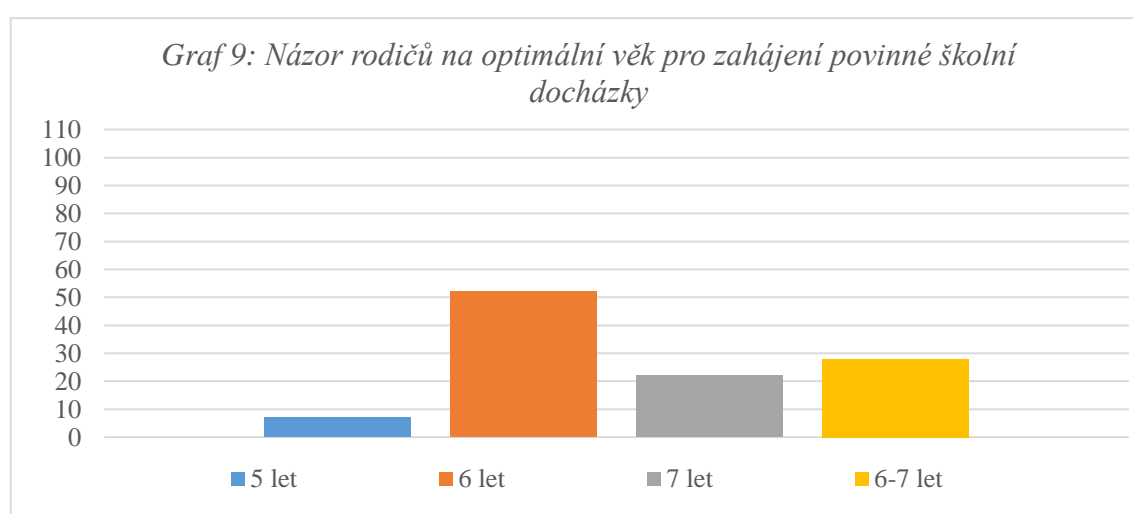
Téměř polovina rodičů se shoduje v tom, že důležitou funkcí mateřské školy je možnost hlídání jejich dětí během pracovní doby. Další tři důvody jsou dle rodičů přibližně stejně důležité. Necelé dvě třetiny rodičů umisťují své dítě do mateřské školy z toho důvodu, aby mohlo vyrůstat v kolektivu a aby bylo připravováno na vstup do školy pod vedením odborníků a zkušených pedagogů. Nejčastěji uváděným důvodem (75 % rodičů) je umožnit dětem získávat předpoklady pro další vzdělávání díky kvalitnímu předškolnímu vzdělávání.

Otázka č. 6: v čem spatřujete význam mateřské školy?

Polovina (55 z 109) rodičů se domnívá, že význam mateřské školy spočívá v poskytování dítěti možnosti začlenění do kolektivu. Děti se mohou socializovat, učit se navazovat a udržovat vztah s vrstevníky. Učí se také přijímat nové sociální role. Třetina dotazovaných se u otázky č. 6 odkazovala k odpovědím v otázce č. 5, tj. hlídání po dobu pracovní doby, možnost vyrůstat v kolektivu, příprava na vstup do školy pod vedením zkušených pedagogů, získávání předpokladů pro celoživotní vzdělávání. Z toho vyplývá, že začlenění do kolektivu považuje za význam mateřské školy ještě další třetina rodičů.

Pro 10 % rodičů je významné odpoutání dítěte od rodiny. Přibližně 5 % rodičů spatřuje význam v pravidelném režimu, který musí dítě ve školce dodržovat. Stejně procento respondentů uvádí jako význam rozvoj dítěte ve všech jeho oblastech. Mezi ostatními odpověďmi se objevuje: učení se trpělivosti, učení básniček a písniček, hudební a výtvarný rozvoj.

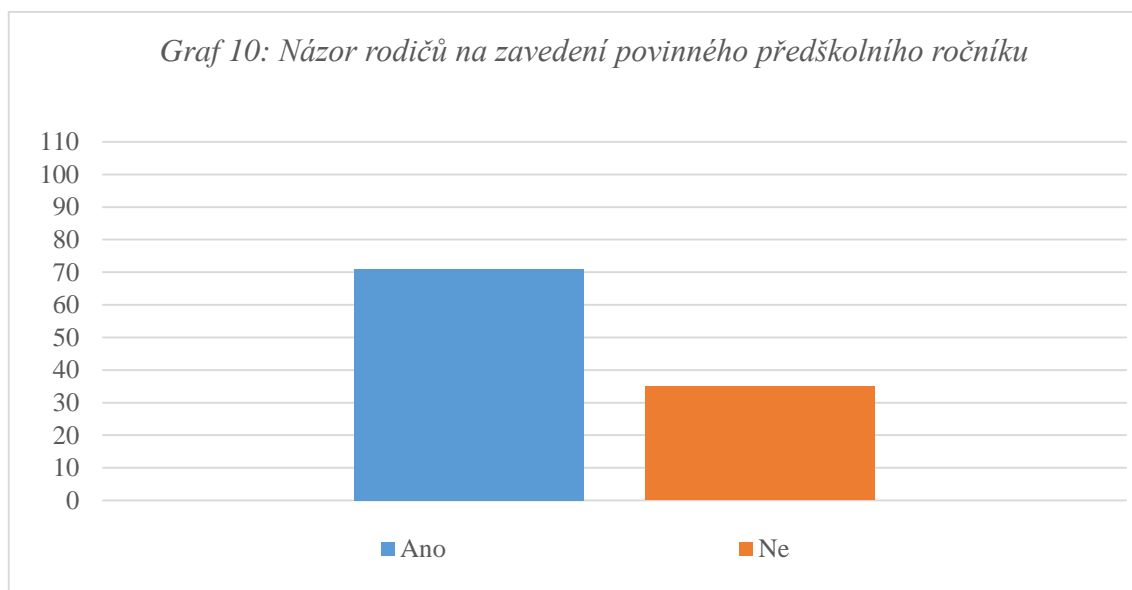
Otázka č. 7: Váš názor na optimální věk pro zahájení povinné školní docházky.



Polovina respondentů se domnívá, že optimální věk pro zahájení povinné školní docházky je současně stanovená hranice, tj. šest let. Čtvrtina rodičů je přesvědčena, že dítě je na vstup do školy připraveno mezi šestým až sedmým rokem. 20 % dotazovaných by posunula věkovou hranici na sedm let. 6 % rodičů by hranici naopak snížilo na věk pěti let.

Mnoho rodičů svou odpověď doplnilo poznámkou, že záleží na každém konkrétním jedinci, zda dosáhl určitého vývojového stupně, zda je dítě školsky zralé a připravené na vstup do školy.

Otázka č. 8: Souhlasíte se zavedením povinného předškolního ročníku? Svou odpověď zdůvodněte.



Mezi rodiči převládá pozitivní názor ohledně povinného předškolního ročníku. S jeho zavedením souhlasí 65 % rodičů. Velká část rodičů svou odpověď nezdůvodnila. Z respondentů souhlasících se zavedením téměř polovina uvádí jako důvod přípravování na vstup do školy. Děti se učí respektovat určitá pravidla, zvykají si na odloučení od rodiny a přechod z mateřské školy do základní školy je pro ně snazší než rovnou z rodiny do základní školy. Asi třetina zmiňuje sociální vývoj mezi vrstevníky, který nelze v rodině v plné míře zajistit. Rodiče také podotýkají, že v dnešní době, kdy z důvodu finanční situace musí plnit dlouhou pracovní dobu nebo mít více zaměstnání, nemají dostatek času, který by chtěli dětem věnovat a mateřská škola je pro ně jakousi kompenzací, kde se bude dětem pedagog věnovat a bude o něj postaráno. Několik rodičů spatřuje důležitost alespoň jednoho povinného předškolního ročníku v možnosti odhalení případných problémových oblastí a jejich následné řešení.

32 % rodičů se zavedením povinného předškolního ročníku nesouhlasí. Nechali by rozhodnutí na rodičích, nechtěli by se nechat nutit. Mezi nesouhlasícími rodiči má více než polovina z nich pedagogické vzdělání. Ta zmiňuje především nedomyšlenost zákona. Zbývající 3 % rodičů se nemohou nad otázkou o zavedení povinného předškolního ročníku rozhodnout.

6.2 Interpretace výsledků

Rodiče jsou se svými dětmi od narození a znají je nejlépe. Na druhou stranu nemusí být jejich hodnocení dětí zcela objektivní. Rodiče nemají dostatek příležitostí vidět dítě v kolektivu vrstevníků a nemají srovnání. Domnívají se, že právě jejich dítě je to nejmikrovnější. Což se projevilo v dotazníkovém šetření. 44 rodičů volilo u otázky č. 1 všechny položky, tedy necelá polovina rodičů je přesvědčena, že jejich dítě je dobře připravené ve všech uvedených oblastech důležitých pro vstup do školy. Kromě sluchového a zrakového rozlišování a orientace v prostoru a čase je dítě na dobré úrovni ve všech zbývajících oblastech minimálně podle poloviny rodičů.

Všichni rodiče se shodují, že dobře připravenou oblastí jsou barvy. To se prokázalo i během zápisů, kdy rozlišování a přiřazování barev nedělalo dětem problémy. Jako dobře připravenou oblast označuje většina rodičů také sociální vývoj. K nejvíce voleným položkám se řadí také početní představy a grafomotorika, která však byla rodiči zvolena také jednou z nejproblémovějších oblastí. Grafomotoriku rodiče nejčastěji uváděli jako domácí přípravu na školu, tudíž jí věnují čas. Rodiče často kupují různé sešity s grafomotorickými cvičeními, věnovat pozornost je však nutné také na správný úchop tužky, tlak na tužku, uvolněnost zápěstí apod.

Nejvíce rodičů uvádí, že jejich dítě má nedostatky ve vývoji řeči. Špatnou výslovnost, malou slovní zásobu nebo absenci gramatických pravidel v mluvě sleduje asi třetina rodičů. To odpovídá i části dětí, u kterých byl během zápisů zaznamenán problém ve vývoji řeči. Názor rodičů je tedy reálný. Oblast grafomotorika, pozornost, pracovní návyky, orientace v prostoru a čase, emocionální vývoj volilo přibližně stejné množství rodičů (okolo 30 %). Pozornost, pracovní návyky a emocionální vývoj nebyly během zápisu shledány jako problematické oblasti. V těchto případech se lze ale více spolehnout na názor rodičů, který se zakládá na dlouhodobém průběžném hodnocení.

Rodiče se dětem vesměs věnují a nenechávají přípravu na školu, ale i celý život jen na mateřské škole. Často popisovanou formou přípravy bylo věnování se grafomotorickým cvičením, která mají rodiče díky dnešní nabídce k dispozici. Jen málo rodičů zmínilo, že se dětem věnuje celkově a snaží se s nimi trávit čas. Z čehož nelze usuzovat, že ostatní rodiče se dětem nevěnují, ale spíše tomu nepřisuzují zas tak

velký význam v souvislosti s celoživotním vzděláváním. U pedagogů se zřejmě promítla jistá informovanost a v přípravování na vstup do školy se objevilo čtení, které je důležité právě pro vývoj řeči a jazykových kompetencí. Několik maminek uvedlo, že se s dětmi učí již dopředu číst, psát a počítat, aby s tím neměly ve škole potíže. Některé děti samy vyžadují, aby se dál rozvíjely, chtějí se například naučit číst ještě před vstupem do školy. To však nese určitá rizika. Metody a postupy, kterými se děti vzdělávají, doma mohou být jiné, než ty ve škole. Jestliže už dítě umí číst, psát a počítat, může se ve škole nudit. Okolo čtvrtiny rodičů uvedlo, že dítě chodí na logopedii a do různých zájmových kroužků, aby se jeho osobnost rozvíjela po všech stránkách. Zde však není rodič společně s dítětem a společný čas, jenž je pro dítě důležitý, chybí. Desetina maminek se dětmi nijak zvlášť nepřipravuje, jelikož se domnívají, že jsou jejich děti natolik schopné, že se zvládnou připravovat samy. Typickými výroky, které se v dotazníku objevují, jsou: „Nijak. Je šikovná.“ nebo „Učí se sama.“ Zde by však také nemělo být zapomenuto na trávení společného času a vytváření postoje ke vzdělávání.

V přípravování na vstup do školy hraje důležitou roli předškolní vzdělávání. Všechny děti dotazovaných navštěvovaly alespoň jeden rok do mateřské školy. Projevila se i část dětí, které započaly docházku v mateřské škole dříve než ve třech letech. Tuto skutečnost lze vysvětlit tím, že pro rodiče na mateřské dovolené je to ekonomicky výhodné a mohou se co nejdříve vrátit do zaměstnání. Nejvíce dětí začíná chodit do mateřské školy ve třech letech. Přestože se jedná o většinu, rodiče dětí, které by mateřskou školu nejvíce potřebovaly (například ze sociokulturně znevýhodněného prostředí), nemají zatím povinnost přihlásit dítě k předškolnímu vzdělávání. 14 % dětí navštěvuje mateřskou školu alespoň od pěti let. Často se jedná o děti, jejichž rodič je na mateřské dovolené s mladším sourozencem, tudíž s ním může být doma. Ale pro snadnější vstup do školy jsou děti poslední rok vzdělávány v mateřské škole.

Podle výsledků dotazníkového šetření je zřejmé, že rodiče si již uvědomují, že mateřská škola není jen institucí, kde je o děti postaráno během pracovní doby rodičů. I když je samozřejmé, že tato funkce MŠ je také důležitá, stejně jako přípravování na školu. Mateřská škola je podle dotazovaných rodičů významným základem pro další celoživotní vzdělávání. Podobné důvody byly uváděny také v otevřené otázce, kde měli rodiče napsat, v čem spatřují význam MŠ.

Věk pro zahájení povinné školní docházky se v evropských zemích pohybuje od pěti do šesti let. Přibližně polovina rodičů je spokojená se současnou stanovenou hranicí v České republice. Poměrně velká část (20 %) by hranici zvýšila na sedm let. Důvodem může být fakt, že rodiče někdy chtějí dětem „prodloužit dětství“ a obávají se, že se jejich dítě ve škole bude potýkat s neúspěchem, a proto povinnou školní docházku odkládají. Tím však může být promeškáno období, kdy je dítě připraveno se vzdělávat a chce se učit. Nepřipraven může být rodič.

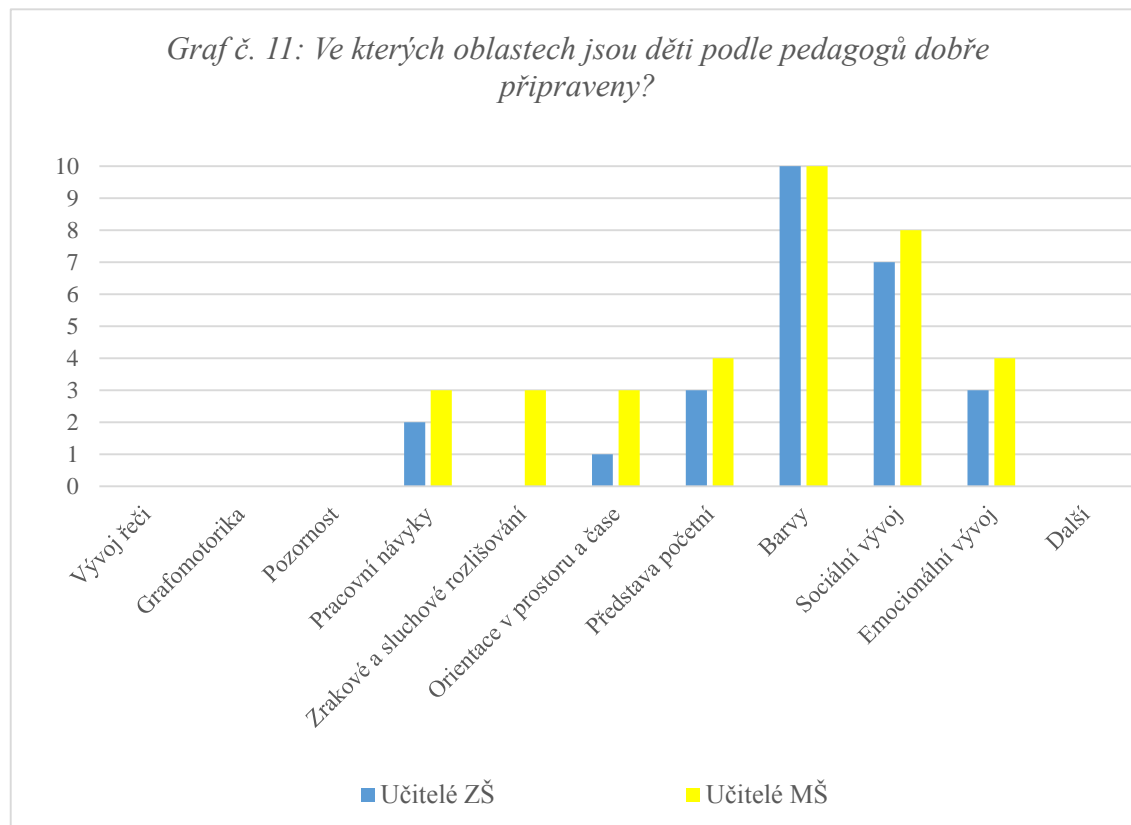
V některých evropských zemích je předškolní vzdělávání povinné, v České republice se o zavedení jednoho povinného předškolního ročníku uvažuje. Více rodičů souhlasilo s jeho zavedením. Lze však předpokládat, že rodiče, kteří souhlasí, nejsou ti, na něž by chtělo zřejmě MŠMT toto opatření zacílit. Podle odborníků je navíc jeden rok málo.

7 PŘIPRAVENOST DÍTĚTE NA VSTUP DO ŠKOLY – POHLED PEDAGOGŮ

7.1 Výsledky šetření

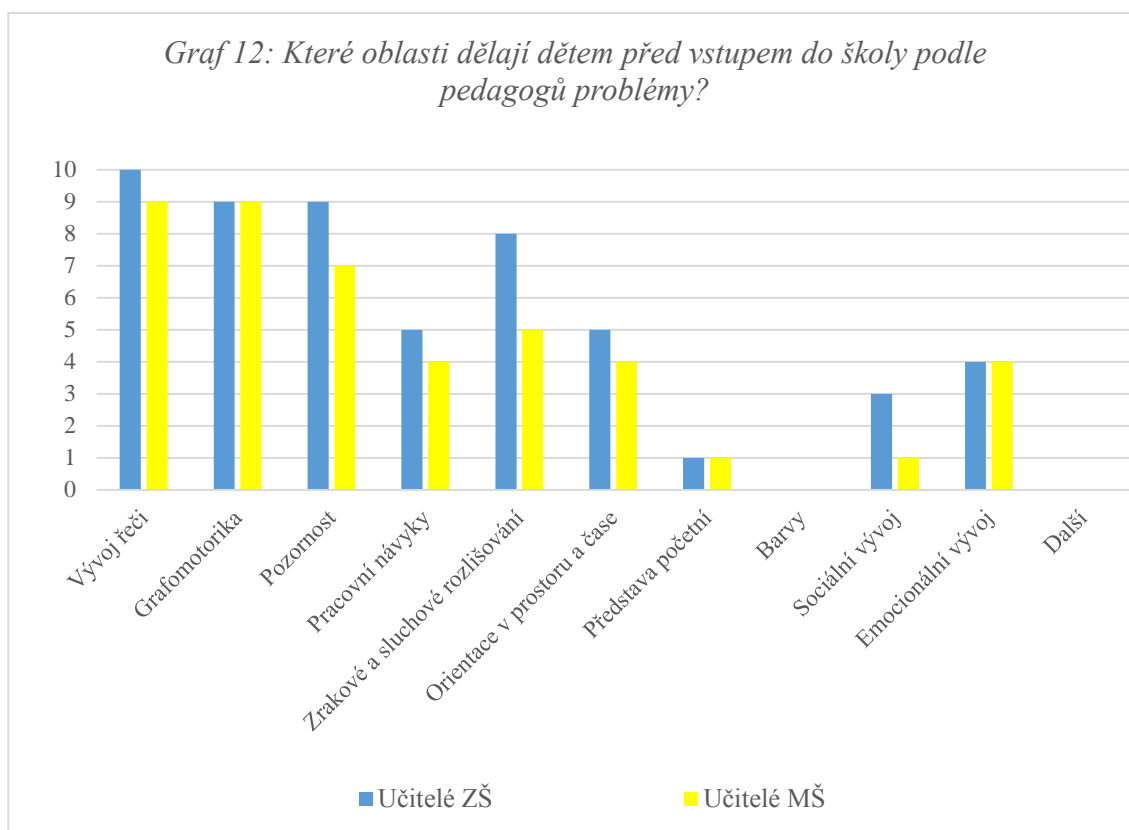
Následující grafy a příložené tabulky (Příloha 10) ukazují výsledky dotazníkového šetření, které se zaměřuje na názor rodičů na připravenost dětí na vstup do školy, zavedení povinného předškolního ročníku a optimální věk pro zahájení povinné školní docházky. Grafy vyjadřují počet respondentů volících položku.

Otázka č. 1: ve kterých oblastech jsou podle Vás děti před vstupem do školy dobře připraveny? (Možnost volit více položek.)



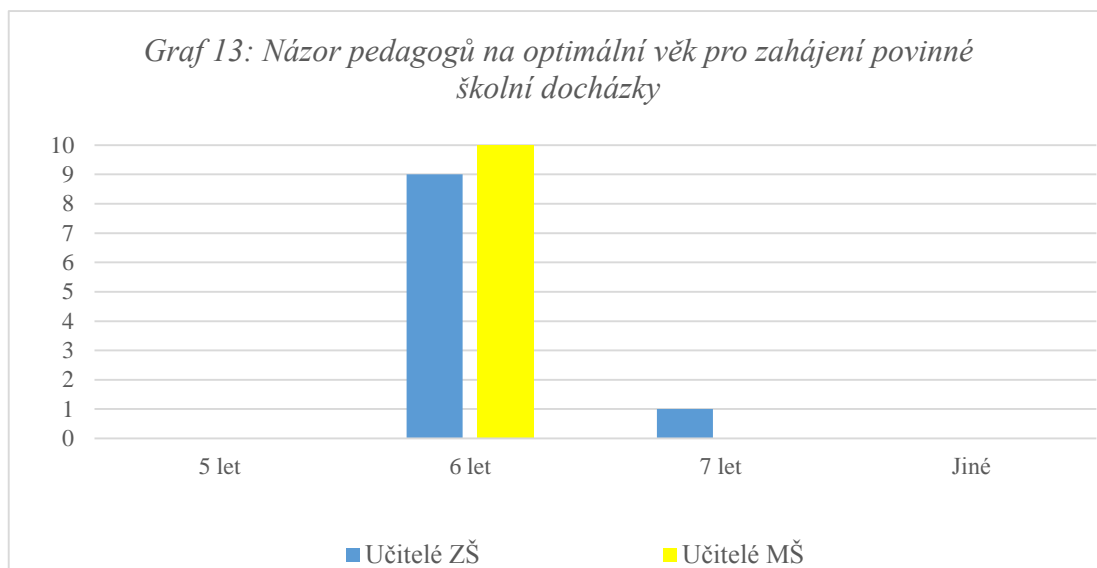
Všichni učitelé, jak ze základních škol, tak z mateřských škol, se shodují, že rozeznávání a přiřazování barev nečiní dětem před vstupem do školy problémy. Na poměrně dobré úrovni je podle pedagogů i sociální vývoj dětí. Schopnost komunikovat s okolím a navazovat vztahy s vrstevníky je na patřičné úrovni podle 8 učitelů MŠ a podle 7 učitelů ZŠ. Méně než polovina učitelů označila jako dobře připravenou oblast emocionální vývoj a představy počtení. U učitelů MŠ se jednalo o 4 pedagogy volící tuto možnost, u učitelů ZŠ o jednoho méně. Pracovní návyky, sluchové a zrakové rozlišování a orientace v prostoru a čase byly mezi učiteli MŠ označeny třikrát. V případě pracovních návyků souhlasí s učiteli MŠ 2 učitelé ZŠ. Zrakové a sluchové rozlišování nepovažují za dobře připravenou oblast žádní učitelé ZŠ. Orientaci v prostoru a čase volil pouze 1 učitel ZŠ. Nikdo z učitelů nepovažuje za dobře připravenou oblast grafomotoriku, pozornost a vývoj řeči. Nebyly uvedeny žádné další oblasti.

Otázka č. 2: Jaká oblast je pro ně naopak problémová? (Možnost volit více položek.)



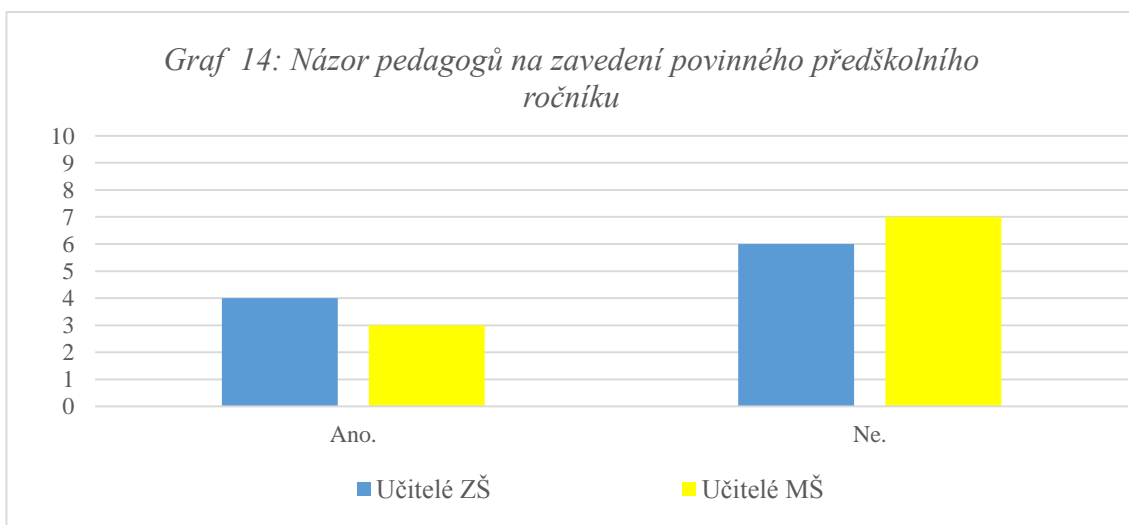
Učitelé pozorují u dětí jako nejproblémovější oblast vývoj řeči. Vývoj řeči není na patřičné úrovni podle všech 10 učitelů ZŠ a 9 učitelů MŠ. Problémová se jeví i oblast grafomotoriky, a to 9 z 10 učitelů ZŠ i MŠ. Stejný počet učitelů ZŠ označil oblast pozornosti. U učitelů MŠ to bylo o 2 méně. 8 z 10 učitelů ZŠ se domnívá, že dětem dělá obtíže zrakové a sluchové rozlišování, mezi učiteli MŠ je to 5 pedagogů. Zhruba polovina učitelů obou vzdělávacích etap považuje za problematické oblasti pracovní návyky a orientaci v prostoru a čase (učitelé ZŠ: 5; učitelé MŠ: 4). 4 zástupci učitelů ZŠ i MŠ označili emocionální vývoj. Sociální vývoj zvolily tři prvostupňové učitelky a jen jedna učitelka MŠ. Oblast početních představ není dobře připravená dle 1 učitele ZŠ a 1 učitele MŠ. Žádná z učitelek neuvedla jako problematickou oblast rozlišování a přiřazování barev. Nebyly uvedeny žádné další kategorie.

Otázka č. 3: Váš názor na optimální věk pro zahájení povinné školní docházky.



Všichni učitelé MŠ se domnívají, že současná stanovená hranice pro zahájení povinné školní docházky je optimální. Podobný názor mají i učitelé ZŠ, kde položku 6 let volí 9 respondentů. Jedna učitelka z prvního stupně základní školy za optimální věk považuje 7 let.

Otázka č. 4: Souhlasíte se zavedením povinného předškolního ročníku? Svou odpověď zdůvodněte.



Počet souhlasících a nesouhlasících pedagogů se zavedením povinného předškolního ročníku je poměrně vyrovnaný. K zavedení se přiklání 4 učitele ZŠ a 3 MŠ. Na opačnou stranu se staví 6 učitelů ZŠ a 7 MŠ.

Souhlasící pedagogové uvádí jako důvod připravování na vstup do školy. Uvádí, že se děti setkávají se vzdělávací institucí a nejsou jen v rodině, čímž je pak vstup do školy přirozenější. Protikladné názory jsou zdůvodňovány přílišnou náročností organizování a kontroly plnění povinného předškolního ročníku, nebo nedomyšlenost zákona, která spočívá především v nezajištění dostatečné kapacity mateřských škol. Jedna paní učitelka MŠ se domnívá, že donucení nevzbudí u rodičů důvěru v mateřskou školu, další uvádí, že by nejprve musel být snížen počet dětí na pedagoga, aby mohli učitelé praktikovat individuální přístup.

7.2 Interpretace výsledků

Učitelé jak z mateřských škol, tak ze základních škol se shodují s názorem rodičů, že rozlišování a přiřazování barev zvládají děti velmi dobře. To nečinilo problémy ani dětem během zápisu. Dobře hodnocený je také sociální vývoj. Učitelé však označili mnohem méně oblastí, které by byly dobře připravené než rodiče hodnotící své potomky.

V oblastech, které jsou podle učitelů problémové, dominuje opět vývoj řeči a grafomotorika. Názor učitelů také ukazuje, že pozornost, která se nejevila během krátké doby zápisu jako problematická, je u mnoha dětí na horší úrovni. Sluchové a zrakové rozlišování vyžaduje dle názoru učitelů větší přípravu. To potvrdily i výsledky pozorování zápisů do prvních tříd. Rodiče však tuto oblast za problematickou nepovažují. Příčinou může být nedostatečná informovanost rodičů o významu této oblasti. Nebo rodiče nemají o této oblasti povědomí, a proto ji nedokážou posoudit.

Ohledně optimálního věku pro zahájení povinné školní docházky se učitelé drží tradice v České republice. Téměř všichni učitelé se shodli, že optimální věk pro zahájení povinné školní docházky je šest let. Několik učitelů podotklo, že je to velmi individuální, ale nejschůdnější pro většinu populace je věk šest let.

Na rozdíl od rodičů více pedagogů se zavedením povinného předškolního ročníku spíše nesouhlasí. Ale souhlasné a nesouhlasné odpovědi jsou poměrně vyrovnané. Můžeme

předpokládat, že nesouhlasící učitelé mají větší povědomí o odborných názorech a jsou lépe informováni o připravujícím se zákonu než rodiče, a tudíž si uvědomují jistá rizika.

8 KAZUISTIKA DĚTÍ

Případová studie byla zařazena z důvodu možnosti interpretace hlubších výsledků získaných během delšího období. Oblasti školní připravenosti sledované během zápisů jsou tak v kontextu rodinného prostředí a výchovy v ní i předškolního vzdělávání. Je zachycen průběh vývoje dítěte před vstupem do školy, během něj a po něm. Lze důkladněji posoudit i sociální a emocionální vývoj.

8.1 Výsledky šetření

Matěj

Matěj se narodil v srpnu 2008. Porod proběhl bez vážných komplikací. Neprodělal žádná vážnější onemocnění ani zranění. Ze strany matky má chlapec dvě nevlastní sestry. Obě sestry jsou podstatně starší, obě jsou již dospělé a nežijí s nimi. Matěj vyrůstal s oběma rodiči a prarodiči v rodinném domě. Jeho otec má středoškolské vzdělání bez maturity, matka též.

Matka charakterizuje syna slovy chytrý, rozumný, občas vzteklý. Mezi jeho oblíbené činnosti patří jízda na koloběžce. Doma rád hraje počítačové hry a sleduje televizi. Nebaví ho poslouchat delší mluvený projev, například čtení pohádky.

K předškolnímu vzdělávání byl přihlášen až v šesti letech, po té, co mu byl udělen odklad povinné školní docházky a doporučeno předškolní vzdělávání. Do mateřské školy ale přesto nechodil. Jediným jeho kontaktem s touto institucí byly občasné návštěvy MŠ společně s matkou, aby si na prostředí a kolektiv postupně zvykl a mohl se následně účastnit každodenního režimu, k čemuž nedošlo. Podle slov Matějovy matky chlapec do mateřské školy nechtěl a ona ho nechtěla nutit. Matka byla nezaměstnaná a mohla být se synem doma, v případě potřeby se o chlapce starali prarodiče. Domácí příprava se týkala především plnění různých grafomotorických cvičení. Nastoupil do základní školy s heterogenními třídami. Počet žáků v ročníku je šest dětí, v celé třídě usedá

do lavic deset žáků. Matka též zmínila, že chlapec má z pedagogicko-psychologické poradny diagnostikovanou nějakou poruchu, ale nebylo nikdy řečeno jakou.

Po fyzické stránce se chlapec pohybuje v rozmezích normálu. Jeho pohyby v každodenních činnostech jsou obratné. Větší problémy nemá ani s jemnějšími pohyby. Končetiny jsou již protáhlé – dosáhne si pravou rukou přes hlavu na levé ucho.

Jeho grafomotorika před vstupem do školy byla na dobré úrovni, zvládal ovládat čáru a její směr. Úchop tužky byl špatný a snaha o nápravu při občasných návštěvách v mateřské škole byla neúspěšná a špatný úchop zůstal i po nástupu do první třídy. Matěj byl během zápisu schopný rozlišovat pojmy více, méně, stejně. Bez obtíží zvládal počítat do pěti, později i do deseti. Uměl sčítat a odčítat do pěti s názornými předměty (například na pastelkách). Dokázal rozeznávat všechny základní barvy. Před vstupem do školy byl vývoj řeči v pořádku, chlapec mluvil v celých větách, které byly gramaticky správné, měl dostatečnou slovní zásobu a výslovnost všech hlásek byla správná.

Jeho mluvený projev i celkové chování připomínalo spíše dospělého. S vrstevníky se nesnažil o navazování přátelských vztahů. Jeho interakce byla většinou se záměrem poučit nebo opravit ostatní. Děti ve škole oslovoval výhradně příjmením. Své jednání nepřizpůsoboval sociálním rolím komunikující osoby. Jednal v podstatě stejně s dospělým a vrstevníkem, s rodičem a učitelem apod. Obtížně se podřizoval autoritám a nechtěl plnit jejich pokyny. Odmítal se odpoutat od matky, ta musela být po dobu návštěvy MŠ celou dobu přítomna.

V době, kdy měl nastoupit do školy, ale byl mu udělen odklad, se údajně sám naučil číst kratší slova. Ve škole ale dlouho číst nevydržel. Čtení mu znemožňuje neschopnost soustředit pozornost. Často se rozptýlí okolními podněty během plnění různých úkolů. Pracovní návyky si s obtížemi buduje až v základní škole. Bývá napomínán za kázeňské problémy.

Učivo první třídy zvládá obstojně. Prospěchově se řadí k průměrným výsledkům, výborné výsledky podává v matematice. Odmítá spolupracovat. Mezi spolužáky nemá doposud žádné trvalé kamarády. Občas stále přetrvává oslovování vrstevníků příjmením. I po škole tráví čas spíš sám nebo s dospělými rodinnými příslušníky. Nechodí

do žádných zájmových kroužků ani do družiny. Odpoutat se od matky po dobu výuky bylo ze začátku obtížné, ale nyní už to Matějovi přijde samozřejmé.

Část orientačního testu školní zralosti – kresba postavy – byla provedena v červnu 2015. Tehdy bylo Matějovi 6 let a 11 měsíců. Chlapec nejdřív na prosbu nakreslit nereagoval, nebo odmítal úkol vyplnit. Nakonec se rozhodl, že postavu nakreslí, ale jen na menší formát papíru. Úkol vykonal velmi rychle, během několika minut. Pak hned odešel a dodal, že je to máma. Postava má jednoduchý trup. Končetiny jsou „nitkovité“ znázorněné jednou čarou. Chybí některé části těla, například uši a krk. Nos, oči, ústa, prsty na rukou a chodidla jsou zachyceny jen schematicky. Pohlaví postavy není vyjádřeno. Pro kresbu použil jen jednu modrou pastelku, ke konci dokreslil fialově dlaně rukou. Podle stanovené normy na stupnici od 1 – 5 (1 = nejlepší výkon) je Matěj hodnocen stupněm 4, tedy podprůměrná zralost. Nicméně je velká pravděpodobnost, že chlapec by byl schopen nakreslit detailněji propracovanou postavu, ale jeho vůle není natolik silná, aby vydržel u úkolu. Matěj chtěl co nejrychleji odejít a věnovat se jím vybrané aktivitě.

Obrázek 2: Kresba lidské postavy – Matěj, 6 let a 10 měsíců



Lenka

Lenka se narodila v prosinci 2010. Porod proběhl bez vážnějších komplikací. Neprodělala žádná vážnější onemocnění ani zranění. Dívka vyrůstá s oběma rodiči, nemá žádného sourozence. Otec má vysokoškolské vzdělání, matka středoškolské s maturitou. Z hlediska intelektu dívka podávala nadprůměrné výkony již dětském věku, což potvrdilo i vyšetření v pedagogicko-psychologické poradně.

Lenka je živá, veselá a velmi zvědavá dívka. Mezi její oblíbené aktivity v mateřské škole patří hraní v dětské kuchyňce. Doma si ráda hraje se všemi možnými hračkami, občas si prohlíží knížky, ale nevydrží u jedné činnosti dlouho. Vyžaduje pozornost ostatních. Stejně tak ve školce má problém vydržet chvíli sedět a poslouchat, pokud jí téma příliš nezaujme. Často se ptá na různé otázky a požaduje vysvětlení, která jí ale obvykle stejně nestačí. Matka dceru popisuje jako chytrou, ale velmi živou a nepozornou.

Do mateřské školy začala chodit ve třech letech. Ráda se učila a stále učí novým věcem, je velmi zvědavá. Domácí přípravou je obvykle to, o co se zrovna dívka zajímá, jelikož zájem zvyšuje její dobu soustředění. Matka se rozhodla přihlásit dívku k základnímu vzdělávání již v pěti letech. Důvodem pro tento krok bylo přesvědčení, že dívka požadavky školy zvládne, jelikož je velmi zvědavá a potřebuje se stále učit nové věci. Kdyby Lenka zůstala ještě v mateřské škole, měla by matka strach, že se zde bude nudit a doma nebudou zodpovězeny její otázky. Jelikož má škola omezenou kapacitu, byli přednostně přijati šestiletí, případně sedmiletí žáci. Lenka proto nebyla do základní školy přijata.

Ve školce má několik kamarádů, s kterými se stýká i ve volném čase. V interakci s vrstevníky je velmi milá a vstřícná. Chce, aby lidé kolem ní byli spokojení. Nedělá jí problém půjčit hračku nebo se rozdělit o sladkosti. S navazováním kontaktu a nových vztahů s druhými nemá problémy. Nerozlišuje ještě tykání a s dospělými jedná podobně jako s dětmi.

Její tělesný vývoj odpovídá jejímu věku. Přestože od začátku probíhání výzkumu vyrostla o několik centimetrů a přibrala několik kilo, mezi ostatními dětmi, které se účastnily zápisu, byla výrazně menší a drobnější. Končetiny ještě nejsou protáhlé, dívka si nedosáhne pravou rukou přes hlavu na levé ucho.

Od ledna 2015 byl znatelný posun v sociálním a emocionálním vývoji i doba soustředění se zvýšila. Přesto však během plnění úkolů při zápise v roce 2016 působila velmi dětsky, roztěkaně a zbrkle. Krom toho však plnila úkoly na úrovni srovnatelné se staršími dětmi. Neměla problém odpojit se od maminky. Byla vnitřně motivovaná k tomu, zkusit si všechny úkoly. Do školy se těšila. Vydržet však u jednotlivých úkolů bylo obtížnější. Tužku držela poměrně křečovitě, ale dokreslit pile zuby rychle zvládla. Slovní zásobu má přiměřenou věku, problémem je špatná výslovnost hlásek R a Ř, která je pro děti nejobtížnější. Ke konci období výzkumu začalo Lence občas naskakovat R a Ř. Početní představy, logické a myšlenkové operace nečinily dívce obtíže. O něco náročnější pro ni byly úkoly na zrakové a sluchové rozlišování a s nimi spojená potřebná pozornost. Předvedla znalost několika velkých tiskacích písmenek a čitelně je napsala.

Testování kresby lidské postavy se uskutečnilo v únoru 2016, kde Lence bylo 5 let a 3 měsíce. Na zadání úkolu (Nakresli mámu nebo tátu, celou postavu.) reagovala velmi nadšeně. Během kreslení působila zaujatě a dokázala u úkolu vydržet a dokončit jej. Postava se ještě spíše skládá z geometrických tvarů, ale už je značný i náznak syntetičnosti. Jedná se o postavu se všemi základními částmi těla (hlava, trup, končetiny), ale i detailnější části (vlasy, uši, oči, ústa, krk), chybí nos. Prsty na ruce buď nejsou vidět, jelikož ruce jsou netypicky spjaty za zády. Stejně tak dolní končetiny jsou skryty pod částí oděvu. Což může poukazovat na fázi kresby typickou pro starší věk, kdy dítě znázorňuje to, co věc má bez ohledu na to, co je vidět. Nebo jsou ruce dány v bok a prsty chybí. Ženské pohlaví je vyjádřeno dlouhými vlasy a sukní. Lenka rozlišila i barevnost postavy. Podle stanovené normy na stupnici od 1 – 5 (1 = nejlepší výkon) je dívka ohodnocena známkou 2, což je vzhledem k jejímu věku nadprůměrný výkon.

Obrázek 3: Kresba lidské postavy – Lenka, 5 let a 2 měsíce



Petr

Petr se narodil v květnu 2009. Porod byl předčasný, váha dítěte byla podprůměrná. Neprodělal žádná vážnější onemocnění ani zranění. Chlapec je ze sociokulturně znevýhodněného prostředí. Vyrůstal s oběma nesezdanými rodiči a několika (pravděpodobně čtyřmi) sourozenci v nevhodných bytových podmínkách v jedné místnosti na ubytovně. Otec má základní vzdělání, matka nemá základní vzdělání dokončené. Rodiče nejsou schopni dostatečně zajišťovat výživu a ošacení. Oba rodiče jsou nezaměstnaní, příležitostně obstarávají veřejně prospěšné práce. Matka působí zmateně a často má problém s porozuměním obsahu delších souvětí, její výslovnost je nesrozumitelná. Otec je často pod vlivem alkoholu a matku před dětmi fyzicky napadá. Fyzickému násilí musel čelit i nejstarší syn Michal. Na konci září 2015 se nejstarší syn Michal (12 let) rozhodl informovat o stavu v rodině policii. Michal byl umístěn do ústavní péče. Na popud obce byly rodičům odebrány i další děti. Rodiče v současné době pravděpodobně čelí bezdomovectví.

Petr je plachý a úzkostný, a to především ve společnosti dospělých. Mezi dětmi působí jako tichý chlapec. Pokud ale nastane konflikt, dokáže být velmi výbušný a problém řeší

agresivitou a násilím. Jestliže se cítí v bezpečí, je milý a dokáže pomoci ostatním.

K předškolnímu vzdělávání byl Petr přihlášen ve třech letech. Docházka do mateřské školy byla nepravidelná. Rodiče nebyli schopni finančně zvládat režii v MŠ a platit částky tykající se různých výletů a akcí pořádaných mateřskou školou. Chlapci byl na základě doporučení učitelky MŠ i základní školy udělen odklad povinné školní docházky a doporučena další docházka do mateřské školy.

Petr ze začátku neměl v mateřské škole žádné kamarády. Později si dva našel. S přibývajícím věkem se však děti začali Petrovi posmívat a nechtěly s ním přicházet do kontaktu. Jako důvod uváděly to, že chlapec zapáchá a jeho ošacení je znečištěné. Tyto konflikty řešil Petr agresivitou a násilím. Při navazování nových kontaktů s dospělými osobami působí Petr zpočátku plaše, nemluví a nereaguje na otázky.

Jeho tělesný vývoj je normální, výška odpovídá průměrným hodnotám, váha je o něco nižší než průměr. Petr si v šesti letech dosáhl pravou rukou přes hlavu na levé ucho, došlo již k protažení končetin.

Petr je zaostalý a nerozvinutý téměř ve všech oblastech. Špatně vyslovuje některé hlásky a jeho projev je někdy velmi nesrozumitelný. Prostředí doma je nepodnětné, rodiče výchově nevěnují zvláštní, ba dokonce žádnou pozornost. Během zápisu měl problém se všemi oblastmi. Obtížně rozeznal základní barvy, neměl početní představy, pravolevá orientace mu také nešla. Při kresbě postavy byl stále ve fázi tzv. hlavonožce. Neovládal čáru a směr, měl špatný úchop tužky, ani spontánně nekreslil, jelikož v rodině pro to nebyl prostor a materiály. Chlapec v podstatě poprvé viděl pastelky v mateřské škole. Dokázal se chvíli soustředit a vydržet u úkolu, pokud byl zajímavý. Po odkladu se paní učitelky ve školce začaly věnovat Matějovi více individuálně a připravovat ho intenzivněji na školu, jelikož rodina tuto funkci zanedbávala. Během půlroku byl znatelný posun. Problém přetrvává v oblasti řeči. Chlapec často nerozumí pokynům nebo zadáním úkolů, učitelka je musí několikrát zopakovat a individuálně dovysvětlit. Pokud nemá přesně zadaný úkol, ruší ostatní a nepracuje. S obtížemi spontánně kreslí a něco sám tvořit. Je ale vidět, že Petrovi dělá dobře zažít úspěch, je rád pochválen od paní učitelky, což pak vede k větší snaze a motivaci pro plnění dalších úkolů. Paní učitelka ho hodnotila tak, že není vůbec hloupý, jen jeho dispozice nebyly rozvíjeny. Od ledna 2016 Petr

do mateřské školy přestal docházet, jelikož byl umístěn do ústavní péče.

Část orientačního testu školní zralosti, konkrétně kresba lidské postavy, se uskutečnila v červnu 2015, kdy bylo chlapci 6 let a 1 měsíc. Chlapec nevykazoval nadšení z úkolu, měl však značnou radost, když byl na konci pochválen za dokončení. Během kresby působil velmi nejistě. Trup postavy není jasně vyznačen, jedná se o tzv. fázi hlavonožce. Nechybí žádné končetiny, horní končetiny jsou znázorněny dvojčarou, dolní nitkovitě. Jsou naznačeny některé detaily jako oči, nos. Počet prstů na ruce je pouze dva. Chybí vlasy, ústa, uši a další detailnější části těla. Postava je kreslená fialovou fixou. Petr doplnil kresbu ještě o mraky a slunce. Na otázku, zda se jedná o matku či otce, nebyl chlapec schopný odpovědět. Podle stanovené normy na stupnici od 1 do 5 (1 = nejlepší výkon) je chlapec ohodnocen známkou 5, tedy podprůměrný výkon.

Obrázek 4: Kresba lidské postavy – Petr, 6 let a 1 měsíc



8.2 Interpretace výsledků

V oblastech připravenosti na vstup do školy je **Matějovou** problémovou stránkou sociální a emocionální vývoj, pozornost a pracovní návyky. Matěj odmítá navazovat kontakt s vrstevníky. Úkoly odbývá, což se projevilo i při kresbě postavy. Vztahy udržuje jen s blízkými příbuznými, především s matkou. Je pro něj obtížné odpoutat se od rodiny, což znesnadňuje docházku do školy. Nerad podléhá autoritám. Zde se nabízí příčinnost s postrádáním předškolního vzdělávání v mateřské škole, kde mají děti příležitost socializovat se ve skupině vrstevníků, což výchova v rodině poskytnout nemůže. Učí se dodržovat určitá pravidla a mají pravidelný režim, v němž se střídá volná hra

s povinnými činnostmi.

Je ale důležité, aby spolupracovala i rodina. Ta by měla dítěti vštěpovat smysl pro povinnost, aby si uvědomovalo, že jsou činnosti, které je třeba vykonat a dokončit. Rodina by měla podporovat Matěje v navazování vztahů s vrstevníky a nechat ho častěji v situacích, kdy je nutné odloučit se od rodičů či blízkých osob. Ve škole by byly vhodné hodiny nebo aktivity z průřezového tématu *Osobnostní a sociální výchova* pro stmelení kolektivu, poznání spolužáků. Případné stejné zájmy dětí by mohly napomoci vytvoření přátelského vztahu.

U **Lenky** byla pozorována krátká doba schopnosti soustředit se a dětskost, která je pravděpodobně způsobená jejím věkem. Lze předpokládat, že od doby zápisu do nástupu do školy by dívka vyzrála na potřebnou vývojovou úroveň. Ale kapacita školy nedovolila přijetí Lenky. Při kresbě postavy bylo hodnocení nadprůměrné, což představuje další pravděpodobnost úspěchu ve škole. Nelze konstatovat, že by rychlejší rozvoj rozumových schopností oslabil sociální vývoj, jelikož dívka je mladšího věku a dětskost může časem vymizet. Faktorem, který tedy ovlivňuje oblasti školní připravenosti, je spíše nízký věk dívky.

Odklad povinné školní docházky může způsobit to, že současný potenciál dívky učít se bude promeškán. Úkolem rodiny je tedy zajistit podnětné prostředí, které bude pro Lenku stále stimulující a bude ji rozvíjet, aby neztratila chuť poznávat nové věci. Rok odkladu by měl být využit k tomu, aby Lenka postupně pochopila, že někdy je potřeba odložit uspokojení na pozdější dobu a vydržet u úkolu. Pro zvyšování schopnosti koncentrovat pozornost existují různá cvičení a hry.

Sociokulturně znevýhodněné prostředí rodiny omezilo **Petrův** rozvoj ve všech oblastech. Nejvíce zanedbanou oblastí byl vývoj řeči, jelikož chlapci nebylo na počátku předškolní vůbec rozumět. Ještě v období po zápise měl problémy s výslovností některých hlásek a s porozuměním. Důvodem je pravděpodobně to, že rodiče dítě zanedbávali, nehovořili s ním, natož aby společně četli. Jeho jediným řečovým vzorem pro něj mohl být nejstarší bratr. Domácí prostředí bylo nepodnětné, chlapec například neznal psací náčiní, a tudíž nemohl správně probíhat grafomotorický vývoj. Mateřská škola zajišťovala kompenzaci rodinného prostředí, ale samozřejmě nemohla nahradit rodinnou péči. Petr vyžadoval

individuální přístup, který je v plně obsazené heterogenní třídě mateřské školy velmi náročný. A zajistit logopedickou nápravu není v kompetencích učitele MŠ. V průběhu pěti měsíců, kdy mu byl udělen odklad povinné školní docházky a navštěvoval mateřskou školu pravidelně, udělal velký pokrok. Kdyby docházka byla pravidelná již od tří let, mohla by být Petrova šance na úspěšnost ve škole a v životě vyšší.

do mateřské školy by měl docházet i nadále, aby byl připraven na vstup do školy, ale hlavně celý další život. Rodinnou výchovu nahradila ústavní péče. Potřebná by byla i spolupráce s logopedem.

SHRNUTÍ A KONFRONTACE VÝSLEDKŮ

Výzkum ukázal, že nejvíce dětí mělo během zápisů do prvních tříd v regionu Český Brod problém v oblastech grafomotorika a vývoj řeči. Jednalo se v průměru o třetinu dětí. Okolo pětiny dětí se potýkalo s obtížemi v oblasti zrakové a sluchové rozlišování, orientace v prostoru a čase a logické a myšlenkové operace. Grafomotoriku a vývoj řeči hodnotí jako problémovou oblast i rodiče a pedagogové. Učitelé také spatřují problém v krátké schopnosti dítěte udržet pozornost, s čímž souhlasí i rodiče. Nesouhlas se projevuje u sluchového a zrakového rozlišování, které je nejvíce problémové podle učitelů základních škol, o něco méně podle učitelů mateřských škol. Podle rodičů však nebylo v takové míře hodnoceno jako oblast, která by byla u jejich dětí na špatné úrovni. Rodiče se domnívají, že dětem dělá potíže orientovat se v prostoru a čase, o čemž svědčí odpovědi jen několika učitelů.

Rozdíl je znatelný také v hodnocení dobře připravených oblastí. Zde 45 % rodičů volilo všechny možnosti, tudíž považuje u svého dítěte za dobře připravené všechny zmiňované oblasti (grafomotorika, vývoj řeči, zrakové a sluchové rozlišování, pozornost, pracovní návyky, barvy, emocionální a sociální vývoj, početní představy, orientace v prostoru a čase). O tom není přesvědčen žádný z učitelů. Rodiče i učitelé se shodují v tom, že dobře připravenou oblastí je rozlišování a přiřazování barev a sociální vývoj.

Většina rodičů (90 %) se se svými dětmi připravuje na vstup do školy. Ostatní se domnívají, že se jejich děti zvládají připravovat samy. Nejčastěji uváděným způsobem přípravy je provádění grafomotorických cvičení. Třetina rodičů s dětmi čte. Zde se prokázala příčinnost s pedagogickým zaměřením vzdělání rodiče – 80 % rodičů čtoucíh dětem má pedagogické vzdělání.

Všechny děti dotazovaných rodičů chodí do mateřské, tři čtvrtiny již od tří let. Děti umisťují do mateřské školy především proto, aby získaly předpoklady pro další vzdělávání. Význam předškolního vzdělávání spatřují rodiče především v rozvoji sociální stránky dítěte, možnosti kontaktu s vrstevníky.

V otázce ohledně optimálního věku pro zahájení povinné školní docházky se ukazuje jisté dodržení tradic. Jak rodiče, tak učitelé shodují, že věk šest let je ideální. Obě skupiny podotýkají, že je to však individuální u každého dítěte.

Názor na zavedení povinného předškolního ročníku nebyl zcela jednoznačný, jelikož počet souhlasících a nesouhlasících rodičů i učitelů byl poměrně vyrovnaný. Přesto však mezi rodiči převládá souhlasný názor (65 %), mezi učiteli mateřských a základních škol nesouhlasný (65 %).

Během případové studie bylo zjištěno, že absence předškolního vzdělávání, ale především rodinná výchova a postoje rodiny, ovlivnily u chlapce sociální a emocionální vývoj a pracovní návyky. U dítěte s vysokou úrovní rozumových dovedností se neprokázala příčinnost s negativním ovlivněním vývoje sociálního a emocionálního vývoje. Sociokulturně znevýhodněné prostředí omezilo chlapcův rozvoj ve všech oblastech.

DISKUZE

V pohledu rodičů a učitelů na hodnocení připravenosti dítěte na vstup do školy je soulad v tom, že rozeznávání a přiřazování barev a sociální vývoj jsou u dětí dobře připravenou oblastí. Během zápisů se sociální vývoj také nejevil jako problémová oblast. V případové studii však nebyl na patřičné úrovni u všech dětí. Ale je nutno brát v potaz, že se jednalo o velmi malý výzkumný vzorek, tudíž závěry nelze zobecnit, navíc byly záměrně vybrány děti, u nichž lze problémy v sociálním vývoji předpokládat (absence předškolního vzdělávání, sociokulturně znevýhodněné prostředí). Vývoj řeči, grafomotorika a pozornost jsou naopak podle obou skupin oblastí, které dělají dětem před vstupem do školy problémy. Obtíže v grafomotorických úkolech a ve vývoji řeči potvrdilo i šetření během zápisů.

Nesouhlas cílových skupin se projevil u zrakového a sluchového rozlišování, kterou učitelé považují za poměrně nepřipravenou oblast (a prokázal to i výzkum během zápisů), kdežto rodiče nikoliv. Důvod přikládám tomu, že rodiče nejsou tak dobře informovaní jako pedagogové a nedokážou si představit, co všechno tato oblast zahrnuje. Menší informovanost o proveditelnosti a důsledcích povinného předškolního ročníku může být také důvodem, proč rodiče převážně souhlasí s jeho zavedením. Tomu nasvědčuje i velmi časté nezdůvodnění. Naproti tomu učitelé spíše nesouhlasí.

Otázkou je, jak by se odpovědi rodičů a učitelů ohledně hodnocení školní připravenosti lišily, v čem by korespondovaly s výsledky zkoumání připravenosti dětí na vstup do školy během zápisů, kdyby v dotazníkovém šetření nebyla možnost volit položky (poskytující jednotlivé oblasti) a respondent by musel vycházet ze své vlastní definice školní připravenosti. Definic existuje několik a mohou se lišit. Pro každého může být důležitou oblastí pro úspěšný start ve škole něco jiného. Bylo by tedy vhodné zjistit, co vlastně rodiče a učitelé považují za klíčové oblasti v připravenosti na školu. Toto zamyšlení vyvstává i u otázek zjišťujících hlavní důvod a význam mateřské školy podle rodičů. Každý rodič chce pro své dítě to nejlepší a chce, aby ho tak viděli i ostatní. Respondenti se chtějí ukázat v pozitivním světle. Je tedy pravděpodobné, že při nabídce položek u otázky č. 5 (Hlavním důvodem, proč mé dítě navštěvuje mateřskou školu, je...) budou rodiče volit i jiné důvody než jen hlídání dětí. Řešením by mohlo být vyřazení

otázky č. 5 a ponechání pouze otevřené otázky č. 6 (V čem spatřujete význam MŠ?). U té se třetina dotazovaných odkazovala právě k otázce č. 5 s nabídnutými položkami. Rodiče se tedy nemuseli nad otázkou moc zamýšlet.

Ne všechny oblasti připravenosti dítěte na vstup do školy mohly být dobře posouzeny. Především sociální a emocionální vývoj byl během krátké doby zápisu těžko hodnotitelný. Pro komplexnější zkoumání, které je navíc v kontextu rodinné výchovy a předškolního vzdělávání, se ověřila případová studie. Jestliže by se výzkumný vzorek několikanásobně zvětšil, mohly by kazuistiky dětí nahradit šetření během zápisů do prvních tříd. Umožnilo by to skutečně zkoumat školní připravenost dětí, tedy i vliv prostředí na dítě. Také by byly sledovány jednotlivé oblasti detailněji a konkrétněji (Nejednalo by se například jen o oblast „grafomotorika“, ale byly by posuzovány dílčí dovednosti – úchop tužky, ovládání směru a čáry, tlak na tužku, plynulost atd.).

Pro studii, zda a jak se připravenost dětí na vstup do školy mění v průběhu několika let, a to především po zavedení povinného předškolního ročníku, by bylo nutné ve výzkumu dlouhodobě pokračovat a jednotlivé výsledky porovnávat.

ZÁVĚR

Práce se zabývala problematikou připravenosti dětí na vstup do školy, která je v poslední době diskutovaná v souvislosti s velkým počtem odkladů povinné školní docházky a zavedením povinného předškolního ročníku.

Výsledky šetření ukazují, že některé oblasti klíčové pro vstup do školy, jsou pro děti problematické. Nejvíce je tomu tak u grafomotoriky a vývoje řeči. Tento názor sdílí i rodiče a učitelé základních a mateřských škol a vyplývá to i z teorie. Rozdíl je v tom, že mezi učiteli je o tom přesvědčena většina, mezi rodiči pouze třetina. Na druhou stranu tato část rodičů víceméně odpovídá i části dětí, které se potýkaly při grafomotorických úkolech s potížemi, nebo jejich vývoj řeči nebyl na patřičné úrovni. Z toho vyplývá, že rodiče své děti hodnotí v těchto oblastech objektivně. Obě skupiny dále poukazují na problém s pozorností. Rodiče jsou obecně více přesvědčeni o dobré připravenosti jejich dětí než učitelé. Shodují se, že rozlišování a přiřazování barev a sociální vývoj jsou na dobré úrovni. Stejný pohled také zauímají u optimálního věku pro zahájení povinné školní docházky, který by ponechali na hranici šest let. Nesouhlas se projevuje při řešení otázky o zavedení povinného předškolního ročníku. U učitelů byl vyhodnocen spíše nesouhlas, kdežto u rodičů spíše souhlas. Kazuistika dětí ukazuje, že mateřská škola hraje významnou roli v životě dítěte, přispívá k socializaci dítěte a může kompenzovat některé nedostatky rodinného prostředí, což potvrzují i teoretická východiska.

Přínosem práce by mělo být poukázání na oblasti, které dělají dětem problémy. Na základě toho by se mohly základní školy připravit na skutečnost, že do nich budou stále více přicházet děti s různými vstupními základy. A škola by měla být připravená všechny tyto děti vzdělávat, o čemž jsou přesvědčeni i zahraniční autoři. Nesouhlasné názory ohledně připravenosti některých oblastí by mohly být podnětem pro spolupráci mateřské školy, základní školy a rodičů. Byl by tak zajištěn plynulejší přechod dítěte z mateřské školy a z rodiny do základní školy, výstupy předškolního vzdělávání a požadavky základní školy by mohly být vzájemně více uzpůsobeny a korespondovat. To by přispívalo k úspěšnému počínání dětí ve škole i k budování kvalitnějších základů pro celoživotní vzdělávání.

Osobní přínos práce spatřuji v ucelení teoretických pojmů a rozšíření vědomostí. Prostudování *Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání* mne seznámilo s očekávanými výstupy, které by měly být zároveň vstupními předpoklady. Díky výsledkům výzkumného šetření mohu při vlastním pedagogickém působení na prvním stupni přispívat ke koordinaci požadavků základní školy. Za významné považují také uvědomění si důležitosti spolupráce mateřské, základní školy a rodičů. Obohacující byly i názory odborníků na zavedení povinného předškolního ročníku.

SEZNAM POUŽITÝCH INFORMAČNÍCH ZDROJŮ

1. BEDNÁŘOVÁ, Jiřina a Vlasta ŠMARDOVÁ. *Školní zralost: co by mělo umět dítě před vstupem do školy*. Vyd. 1. Brno: Computer Press, 2010. Moderní metodika pro rodiče a učitele. ISBN 978-80-251-2569-4.
2. BRITTO, Pia R. *School Readiness: a Conceptual Framework* [online]. UNICEF: New York, 2012, [vid. 2. 3. 2016]. Dostupné z: [http://www.unicef.org/education/files/Child_ConceptualFramework_FINAL\(1\).pdf](http://www.unicef.org/education/files/Child_ConceptualFramework_FINAL(1).pdf)
3. BUDÍKOVÁ, Jaroslava, KRUŠINOVÁ, Patricie, KUNCOVÁ, Pavla. *Je vaše dítě připraveno do první třídy?: Co potřebuje budoucí prvňáček umět a znát*. Vyd. 1. Brno: Computer Press, 2004. Rozvoj osobnosti (Computer Press). ISBN 80-7226-637-3.
4. *Curriculum Guidance for the Foundation Stage* [online]. London: Qualifications and Curriculum Authority, 2000. [vid. 2. 3. 2016]. Dostupné z: <https://www.education.gov.uk/consultations/downloadableDocs/Annex%20C%20-%20Curriculum%20guidance%20for%20the%20foundation%20stage.pdf>
5. ČESKÁ ŠKOLNÍ INSPEKCE. *Inspekční zpráva – Základní škola Český Brod, Tyršova 68* [online]. Praha: Česká školní inspekce, 22. 9. 2011. [vid. 17. 1. 2016]. Dostupné z: <file:///C:/Users/uzivatel/Downloads/2011047834.pdf>
6. ČESKÁ ŠKOLNÍ INSPEKCE. *Inspekční zpráva – Základní škola Český Brod, Žitomířská 885* [online]. Praha: Česká školní inspekce, 20. 5. 2011 [vid. 17. 1. 2016]. Dostupné z: <https://portal.csicr.cz/Files/Get/CFD1D342-5F7D-4B86-9BB9-E4536CB46273?db=Archive>
7. DUŠEK, Martin. *Výroční zpráva o činnosti školy za školní rok 2014/2015*. Český Brod: Základní škola Český Brod, Tyršova 68, 30. 9. 2015 [vid. 9. 1. 2016]. Dostupné z: <http://www.2zscbrod.cz/dokumenty/vyrzprava14-15.pdf>
8. FONTANA, David. *Psychologie ve školní praxi*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1997. ISBN 80-7178-063-4.
9. HAVLÍNOVÁ, Miluše. *Zdravá mateřská škola*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1995. Výchova dětí od 3 do 8 let. ISBN 80-7178-048-0.
10. HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: Základní teorie, metody a aplikace*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0219-6.
11. HŮLE, Daniel. *Nepovinná povinnost aneb jak naplnit vládní prohlášení o povinné školce*. *Deník Referendum* [online]. Brno: Referendum, 8. 1. 2016, [vid. 3. 3. 2016]. Dostupné z: <http://denikreferendum.cz/clanek/22037-nepovinna-povinnost-aneb-jak-naplnit-vladni-prohlaseni-o-povinne-skolce>
12. CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: Základy kvantitativního výzkumu*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1369-4.
13. KOLLÁRIKOVÁ, Zuzana, PUPALA, Branislav (eds.). *Předškolní a primární pedagogika: Předškolní a elementární pedagogika*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-828-9.
14. KOŽÁTKOVÁ, Soňa. *Dítě a mateřská škola: Co by měli rodiče znát, učitelé respektovat a rozvíjet*. Vyd. 2. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-4435-3.
15. KOUKOLÍK, František. *Lidský mozek: [funkční systémy, norma a poruchy]*. Vyd. 3. Praha: Galén, 2012. ISBN 978-80-7262-771-4.

16. KROPÁČKOVÁ, Jana. *Budeme mít prvňáčka: pro rodiče dětí od 5 let*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2008. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 978-80-7367-359-8.
17. KROPÁČKOVÁ, Jana. Děti s odkladem školní docházky v mateřské škole. *Poradce ředitelky*. Praha: Forum, 2013, roč. 2, č. 7. ISSN 1804-9745.
18. KROPÁČKOVÁ, Jana. *Dítě předškolního věku dříve a dnes*. Praha: UK PedF, 2008. ISBN 978-807-2903-771.
19. KROPÁČKOVÁ, Jana. Má mateřská škola za úkol děti připravovat na školu nebo ne? In: *Vstup do školy*. Praha: Raabe, 2012. Školní zralost. ISBN 978-80-87553-53-4.
20. KROPÁČKOVÁ, Jana. Obraťte se na neziskovky. *Učitelské noviny: Týdeník pro učitele a přátele školy* [online]. Praha: Fortuna, 2015, [vid. 13. 2. 2016]. Dostupné z: http://kppg.pedf.cuni.cz/files/items/192/files/kropackova_un46-2015.pdf
21. KUTÁLKOVÁ, Dana. *Jak připravit dítě do 1. třídy*. Vyd. 3. Praha: Grada, 2014, 196 s. ISBN 978-80-247-4856-6.
22. LANGMEIER, Josef, KREJČÍŘOVÁ, Dana. *Vývojová psychologie*. Vyd. 2. Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1284-9.
23. LANGMEIER, Josef. *Vývojová psychologie*. Vyd. 3. Praha: Grada, 1998. ISBN 80-7169-195-X.
24. LEŽALOVÁ, Renata. Návaznost předškolního a základního vzdělávání z hlediska klíčových kompetencí. In: *Vstup do školy*. Praha: Raabe, 2012. Školní zralost. ISBN 978-80-87553-53-4.
25. LEŽALOVÁ, Renata. *Odklady povinné školní docházky*. Metodický portál: Články [online]. 08. 12. 2010 [vid. 8. 1. 2016]. ISSN 1802-4785. Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/p/9883/ODKLADY-POVINNE-SKOLNI-DOCHAZKY.html>.
26. MATĚJČEK, Zdeněk. *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. Vyd. 6. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-802-6205-197.
27. MATĚJČEK, Zdeněk. *Prvních 6 let ve vývoji a výchově dítěte: normy vývoje a vývojové milníky z pohledu psychologa: Základní duševní potřeby dítěte: Dítě a lidský svět*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2005. Pro rodiče. ISBN 80-247-0870-1.
28. MAXWELL, Kelly L., CLIFFORD, Richard M. School Readiness Assessment. *Young Children on the Web* [online]. Washington: NAEYC, leden 2004, [vid. 4. 3. 2016]. Dostupné z: http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:https://www.naeyc.org/file/yc/file/200401/Maxwell.pdf&gws_rd=cr&ei=uK3ZVoyeL6avygOJ87CIBQ
29. MERTIN, Václav. *Ze zkušeností dětského psychologa: na co se často ptáte*. Vyd. 1. Praha: Scientia, 2004. ISBN 80-7183-316-9.
30. MŠMT. *Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky na období 2015-2020* [online]. MŠMT ČR, 29. 4. 2015. [vid. 22. 1. 2016], Dostupné z: http://www.msmt.cz/file/35188_1_1/
31. MŠMT. *Návrh zákona, kterým se mění zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů* [online]. MŠMT ČR, 23. 9. 2015. [vid. 3. 3. 2016], Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=121803>

32. MŠMT. *Strategie vzdělávání 2020* [online]. MŠMT ČR, 5. 6. 2014. [vid. 21. 1. 2016], Dostupné z: http://www.msmt.cz/uploads/Strategie_2020_web.pdf
33. MURPHY, David A., BURNS, Catherine E. Development of a Comprehensive Community Assessment of School Readiness. *Early Childhood Research & Practice* [online]. Illinois: Early Childhood and Parenting (ECAP) Collaborative, 2002, roč. 4, č. 2, [vid. 3. 3. 2016]. ISSN 1524-5039. Dostupné z: <http://ecrp.uiuc.edu/v4n2/murphey.html>
34. *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice: Bílá kniha*. Praha: Tauris, 2001. ISBN 80-211-0372-8.
35. PIAGET, Jean a Bärbel INHELDER. *Psychologie dítěte*. Vyd. 2. Praha: Portál, 1997. Studium. ISBN 80-7178-146-0.
36. PIAGET, Jean. *Psychologie inteligence*. Vyd. 2. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-717-8309-9.
37. POKORNÁ, Věra. *Teorie a náprava vývojových poruch učení a chování*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-570-9.
38. Poslední rok předškolní docházky by měl být povinný již v roce 2016: Rozhovor s Marcelem Chládkem, ministrem školství, mládeže a tělovýchovy ČR. *Týdeník ŠKOLSTVÍ* [online]. Praha: Dictum, 2014, č. 37, [vid. 28. 1. 2016]. Dostupné z: <http://www.tydenik-skolstvi.cz/archiv-cisel/2014/37/posledni-rok-predskolni-dochazky-by-mel-byt-povinny-jiz-v-roce-2016/>
39. Povinná předškolní docházka. Ano, či ne?. *Informatorium 3-8* [online]. Praha: Portál, 2015, č. 4, [vid. 28. 1. 2016]. Dostupné z: <http://www.portal.cz/casopisy/info/ukazky/povinny-predskolni-rok-a-jeho-dusledky/56771/>
40. Povinný předškolní ročník a jeho důsledky. *Informatorium 3-8* [online]. Praha: Portál, 2016, č. 1, [vid. 28. 1. 2016]. Dostupné z: <http://www.portal.cz/casopisy/info/ukazky/povinny-predskolni-rok-a-jeho-dusledky/56771/>
41. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání* [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2004, [vid. 8. 1. 2015]. Dostupné z: http://www.nuv.cz/file/445_1_1/
42. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání* [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2013, [vid. 8. 1. 2015]. Dostupné z: http://www.nuv.cz/file/433_1_1/
43. SLAVÍK, Jiří. *Výroční zpráva školy za školní rok 2014/2015* [online]. Český Brod: Základní škola Český Brod, Žitomířská 885, 12. 10. 2015, [vid. 9. 1. 2016]. Dostupné z: https://drive.google.com/file/d/0B3i_87X1PPHjQjQxdUxDZEo5NDA/view?usp=s_haring
44. SIEGLER, Robert S. *Children's Thinking*. Vyd. 3. Upper Saddle River, N.J.: Prentice Hall, 1998. ISBN 0133979105.
45. STEFAN, Catrinel A. a kol. Preschool Screening for Social and Emotional Competencies: Development and Psychometric Properties. *Cognition. Brain. Behavior. An Interdisciplinary Journal* [online]. Romania: Editura ASCR Romania, 2009, roč. 13, č. 2, [vid. 5. 3. 2016]. ISSN: 1224-8398. Dostupné z: http://www.cognitrom.ro/files/documente/studii/XIII_2_a.pdf

46. *The Structure of the European Education Systems 2014/15: Schematic diagrams* [online]. Brusel: EACEA Eurydice Unit, listopad 2014, [vid 3. 3. 2016]. Dostupné z: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/facts_and_figures/education_structures_EN.pdf
47. ŠULOVÁ, Lenka. *Význam domácí přípravy pro začínajícího školáka*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer, 2014. ISBN 978-80-7478-542-9.
48. TRPIŠOVSKÁ, Dobromila, VACÍNOVÁ Marie. *Ontogenetická psychologie*. Ústí nad Labem: UJEP, 2006. ISBN 80-744-792-3.
49. VÁGNEROVÁ, Marie a Jarmila KLÉGROVÁ. *Poradenská psychologická diagnostika dětí a dospívajících*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2008. ISBN 978-80-246-1538-7.
50. VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychologie osobnosti: Co by dítě mělo umět ve věku od 3 do 6 let*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2010. ISBN 978-80-246-1832-6.
51. VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I.: dětství a dospívání*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-0956-8.
52. VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-308-0.
53. VERECKÁ, Naděžda. *Jak pomáhat dětem při vstupu do školy: Je vaše dítě zralé pro školu? a vy?*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2002. ISBN 80-7106-474-2.
54. VYGOTSKIJ, Lev S. *Psychologie myšlení a řeči*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-943-7.
55. *Základní škola Český Brod, Tyršova 68* [online]. [Český Brod]: Základní škola Český Brod, Tyršova 68, [vid. 18. 1. 2016]. Dostupné z: <http://www.2zscbrod.cz/>
56. *Základní škola Český Brod, Žitomiřská 885* [online]. [Český Brod]: Základní škola Český Brod, Žitomiřská 885 [vid. 18. 1. 2016]. Dostupné z: <http://www.zs zitomirska.info/>
57. Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), In: *Sbírka zákonů* [online], 2004, částka 103, [vid. 20. 12. 2015], Dostupné z: http://www.msmt.cz/uploads/soubory/zakony/Uplne_zneni_SZ_317_08.pdf
58. *Záznamový arch pro sledování a hodnocení rozvoje a učení dítěte v přípravné třídě ZŠ* [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2010, [vid 8. 1. 2015]. Dostupné z: http://clanky.rvp.cz/wp-content/upload/prilohy/8129/zazn_arch_pro_prip_ravnou_tridu.doc
59. ŽÁČKOVÁ, Hana a Drahomíra JUCOVIČOVÁ. *Děti s odkladem školní docházky a jejich úspěšný start ve škole*. Vyd. 4. Praha: D + H, 2005. ISBN 80-903579-0-3.

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1 – Oblasti školní zralosti

Příloha 2 – Tabulka 1: Dimenze posuzování připravenosti dítěte pro zahájení povinné školní docházky

Příloha 3 – Záznamový arch průběhu zápisu na ZŠ Český Brod, Žitomířská 885 (3 listy)

Příloha 4 – Dotazník pro rodiče dětí účastnících se zápisů do prvních tříd (2 listy)

Příloha 5 – Ukázka vyplněného dotazníku pro rodiče (2 listy)

Příloha 6 – Dotazník pro učitele základních a mateřských škol (2 listy)

Příloha 7 – Ukázka vyplněného dotazníku pro učitele základních a mateřských škol (2 listy)

Příloha 8 – Výsledky pozorování zápisů do prvních tříd (graf 1 – 4)

Příloha 9 – Výsledky dotazníkového šetření mezi rodiči (tabulka 6 – 11)

Příloha 10 – Výsledky dotazníkového šetření mezi učiteli (tabulka 12 – 15)

PŘÍLOHY

Příloha 1 – Oblasti školní zralosti (Zdroj: Budíková, Krušinová a Kuncová, 2004, s. 37-38)

a) Rozumový vývoj

1. vývoj řeči

- srozumitelná výslovnost (není přímo směrodatné – i děti s těžší poruchou mohou nastoupit do první třídy, záleží na individuálním vyšetření)
- slovní zásoba (několik tisíc slov) – vyvíjí se až do dospělosti
- dítě mluví v rozvitých větách, správně gramaticky
- schopnost umět vyjádřit děj

2. grafomotorika

- schopnost ovládat čáru a směr
- správné držení tužky, uvolněné zápěstí
- schopnost tvořivě a spontánně kreslit

3. pozornost – udržet alespoň 10 minut

4. pracovní návyky – vydržet u úkolu, dokončit ho

5. zrakové a sluchové rozlišování

6. orientace v prostoru a čase

- nahoře / dole
- před / za
- vepředu / vzadu / vprostřed
- nad / pod
- vpravo / vlevo (tato orientace se upevňuje v prvních dvou ročnících)
- orientace na vlastním těle

7. představa početní – dítě chápe pojmy:

- první / poslední
- větší / menší
- lehčí / těžší

8. barvy – přiřazování a rozeznávání

b) Sociální vývoj

- schopnost navazovat vztahy s vrstevníky, najít si kamaráda
- komunikace s okolím

c) Emocionální vývoj

- schopnost odpoutat se od rodiny zvládání zátěžových situací

Příloha 2 – Tabulka 1: Dimenze posuzování připravenosti dítěte pro zahájení povinné školní docházky (Zdroj: Kropáčková, 2012, s. 7-8)

Desatero předškolního dítěte	Klíčové kompetence závislé na zrání organismu a na prostředí a učení	Základní pilíře vzdělání
1. Praktická samostatnost (fyzický rozvoj a pohybová koordinace, sebeobsluha)	Odolnost proti zátěži	Učit se být samostatným spokojeným budoucím prvňáčkem
2. Sociální informovanost (orientace v prostředí, v okolním světě i praktickém životě)	Rozlišování různých rolí a diferenciací chování, které je s nimi spojeno	Učit se žít společně v rodině, ve škole atd.
3. Cítová samostatnost (emoční stabilita, schopnost kontrolovat a řídit své chování)	Emoční stabilita	Učit se jednat jako opravdový budoucí školák
4. Sociální samostatnost (soužití s vrstevníky, uplatnění se ve skupině vrstevníků, komunikace, spolupráce)	Respektování běžných norem chování i hodnotového systému	Učit se žít společně podle stanovených pravidel
5. Výslovnost, gramatická správnost řeči, slovní zásoba, bezproblémová komunikace	Úroveň verbální komunikace	Učit se být rovnocenným partnerem v komunikaci
6. Lateralita ruky, koordinace ruky a oka, držení tužky	Lateralizace ruky, motorická a senzomotorická koordinace a manuální zručnost	Učit se být zručným a šikovným školákem
7. Diferenciované vnímání (sluchová a zraková analýza)	Sluchová a vizuální diferenciací	Učit se poznávat svět kolem sebe
8. Logické myšlenkové operace (porovnávání, třídění, řazení, číselné představy, řešení problémů)	Myšlení na úrovni konkrétních logických operací	Učit se poznávat a o věcech kolem sebe přemýšlet
9. Zaměřená pozornost, úmyslná paměť pro učení	Kvalitnější zaměřená koncentrace pozornosti	Učit se poznávat a chtít se učit
10. Pracovní chování, soustředěná pracovní (učební) činnost, záměrné učení	Autoregulace založená na vůli a spojená s vědomím povinnosti	Učit se jednat jako žák, který rozlišuje hru, učení a práci

Příloha 3 – Záznamový arch průběhu zápisu na ZŠ Český Brod, Žitomířská 885

ZÁPIS, ZŠ ŽITOMÍŘSKÁ 885, ČESKÝ BROD

VŠÍMEJTE SI!

- Udržení **POZORNOSTI** (dokončování úkolů, psychomotorický neklid)
- Výkonová **MOTIVACE**
- **PRAVOLEVÁ** orientace
- **PRAVÁK - LEVÁK**
- **VÝSLOVNOST**
- Označení úrovně A B C

1. Představení se

- Jak se jmenuješ? Kde bydlíš?
Kolik je ti let? Máš sourozence? Mladší - starší?
Jak se jmenuje tatínek, maminka, sourozenci?

2. Přednes básničky či zazpívání písničky

= označ úroveň A B C

3. Rytmizace = dítě vytleskává slova, zatrhni, která vytleskal správně; škrtni, která špatně

zácvik : má - ma, tá - ta

KOČ-KA, PEJ-SEK, PE-ŘI-NA, KO-NÍ-ČEK, ČO-KO-LÁ-DA

4. Řečový projev

VŠÍMEJ SI! Výslovnost! Dítě opakuje slova, zatrhni, když správně vysloví, přeškrtni, když vysloví špatně

= orientačně ohodnotit slovní zásobu, gramatiku a jazykový cit

RYBA, BOBR, ŠATY, ŠENO, OŠEL, CIBULE, OČI, SVÍČKA, ŠVEC, ŽIDLE, OKO,
SKLO, ŘEKA, KŘIK, DÍTĚ, CHLÁPEC

5. Sluchová paměť

= dítě opakuje slova, zatrhni, která opakoval správně; škrtni, která špatně

VŠÍMEJ SI! Udržení pořadí slov či chaotické opakování

RYBA, SKLO, SVÍČKA, UCHO

OCET, BOBR, CHLAPEC, ŠATY

DÍTĚ, CIBULE, ŽIDLE, UŠÁK

6. Zrakové vnímání – zvláštní list, CO NENÍ STEJNÉ, ZAŠKRTNI – samostatný list ✖

= první řádek dělat s dítětem, aby porozumělo úkolu

= na konci řádku zapsat počet chyb

VŠÍMEJ SI! Zda dítě pracuje správným směrem - zleva doprava či obráceně nebo chaoticky

1. řádek zácvik, můžeme poradit

2.-3. řádek dítě pracuje samo - stačí vyplnit 3 řádky

7. Geometrické tvary

= určení základních tvarů – samostatný list ✖

8. Sluchové vnímání – říkej zřetelně slova, dítě opakuje první či poslední hlásku,

kterou slyší

zácvik : na začátku slova máma slyšíš co? M , na začátku slova táta - T

= zatrhni, když ví; přeškrtni, když neví, u šikovních mohu zkusit i poslední hlásku

První hláska:

LES, KOLOTOČ, AUTO, OKNO, ZÁVORA, INDIÁN

9. Poznání barev

= na pastelkách. Označ A B C

Barvy základní (např. bílá, černá, červená, modrá, zelená, žlutá)

Barvy doplňkové (např. hnědá, růžová, oranžová)

10. Posloupnosti Označ A B C

= na sadě obrázků se žirafou nebo stromem skládá jak roste nebo od největšího k nejmenšímu

11. Matematické představy – názorně na pastelkách

Dítě určuje, ve které ruce je **více a pak méně pastelky** = úroveň označ A B C

Dítě počítá příklady, označ za každým příkladem A správně, B chybně

4 pastelky + 2 pastelky = je dohromady kolik pastelek?

5 pastelek – 3 pastelky = je dohromady kolik pastelek?

12. Pravolevá orientace

= říkej dítěti pokyny a označ A B C

Zvedni pravou ruku.

Sáhni si na levé koleno.

Dotkni se levého ucha.

Dotkni se pravého oka.

13. Prostorová orientace – PŘIPRAV OBRÁZEK DOMEČKU A VLÁČKU!

= dle obrázků určovat, škrtni, když neví

Nahoře – dole – nad – pod, vpravo nahoru – vlevo dole

První – poslední – těsně před – těsně za

14. Grafomotorika – samostatný list – PŘIPRAV PILU!

VŠÍMEJ SI! Úchop, tlak na tužku, dominantní ruka.

Kresba postavy – samostatný list

= nakreslí postavu pána, jak nejlépe umíš

Příloha 4 – Dotazník pro rodiče dětí účastnících se zápisů do prvních tříd

Připravenost dětí na vstup do školy v regionu Český Brod

Dotazník pro rodiče dětí účastnících se zápisu do 1. třídy pro školní rok 2015/2016

Vážení rodiče,

studuji obor Učitelství pro I. stupeň základní školy na Pedagogické fakultě Univerzity Karlovy v Praze. Prosim o vyplnění dotazníku, jehož výsledky budou použity pro mou diplomovou práci na téma *Připravenost dětí na vstup do školy v regionu Český Brod*. V dotazníku jsou uzavřené i otevřené otázky, své odpovědi můžete doplnit vlastními poznámkami.

Děkuji
Tereza Stejskalová

e-mail: stejskalova.tereza@gcbrod.cz; tel.: 605713058

INFORMACE O RODIČI	INFORMACE O DÍTĚTI
<i>Zakroužkujte.</i>	
Věk: 20 – 25 26 – 30 31 – 35 36 – 40 41 – 45 46 – 50	Rok narození: 2007 2008 2009 2010 Měsíc narození: 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
Pohlaví: muž žena	Pohlaví: chlapec dívka
Nejvyšší dosažené vzdělání: ZŠ SŠ SOŠ SOU VOŠ VŠ	Počet sourozenců: Věk sourozenců:
Zaměření: pedagogické jiné	

1. Ve které oblasti je podle Vás Vaše dítě dobře připraveno? (Můžete volit více možností.)

- vývoj řeči (srozumitelná výslovnost, slovní zásoba, rozvité věty)
- grafomotorika (ovládání čáry a směru, správné držení tužky, uvolněné zápěstí, schopnost tvořivě a spontánně kreslit)
- pozornost (alespoň 10 minut)
- pracovní návyky (schopnost vydržet u úkolu, dokončit ho)
- zrakové a sluchové rozlišování
- orientace v prostoru a čase (nahore/dole, před/za; orientace na vlastním těle)
- představa početní (první/poslední, větší/menší, lehčí/těžší, více/méně)
- barvy (přifařování a rozeznávání)
- sociální vývoj (schopnost navazovat vztahy s vrstevníky, komunikace s okolím)
- emocionální vývoj (schopnost odpoutat se od rodiny, zvládnání zátěžových situací)
- další:.....

2. Jaká oblast je pro něj/ni naopak problémová? (Můžete volit více možností.)

- vývoj řeči (srozumitelná výslovnost, slovní zásoba, rozvité věty)
- grafomotorika (ovládání čáry a směru, správné držení tužky, uvolněné zápěstí, schopnost tvořivě a spontánně kreslit)
- pozornost (alespoň 10 minut)
- pracovní návyky (schopnost vydržet u úkolu, dokončit ho)
- zrakové a sluchové rozlišování
- orientace v prostoru a čase (nahore/dole, před/za; orientace na vlastním těle)
- představa početní (první/poslední, větší/menší, lehčí/těžší, více/méně)
- barvy (přifařování a rozeznávání)
- sociální vývoj (schopnost navazovat vztahy s vrstevníky, komunikace s okolím)
- emocionální vývoj (schopnost odpoutat se od rodiny, zvládnání zátěžových situací)
- další:.....

3. Stručně popište, zda a jak připravujete své dítě na vstup do základní školy.

.....
.....
.....
.....

4. Navštěvuje Vaše dítě mateřskou školu?

- a) Ano, navštěvuje MŠ od let.
 - b) Ne.
 - c) Navštěvuje jiné předškolní zařízení:
- (Uveďte, prosím, jaké.)

5. Hlavním důvodem, proč mé dítě navštěvuje mateřskou školu, je...

(V případě, že Vaše dítě MŠ nikdy nenavštěvovalo, tuto otázku vynechejte. Můžete volit více možností.)

- a) Potřebuji hlídání dětí po dobu mé pracovní doby.
- b) Chci, aby mé dítě mohlo vyrůstat v kolektivu.
- c) Chci, aby mé dítě bylo připravováno na vstup do základní školy pod vedením zkušenými pedagogy.
- d) Chci, aby mé dítě získalo předpoklady pro další vzdělávání díky kvalitnímu předškolnímu vzdělání.

6. V čem spatřujete význam mateřské školy?

.....
.....
.....
.....

7. Váš názor na optimální věk pro zahájení povinné školní docházky.

- a) 5 let
- b) 6 let
- c) 7 let
- d) jiné:

8. Souhlasíte se zavedením povinného předškolního ročníku? Svou odpověď zdůvodněte.

- a) Ano.
 - b) Ne.
-
.....
.....

Příloha 5 – Ukázka vyplněného dotazníku pro rodiče

Přípravenost dětí na vstup do školy v regionu Český Brod

Dotazník pro rodiče dětí účastnících se zápisu do 1. třídy pro školní rok 2016/2017

Vážení rodiče,

studuji obor Učitelství pro I. stupeň základní školy na Pedagogické fakultě Univerzity Karlovy v Praze. Prosim o vyplnění dotazníku, jehož výsledky budou použity pro mou diplomovou práci na téma *Přípravenost dětí na vstup do školy v regionu Český Brod*. V dotazníku jsou uzavřené i otevřené otázky, své odpovědi můžete doplnit vlastními poznámkami.

Děkuji
Tereza Stejskalová

e-mail: stejskalova.tereza@gcbrod.cz; tel.: 605713058

INFORMACE O RODIČI	INFORMACE O DÍTĚTI
<i>Zakroužkujte.</i>	
Věk: 20 – 25 26 – 30 31 – 35 <u>36 – 40</u> 41 – 45 46 – 50	Rok narození: 2007 2008 <u>2009</u> 2010 Měsíc narození: 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 <u>12</u>
Pohlaví: muž <u>žena</u>	Pohlaví: chlapec <u>děvka</u>
Nejvyšší dosažené vzdělání: ZŠ SŠ SOŠ SOU <u>VOŠ</u> VŠ	Počet sourozenců: <u>1</u> Věk sourozenců: <u>9 let</u>
Zaměření: pedagogické <u>jiné</u>	

1. Ve které oblasti je podle Vás Vaše dítě dobře připraveno? (Můžete volit více možností.)

- vývoj řeči (srozumitelná výslovnost, slovní zásoba, rozvitě věty)
- grafomotorika (ovládání čáry a směru, správné držení tužky, uvolněné zápěstí, schopnost tvořivě a spontánně kreslit)
- pozornost (alespoň 10 minut)
- pracovní návyky (schopnost vydržet u úkolu, dokončit ho)
- zrakové a sluchové rozlišování
- orientace v prostoru a čase (nahore/dole, před/za; orientace na vlastním těle)
- představa početní (první/poslední, větší/menší, lehčí/těžší, více/méně)
- barvy (přifazování a rozeznávání)
- sociální vývoj (schopnost navazovat vztahy s vrstevníky, komunikace s okolím)
- emocionální vývoj (schopnost odpoutat se od rodiny, zvládání zátěžových situací)
- další:.....

2. Jaká oblast je pro něj/ní naopak problémová? (Můžete volit více možností.)

- vývoj řeči (srozumitelná výslovnost, slovní zásoba, rozvitě věty)
- grafomotorika (ovládání čáry a směru, správné držení tužky, uvolněné zápěstí, schopnost tvořivě a spontánně kreslit)
- pozornost (alespoň 10 minut)
- pracovní návyky (schopnost vydržet u úkolu, dokončit ho)
- zrakové a sluchové rozlišování
- orientace v prostoru a čase (nahore/dole, před/za; orientace na vlastním těle)
- představa početní (první/poslední, větší/menší, lehčí/těžší, více/méně)
- barvy (přifazování a rozeznávání)
- sociální vývoj (schopnost navazovat vztahy s vrstevníky, komunikace s okolím)
- emocionální vývoj (schopnost odpoutat se od rodiny, zvládání zátěžových situací)
- další:.....

3. Stručně popište, zda a jak připravujete své dítě na vstup do základní školy.

Nijak... je síkorní / Podporuji dít. a zájmech (čtení, hraní)

4. Navštěvuje Vaše dítě mateřskou školu?

- a) Ano, navštěvuje MŠ od³..... let.
 b) Ne.
 c) Navštěvuje jiné předškolní zařízení:
(Uveďte, prosím, jaké.)

5. Hlavním důvodem, proč mé dítě navštěvuje mateřskou školu, je...

(V případě, že Vaše dítě MŠ nikdy nenavštěvovalo, tuto otázku vynechejte. Můžete volit více možností.)

- a) Potřebuji hlídání dětí po dobu mé pracovní doby.
 b) Chci, aby mé dítě mohlo vyrůstat v kolektivu.
 c) Chci, aby mé dítě bylo připravováno na vstup do základní školy pod vedením zkušenými pedagogy.
 d) Chci, aby mé dítě získalo předpoklady pro další vzdělávání díky kvalitnímu předškolnímu vzdělání.

6. V čem spatřujete význam mateřské školy?

socializace

7. Váš názor na optimální věk pro zahájení povinné školní docházky.

- a) 5 let
 b) 6 let - pokud je dítě zralé!
c) 7 let
d) jiné:

8. Souhlasíte se zavedením povinného předškolního ročníku? Svou odpověď zdůvodněte.

- a) Ano.
 b) Ne.

Příprava pro vstup do ZŠ socializace

Příloha 6 – Dotazník pro učitele základních a mateřských škol

Přípravenost dětí na vstup do školy v regionu Český Brod

Dotazník pro učitele základních a mateřských škol

Vážení učitelé,

studuji obor Učitelství pro I. stupeň základní školy na Pedagogické fakultě Univerzity Karlovy v Praze. Proším o vyplnění dotazníku, jehož výsledky budou použity pro mou diplomovou práci na téma *Přípravenost dětí na vstup do školy v regionu Český Brod*. V dotazníku jsou uzavřené i otevřené otázky, své odpovědi můžete doplnit vlastními poznámkami.

Děkuji
Tereza Stejskalová

e-mail: stejskalova.terezka@ucb.cz; tel.: 605713058

INFORMACE O UČITELI

Zakroužkujte.

Věk: 20 – 25 26 – 30 31 – 35 36 – 40 41 – 45 46 – 50 51 – 55
56 – 60 61 – 65 66 – 70

Pohlaví: muž žena

Učitel(ka): v MŠ na ZŠ

Nejvyšší dosažené vzdělání: ZŠ SŠ SOŠ SOU VOŠ VŠ

Zaměření: pedagogické jiné

Obor:

Počet let pedagogické praxe:

1. Ve které oblasti jsou podle Vás děti před vstupem do školy dobře připraveny? (Můžete volit více možností.)

- vývoj řeči (srozumitelná výslovnost, slovní zásoba, rozvité věty)
- grafomotorika (ovládání čáry a směru, správné držení tužky, uvolněné zápěstí, schopnost tvořit a spontánně kreslit)
- pozornost (alespoň 10 minut)
- pracovní návyky (schopnost vydržet u úkolu, dokončit ho)
- zrakové a sluchové rozlišování (rozlišování počtu slabik, počáteční hlásky/slabiky ve slově, zopakování 3-4 významově nesouvisejících slov)
- orientace v prostoru a čase (nahore/dole, před/za; orientace na vlastním těle)
- představa početní (první/poslední, větší/menší, lehčí/těžší, více/méně)
- barvy (přiřazování a rozeznávání)
- sociální vývoj (schopnost navazovat vztahy s vrstevníky, komunikace s okolím)
- emocionální vývoj (schopnost odpoutat se od rodiny, zvládání zátěžových situací)
- další:

2. Jaká oblast je pro ně naopak problémová? (Můžete volit více možností.)

- a) vývoj řeči (srozumitelná výslovnost, slovní zásoba, rozvité věty)
- b) grafomotorika (ovládání čáry a směru, správné držení tužky, uvolněné zápěstí, schopnost tvořivě a spontánně kreslit)
- c) pozornost (alespoň 10 minut)
- d) pracovní návyky (schopnost vydržet u úkolu, dokončit ho)
- e) zrakové a sluchové rozlišování
- f) orientace v prostoru a čase (nahore/dole, před/za; orientace na vlastním těle)
- g) představa početní (první/poslední, větší/menší, lehčí/těžší, více/méně)
- h) barvy (přifařování a rozeznávání)
- i) sociální vývoj (schopnost navazovat vztahy s vrstevníky, komunikace s okolím)
- j) emocionální vývoj (schopnost odpoutat se od rodiny, zvládání zátěžových situací)
- k) další:

3. Váš názor na optimální věk pro zahájení povinné školní docházky.

- a) 5 let
- b) 6 let
- c) 7 let
- d) jiné:

4. Souhlasíte se zavedením povinného předškolního ročníku? Svou odpověď zdůvodněte.

- a) Ano.
- b) Ne.

.....

.....

.....

.....

Příloha 7 – Ukázka vyplněného dotazníku pro učitele základních a mateřských škol

Přípravenost dětí na vstup do školy v regionu Český Brod

Dotazník pro učitele základních a mateřských škol

Vážení učitelé,

studuji obor Učitelství pro I. stupeň základní školy na Pedagogické fakultě Univerzity Karlovy v Praze. Prosím o vyplnění dotazníku, jehož výsledky budou použity pro mou diplomovou práci na téma *Přípravenost dětí na vstup do školy v regionu Český Brod*. V dotazníku jsou uzavřené i otevřené otázky, své odpovědi můžete doplnit vlastními poznámkami.

Děkuji
Tereza Stejskalová

e-mail: stejskalova.tereza@pcbrod.cz; tel.: 605713058

INFORMACE O UČITELI

Zakroužkujte.

Věk: 20 – 25 26 – 30 31 – 35 36 – 40 41 – 45 46 – 50 51 – 55
56 – 60 61 – 65 66 – 70

Pohlaví: muž žena

Učitel(ka) v MŠ na ZŠ

Nejvyšší dosažené vzdělání: ZŠ SŠ SOŠ SOU VOS VŠ

Zaměření: pedagogické jiné

Obor: TEMA 6.06.14 A 7.10 PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ

Počet let pedagogické praxe: 19

1. Ve které oblasti jsou podle Vás děti před vstupem do školy dobře připraveny? (Můžete volit více možností.)

- vývoj řeči (srozumitelná výslovnost, slovní zásoba, rozvíte věty)
- grafomotorika (ovládání čáry a směru, správné držení tužky, uvolněné zápěstí, schopnost tvořivě a spontánně kreslit)
- pozornost (alespoň 10 minut)
- pracovní návyky (schopnost vydržet u úkolu, dokončit ho)
- zrakové a sluchové rozlišování (rozlišování počtu slabik, počáteční hlásky/slabiky ve slově, zopakování 3-4 významově nesusouvisejících slov)
- orientace v prostoru a čase (nahore/dole, před/za; orientace na vlastním těle)
- představa početní (první/poslední, větší/menší, lehčí/těžší, více/méně)
- h) barvy (přifazování a rozeznávání)
- i) sociální vývoj (schopnost navazovat vztahy s vrstevníky, komunikace s okolím)
- j) emocionální vývoj (schopnost odpoutat se od rodiny, zvládnutí zátěžových situací)
- k) další:

2. Jaká oblast je pro ně naopak problémová? (Můžete volit více možností.)

- a) vývoj řeči (srozumitelná výslovnost, slovní zásoba, rozvité věty)
- b) grafomotorika (ovládání čáry a směru, správné držení tužky, uvolněné zápěstí, schopnost tvořivě a spontánně kreslit)
- c) pozornost (alespoň 10 minut)
- d) pracovní návyky (schopnost vydržet u úkolu, dokončit ho)
- e) zrakové a sluchové rozlišování
- f) orientace v prostoru a čase (nahore/dole, před/za; orientace na vlastním těle)
- g) představa početní (první/poslední, větší/menší, lehčí/těžší, více/méně)
- h) barvy (přifazování a rozeznávání)
- i) sociální vývoj (schopnost navazovat vztahy s vrstevníky, komunikace s okolím)
- j) emocionální vývoj (schopnost odpoutat se od rodiny, zvládání zátěžových situací)
- k) další:

3. Váš názor na optimální věk pro zahájení povinné školní docházky.

- a) 5 let
- b) 6 let *INDIVIDUÁLNĚ*
- c) 7 let
- d) jiné:

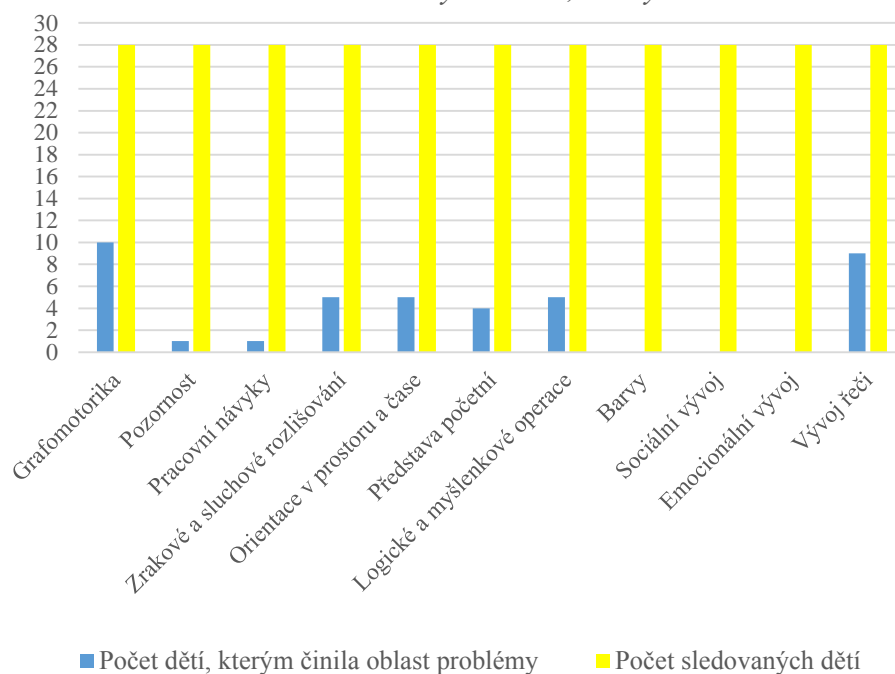
4. Souhlasíte se zavedením povinného předškolního ročníku? Svou odpověď zdůvodněte.

- a) Ano.
- b) Ne.

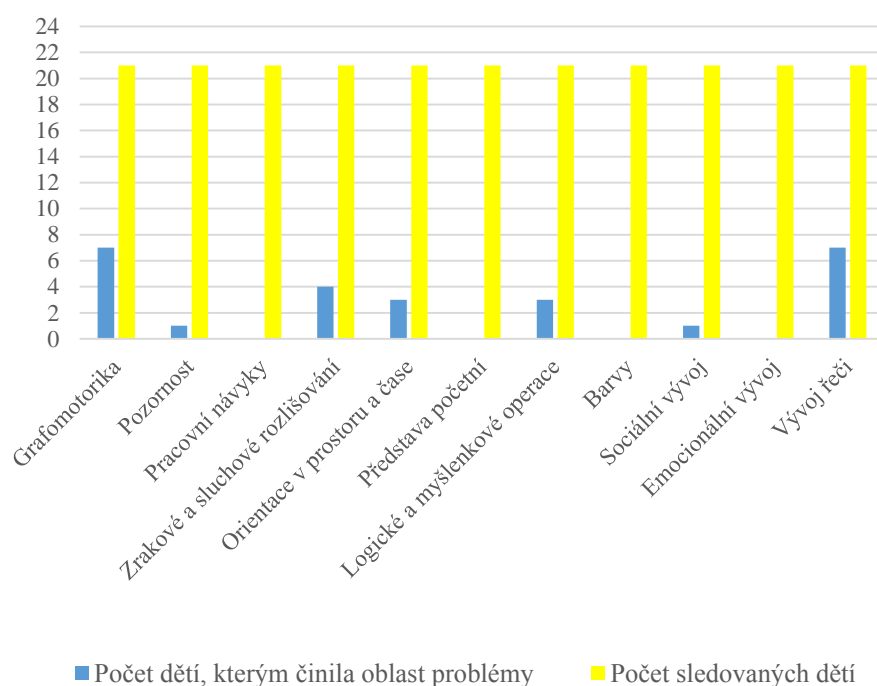
NERODMÍŠENOST ZÁKONA

Příloha 8 – Výsledky pozorování zápisů do prvních tříd

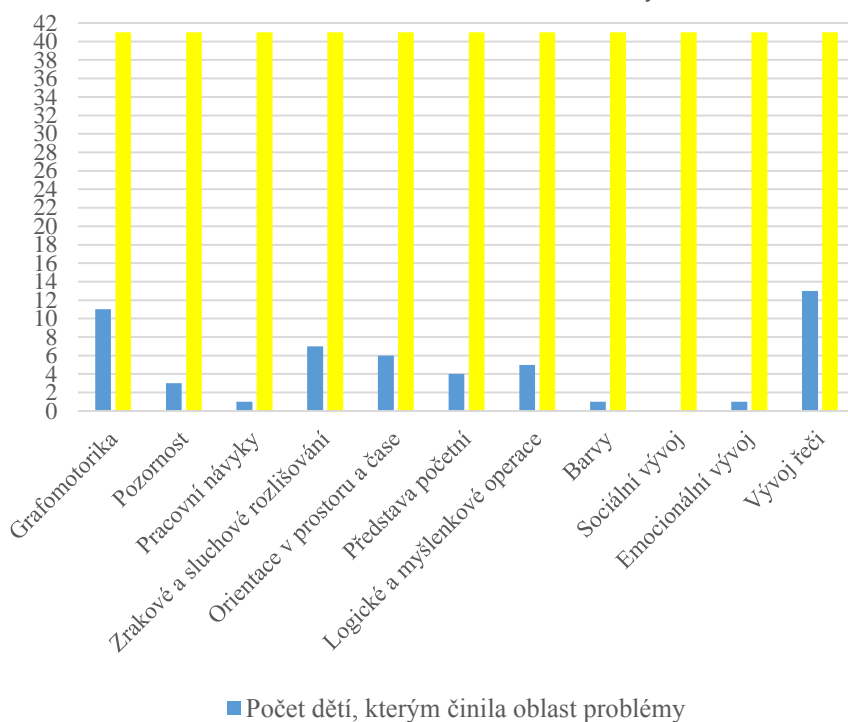
Graf 1: Výsledky pozorování zápisu pro školní rok 2015/2016 na ZŠ Tyršova 68, Český Brod



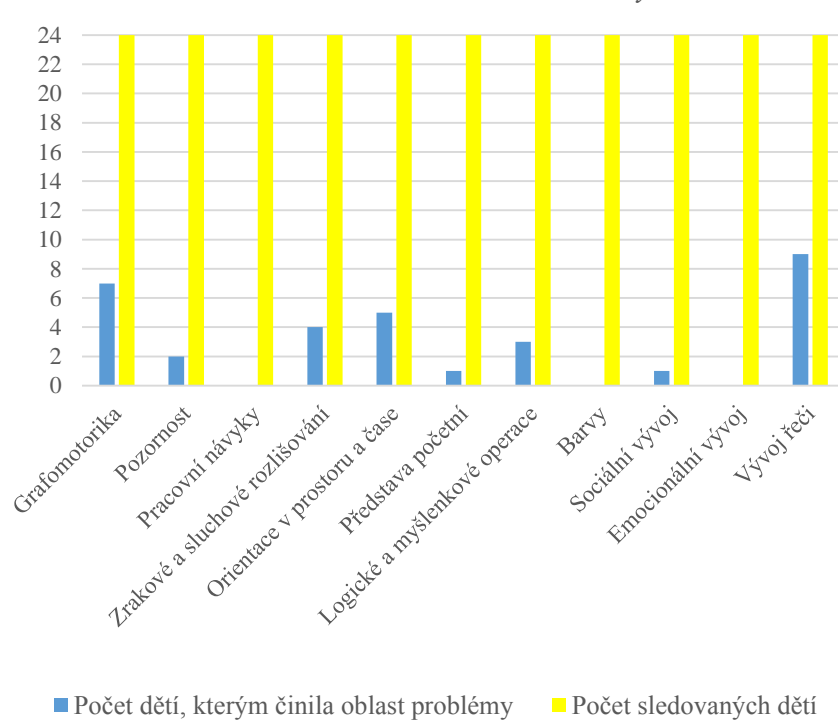
Graf 2: Výsledky pozorování zápisu pro školní rok 2016/2017 na ZŠ Tyršova 68, Český Brod



Graf 3: Výsledky pozorování zápisu pro školní rok 2015/2016 na ZŠ Žitomířská 885, Český Brod



Graf 4: Výsledky pozorování zápisu pro školní rok 2016/2017 na ZŠ Žitomířská 885, Český Brod



Příloha 9 – Výsledky dotazníkového šetření mezi rodiči (tabulka 6 – 11)

Tabulka 6: Ve kterých oblastech je dítě podle rodičů dobře připraveno?

Celkový počet respondentů: 109		
Položky	Počet respondentů volících položku	Procentuální vyjádření (zaokrouhлено na celá čísla)
Vývoj řeči	53	49 %
Grafomotorika	69	63 %
Pozornost	60	55 %
Pracovní návyky	58	53 %
Zrakové a sluchové rozlišování	49	45 %
Orientace v prostoru a čase	45	41 %
Představa početní	71	65 %
Barvy	109	100 %
Sociální vývoj	81	74 %
Emocionální vývoj	63	58 %
Další	1	1 %

Tabulka 7: Které oblasti dělají dítěti podle rodičů problémy?

Celkový počet respondentů: 109		
Položky	Počet respondentů volících položku	Procentuální vyjádření (zaokrouhлено na celá čísla)
Vývoj řeči	36	33 %
Grafomotorika	29	27 %
Pozornost	28	26 %
Pracovní návyky	28	26 %
Zrakové a sluchové rozlišování	9	8 %
Orientace v prostoru a čase	31	28 %
Představa početní	10	9 %
Barvy	0	0 %
Sociální vývoj	8	7 %
Emocionální vývoj	27	25 %
Další	1	1 %

Tabulka 8: Navštěvují děti mateřskou školu?

Celkový počet respondentů: 109		
Položky	Počet respondentů volících položku	Procentuální vyjádření (zaokrouhleno na celá čísla)
Ano.	109	100 %
- Dříve než od 3 let	3	3 %
- Od 3 let	82	75 %
- Od 4 let	9	8 %
- Od 5 let	15	14 %
Ne.	0	0 %
Navštěvuje jiné předškolní zařízení.	0	0 %

Tabulka 9: Důvod, proč rodiče umísťují své děti do MŠ

Celkový počet respondentů: 109		
Položky	Počet respondentů volících položku	Procentuální vyjádření (zaokrouhleno na celá čísla)
Potřebuji hlídání po dobu mé pracovní doby.	51	47 %
Chci, aby mé dítě mohlo vyrůstat v kolektivu.	72	66 %
Chci, aby mé dítě bylo připravováno na vstup do základní školy pod vedením zkušenými pedagogy.	69	63 %
Chci, aby mé dítě získalo předpoklady pro další vzdělávání díky kvalitnímu předškolnímu vzdělání.	82	75 %

Tabulka 10: Názor rodičů na optimální věk pro zahájení povinné školní docházky

Celkový počet respondentů: 109		
Položky	Počet respondentů volících položku	Procentuální vyjádření (zaokrouhleno na celá čísla)
5 let	7	6 %
6 let	52	48 %
7 let	22	20 %
Jiné:		
6-7 let	28	25 %

Tabulka 11: Názor rodičů na zavedení povinného předškolního ročníku

Celkový počet respondentů: 109		
Položky	Počet respondentů volících položku	Procentuální vyjádření (zaokrouhleno na celá čísla)
Ano.	71	65 %
Ne	35	32 %

Příloha 10 – Výsledky dotazníkového šetření mezi učiteli (tabulka 12 – 15)

Tabulka 12: Ve kterých oblastech jsou děti podle pedagogů dobře připraveny?

Celkový počet respondentů: 20, z toho učitelů ZŠ: 10; učitelů MŠ: 10		
Položky	Počet respondentů volících položku (učitelé ZŠ)	Počet respondentů volících položku (učitelé MŠ)
Vývoj řeči	0	0
Grafomotorika	0	0
Pozornost	0	0
Pracovní návyky	2	3
Zrakové a sluchové rozlišování	0	3
Orientace v prostoru a čase	1	3
Představa početní	3	5
Barvy	10	10
Sociální vývoj	7	8
Emocionální vývoj	3	4
Další	0	0

Tabulka 13: Které oblasti dělají dětem před vstupem do školy podle pedagogů problémy?

Celkový počet respondentů: 20, z toho učitelů ZŠ: 10; učitelů MŠ: 10		
Položky	Počet respondentů volících položku (učitelé ZŠ)	Počet respondentů volících položku (učitelé MŠ)
Vývoj řeči	10	9
Grafomotorika	9	9
Pozornost	9	7
Pracovní návyky	5	4
Zrakové a sluchové rozlišování	8	5
Orientace v prostoru a čase	5	4
Představa početní	1	1
Barvy	0	0
Sociální vývoj	3	1
Emocionální vývoj	4	4
Další	0	0

Tabulka 14: Názor pedagogů na optimální věk pro zahájení povinné školní docházky

Celkový počet respondentů: 20, z toho učitelů ZŠ: 10; učitelů MŠ: 10		
Položky	Počet respondentů volících položku (učitelé ZŠ)	Počet respondentů volících položku (učitelé MŠ)
5 let	0	0
6 let	9	10
7 let	1	0
Jiné	0	0

Tabulka 15: Názor pedagogů na zavedení povinného předškolního ročníku

Celkový počet respondentů: 20, z toho učitelů ZŠ: 10; učitelů MŠ: 10		
Položky	Počet respondentů volících položku (učitelé ZŠ)	Počet respondentů volících položku (učitelé MŠ)
Ano.	4	3
Ne.	6	7